

ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء

مشخصات کتاب

سرشناسه: دانی عثمان بن سعید، ق ۴۴۴ - ۳۷۱

عنوان قراردادى: [المكتفی فی الوقف و الابتداء فی کتاب الله عزوجل فارسی

عنوان و نام پدیدآور: المكتفی فی الوقف و الابتداء فی کتاب الله عزوجل ابو عمرو دانی ترجمه کریم دولتی صادق

درویدان مشخصات نشر: تهران سازمان اوقاف و امور خیریه انتشارات اسوه - ۱۳۸۲.

مشخصات ظاهری: ج جدول شابک: ۹۶۴-۰۶-۳۳۴۹-۰۶ (دوره؛ ۹۶۴-۰۶-۳۳۴۹-۰۶ (دوره؛ ۹۶۴-۰۶-۳۳۴۸-۰۶

۸۱۶۵۰۰: (ج ۱)

وضعیّت فهرست نویسی: فهرست نویسی قبلی یادداشت: ص ع به انگلیسی AbuAmre dani. The ...

adequacy in pausing and commencing in.

یادداشت: کتابنامه به صورت زیر نویس عنوان دیگر: المكتفی فی الوقف و الابتداء فی کتاب الله عزوجل فارسی

موضوع: قرآن -- تجوید

موضوع: قرآن -- قرائت شناسه افزوده: دولتی کریم ۱۳۴۸ - ، مترجم شناسه افزوده: درویدان صادق ۱۳۴۸ - ،

مترجم شناسه افزوده: سازمان اوقاف و امور خیریه انتشارات اسوه رده بندی کنگره BP: ۱۳۸۲ ۸۰۴۱ م ۲د/۲/۸۰

رده بندی دیویی: ۱۵۱/۲۹۷

شماره کتابشناسی ملی: م ۸۲-۱۱۳۷۳

فهرست مطالب

فهرست مطالب

مقدمه مترجمان الف

کلیات الف

ابو عمرو دانی و المکتفی یا

شیوه ترجمه و نگارش کتاب یز

مقدمه مؤلف ۱

گفتار اول: تشویق برای تعلیم وقف تام ۲

گفتار دوم: بیان اقسام وقف ۶

گفتار سوم: توضیح وقف تام ۸

گفتار چهارم: توضیح وقف کافی ۹

گفتار پنجم: توضیح وقف حسن ۱۱

گفتار ششم: وقف قبیح ۱۳

وقف و ابتدا در آیات و سوره‌های قرآن ۱۹

سوره حمد ۲۱

سوره بقره ۲۳

سوره آل عمران ۷۱

سوره نساء ۹۵

سوره مائده ۱۱۹

سوره انعام ۱۳۷

سوره اعراف ۱۶۱

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، مقدمه، ص: ۲

سوره انفال ۱۸۷

سوره توبه ۱۹۵

سوره یونس ۲۰۹

سوره هود ۲۲۳

سوره یوسف ۲۳۷

سوره رعد ۲۵۱

سوره ابراهیم ۲۵۹

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، مقدمه، ص: ۳

کلیات علم وقف و ابتدا

علم وقف و ابتدا:

این دانش، در اصطلاح علمای قرائت و وقف و ابتدا چنین تعریف شده است: «وقف و ابتدا، علمی است که به وسیله آن قاری مواضعی را که لازم یا بهتر است بر آن وقف نماید یا از آن جا آغاز کند می‌شناسد».

تعاریف دیگری نیز در این باره بیان شده که تفاوت آنها کم است و البته به نظر می‌رسد تعریف فوق، کامل‌ترین و دقیق‌ترین تعاریف است.

غیر از اصطلاح وقف در علم قرائت، دو تعریف دیگر نیز در علم فقه و علم نحو برای وقف وجود دارد که خارج از موضوع مورد بحث است و به جهت اختصار، از بیان و توضیح آن صرف‌نظر می‌شود. «۱»

معانی لغوی و اصطلاحی:

در زبان عربی، برای «وقف» معانی مختلفی بیان شده که از آن جمله می‌توان اشاره کرد به: حبس کردن و نگاه داشتن، جدا کردن، ساکت شدن. «۲»

«ابتدا» ضد «وقف» است و در بیان معنای آن، آغاز نمودن و شروع کردن، گفته شده است. «۳»
اما در اصطلاح پیشینیان و دانشمندان قرون اولیه، در کنار وقف، از دو اصطلاح

- (۱) المکتفی فی الوقف و الابتداء: تحقیق دکتر یوسف عبد الرحمن مرعشلی، ص ۵۴.

- (۲) لسان العرب، ج ۱۵، ص ۳۷۴.

- (۳) همان، ج ۱، صص ۳۳۳-۳۳۴.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، مقدمه، ص: ۴

قطع و سکت نیز به جای یکدیگر استفاده می‌شده است «۱» و کم کم با تدوین این علم و تألیف کتاب‌های مجزا، هریک از این اصطلاحات در معنای خاصی به کار رفته‌اند.

معنای این اصطلاحات بنابر آنچه ابن جزری آورده، عبارت است از:

قطع یعنی اتمام قرائت و منتقل شدن از قرائت به حالت و کار دیگری غیر از قرائت.

وقف یعنی قطع صوت در کلمه‌ای از قرآن و تجدید نفس جهت ادامه قرائت.

سکت یعنی قطع صوت در زمانی کوتاه‌تر از وقف بدون تجدید نفس. «۲»

اما ابتدا را (تقریباً) در همان معنای لغوی به کار برده‌اند؛ یعنی آغاز تلاوت در ابتدا یا بعد از وقف.

کاربرد ریشه‌های «وقف» و «بدو» در قرآن:

منشأ وقف و ابتدا:

وقف و ابتدا از جمله علوم قرآنی است که همزمان با نزول قرآن و در زمان حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله مطرح و مورد توجه بوده است.

اقوالی از بزرگان صحابه در این باره وجود دارد که تنها به یک مورد از کتاب المکتفی بسنده می‌کنیم:

- (۱) النشر فی القراءات العشر، ج ۱، صص ۲۴۰-۲۳۹. وی در صفحات بعد، به میزان سکت و اختلاف در آن و مواضع سکت در قرآن اشاره کرده است.

- (۲) همان.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، مقدمه، ص: ۵

از عبد الله بن عمر روایت شده که گفت: «ما برهه‌ای از روزگار خود را سپری کردیم در حالی که [فقط] یک نفر از ما قبل از نزول قرآن، ایمان داشت «۱». سوره بر محمد صلی الله علیه و آله نازل می‌شد پس ما حلال و حرام و اوامر و نواهی‌اش را یاد می‌گرفتیم؛ و سزاوار نیست که در میان بخشی از آن وقف شود».

هرچند در برخی از منابع قرن پنجم هجری به بعد، روایتی از امیر المؤمنین حضرت امام علی علیه السلام درباره «ترتیل» نقل شده «۲»، اما در هیچ‌یک از این نقل‌ها سند قابل پذیرش و صحیحی برای آن از منابع قرون اولیه یافت نمی‌شود.

ابن جزری از علمای بزرگ قرائت و تجوید در بیان اهمیت و جایگاه این علم می‌نویسد:

«فراگیری وقف و ابتدا و توجه پیشینیان شایسته ما به این مسئله، صحیح و بلکه متواتر است؛ نظیر ابو جعفر یزید بن قعقاع (م ۱۳۰ ه. ق) پیشوای اهل مدینه که از تابعین است [و شاگرد] و همنشینش نافع بن ابی نعیم (م ۱۶۹ ه. ق)، ابو عمرو بن علاء (م ۱۵۴ ه. ق)، یعقوب حضرمی (م ۲۰۵ ه. ق)، عاصم بن ابی النجود (م ۱۲۸ ه. ق) و دیگر پیشوایان غیر از ایشان. کلام ایشان در این مطلب معروف است و سخنان صریح آنها در کتاب‌ها مشهور. از همین روست که

بسیاری از پیشوایان بزرگ، بر اجازه‌دهندگان قرائت شرط کرده‌اند که به هیچ کس اجازه قرائت ندهند مگر بعد از شناخت وقف و ابتدا.»^۳»

بیان مختصر تاریخچه تألیف در این علم:

پس از صدر اول و همزمان با نگارش تألیف در زمینه علوم مختلف، در وقف و ابتدا نیز کتاب‌هایی به رشته تحریر درآمد. نقل است که اولین صاحب تألیف در این

---

(۱)- منظور، شخص پیامبر صلی الله علیه و آله است.

(۲)- برای اطلاع ر. ک به: النشر فی القراءات العشر، ج ۱، ص ۲۰۹.

(۳)- همان. ج ۱، ص ۲۲۵.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، مقدمه، ص: ۶

علم، شیبه بن نصاح مدنی (م ۱۳۰ ه. ق) است. کتاب وی «الوقوف» نام داشته ولی در حال حاضر هیچ نسخه‌ای از آن در دسترس نیست. «۱»

سیر مهم‌ترین تألیفات پس از کتاب یاد شده بنابر تحقیقی که آقای دکتر یوسف عبد الرحمن مرعشلی انجام داده به شرح زیر است: «۲»

الوقف و الابتداء: ابو عمرو بن علاء (م ۱۵۴ ه. ق)

الوقف و الابتداء: حمزه بن حبيب زیات (م ۱۵۶ ه. ق)

وقف التمام: نافع بن عبد الرحمن (م ۱۶۹ ه. ق)

الوقف و الابتداء: علی بن حمزه کسائی (م ۱۸۹ ه. ق)

الوقف و الابتداء: یحیی بن مبارک یزیدی (م ۲۰۲ ه. ق)

وقف التمام: یعقوب بن اسحاق حضرمی (م ۲۰۵ ه. ق)

الوقف و الابتداء: ابو زکریا یحیی بن زیاد فرّاء (م ۲۰۷ ه. ق)

وقف التمام: ابو الحسن سعید بن مسعده اخفش (م ۲۲۱ ه. ق)

الوقف و الابتداء: خلف بن هشام بزّار (م ۲۲۹ ه. ق)

الوقف و الابتداء: ابو عمرو حفص بن عمر دوری (م ۲۴۸ ه. ق)

المقاطع و المبادی: ابو حاتم سهل بن محمد سجستانی (م ۲۴۸ ه. ق)

الوقف و الابتداء: ابو علی دینوری (م ۲۸۹ ه. ق)

ایضاح الوقف و الابتداء فی کتاب الله عز و جل: ابو بکر محمد بن قاسم، ابن انباری (م ۳۲۸ ه. ق)

الوقف و الابتداء: ابو عبد الله محمد بن محمد بن عباد مکی (م ۳۳۴ ه. ق)

---

(۱)- غایة النهایة، ج ۱، ص ۳۳۰ به نقل از المکتفی فی الوقف و الابتداء، تحقیق دکتر یوسف عبد الرحمن مرعشلی،

(۲) رک به: همان، صص ۷۱-۶۰ و همچنین ر. ک به: البرهان فی علوم القرآن، تحقیق همان محقق، ج ۱، صص ۴۹۸-۴۹۴.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، مقدمه، ص: ۷

القطع و الائتاف: ابو جعفر احمد بن محمد بن نحاس مصری (م ۳۳۸ ه. ق)

الوقف و الابتداء: احمد بن حسین بن مهران (م ۳۸۱ ه. ق)

الوقف و الابتداء: صاحب بن عبّاد (م ۳۸۵ ه. ق)

الوقف و الابتداء: ابو الفتح عثمان بن جنّی (م ۳۹۲ ه. ق)

شرح التمام و الوقف: مکی بن ابی طالب قیسی (م ۴۳۷ ه. ق)

الهدایة فی الوقف علی کلاً: مکی بن ابی طالب قیسی (م ۴۳۷ ه. ق)

المکتفی فی الوقف و الابتداء: ابو عمرو عثمان بن سعید دانی (م ۴۴۴ ه. ق)

الاهتداء فی الوقف و الابتداء: ابو عمرو عثمان بن سعید دانی (م ۴۴۴ ه. ق)

المرشد فی معنی الوقف التام و الحسن و الکافی و الصالح و الجائز و المفهوم و بیان تهذیب القراءات و تحقیقها و عللها: ابو محمد حسن بن علی بن سعید عمّانی (م قرن ششم هجری)

الایضاح فی الوقف و الابتداء: ابو عبد الله محمد بن طیفور سجاوندی (م ۵۶۰ ه. ق)

وقوف القرآن: ابو عبد الله محمد بن طیفور سجاوندی (م ۵۶۰ ه. ق)

علم الاهتداء فی الوقف و الابتداء: علم الدین ابو الحسن علی بن محمد سخاوی (م ۶۴۳ ه. ق)

الاهتداء فی الوقف و الابتداء: ابو الخیر محمد بن محمد بن جزری (م ۸۳۳ ه. ق)

المقصد لتلخیص ما فی المرشد من الوقف و الابتداء: ابو یحیی زکریا بن محمد انصاری (م ۹۲۵ ه. ق)

منار الهدی فی بیان الوقف و الابتداء: احمد بن عبد الکریم اشمونی (م قرن یازدهم هجری)

کنوز الطاف البرهان فی رموز اوقاف القرآن: محمد صادق هندی (زنده به سال ۱۲۹۵ ه. ق)

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، مقدمه، ص: ۸

هم چنین از جمله کتبی که طی سنوات اخیر به رشته تحریر درآمده، می توان مواردی را برشمرد:

معالم الاهتداء الی معرفة الوقف و الابتداء: محمود خلیل الحصری

الکشف عن احکام الوقف و الوصل فی العربیة: محمد سالم محیسن

قواعد وقف و ابتدا در قرائت قرآن کریم: محمد کاظم شاکر

اهمیت و جایگاه وقف و ابتدا:

قاری قرآن باید همواره تلاش کند تا کلام الهی را به بهترین شکل تلاوت کند و برای حصول این نتیجه، توجه عمیق به مفاهیم آیات قرآنی یکی از شرایط و بلکه مهم ترین آنهاست.

وقف و ابتدا از جمله مسائلی است که به طور مستقیم و عمیق، با معانی قرآن مرتبط است.

بر این اساس، اهمیت و جایگاه علمی و عملی وقف و ابتدا روشن می شود. اگر قاری قرآن، تسلط لازم بر این علم را نداشته باشد، به واقع یکی از پایه های قرائت لرزان و دارای خدشه است و قطعاً نمی توان وی را قاری کاملی دانست.

قاری قرآن، چنانچه به محل‌های مناسب وقف و ابتدا در قرائت خود توجه نداشته باشد، در حقیقت عباراتی را به شنوندگان القا خواهد کرد که یا بی‌معنی هستند یا مفاهیمی ناقص‌تر از مراد خداوند را دربردارند یا اصلاً خلاف مقصود واقعی آیات را به شنوندگان عرضه خواهد داشت. این در حالی است که شنوندگان، با مفاهیم آیات آشنایی داشته باشند؛ ولی چنانچه آنان نیز خود به طور کامل از معانی آیات بهره نبرده باشند و قرائت قاری را مقدمه جستجو و آشنایی خود با قرآن قرار دهند، بکلی از فهم کامل آیات محروم خواهند شد.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، مقدمه، ص: ۹

رابطه وقف و ابتدا با علوم دیگر:

وقف و ابتدا ارتباط تنگاتنگی با علوم مهمی نظیر تفسیر و نحو دارد و بدون توجه به این رابطه، یافتن و تدوین اصول و قواعد متقن و مستحکم برای این علم ممکن نیست.

اینک به اختصار، ارتباط چند علم را با وقف و ابتدا بیان می‌کنیم:

۱- نحو: یکی از مهم‌ترین علوم مرتبط با وقف و ابتداست. اگر قاری بتواند فعل و فاعل، انواع مفاعیل، مبتدا و خبر، مضاف و مضاف الیه، معطوف و معطوف علیه، نواسخ و سایر عوامل نحوی را بشناسد، می‌تواند مناسب‌ترین محل‌های وقف و ابتدا را تشخیص دهد.

ابن انباری در این باره چنین گوید:

«در مواردی، وقف تام و کامل نخواهد بود؛ مثل وقف بر مضاف الیه، وقف بر عامل رفع دهنده [مثل فعل بدون خواندن مرفوع، وقف بر مرفوع بدون خواندن عامل رفع دهنده، وقف بر عامل نصب دهنده [مثل فعل متعدی بدون خواندن منصوب و هم‌چنین برعکس آن.]]»^۱

۲- تفسیر: در مواردی، قاری قرآن برای وقف صحیح‌تر باید از تفسیر مطلع و آگاه باشد. نمونه این رابطه، متعدد و فراوان است؛ مثلاً، اطلاع از نظریات مختلف در تفسیر و تبیین آیه هفتم سوره آل عمران می‌تواند جواز وقف یا عدم وقف بر لفظ جلاله «الله» را روشن کند. کسی که علم به تأویل را مطابق این آیه شریفه مختص به تأویل را خداوند و راسخان در علم بدانند، وقف بر لفظ جلاله را حسن دانسته و بر کلمه «ربنا» وقف می‌کند.

نظیر این مثال در مباحث این کتاب، به طور متعدد ملاحظه خواهد شد.

۱- (الایضاح، ج ۱، صص ۱۱۷-۱۱۶).

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، مقدمه، ص: ۱۰

۳- علم قرائت: یکی از انواع مهم علوم قرآنی است که ارتباط آن با وقف و ابتدا بسیار تنگاتنگ است. در برخی از آیات قرآن- به جهت اختلاف قرائت- ممکن است محل وقف یا ابتدای مناسب یا مناسب‌تر تغییر کند. از جمله این مواضع، در آیه ۱۹۷ سوره بقره ملاحظه می‌شود. چنانچه در این آیه، «فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ» قرائت شود می‌توان بر کلمه «فُسُوقَ» وقف نمود و از «وَلَا جِدَالَ» نیز آغاز کرد حال آن که طبق قرائت مشهور «فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ» هیچ محل وقف کافی در آن وجود ندارد و چنانچه بر «فُسُوقَ» وقف شود، باید مجدداً از «فَمَنْ فَرَضَ» ابتدا نمود.

مثال‌های متعددی از این قبیل را در این کتاب مشاهده خواهید نمود.

۴-فقہ: ارتباط آن با وقف و ابتدا- به طور عمده- به نتایج عملی مربوط می‌شود.

در رساله‌های عملیه فقهای عظام شیعه، مسائلی در باب قرائت در نماز بیان کرده‌اند که به وقف و ابتدا ارتباط دارد. از جمله این مسائل می‌توان اشاره کرد به این که:

-وقف بر فواصل آیات «۱» حمد و سوره مستحب است.

-خواندن سوره اخلاص با یک نفس (وصل تمام آیات به یکدیگر) مکروه است. «۲»

در پایان باید اشاره کرد که وقف و ابتدا با علوم دیگری از جمله علم فواصل و بلاغت نیز ارتباط دارد که به جهت اختصار از بیان آنها اجتناب می‌شود.

انواع وقف و ابتدا:

هریک از وقف و ابتدا را از جهات گوناگون می‌توان تقسیم کرد. نکته مهم آن است که هر یک از این تقسیم‌بندی‌ها، از چه ناحیه‌ای آن را مورد بررسی و

-۱) فواصل آیات یعنی انتهای آیات. علم فواصل یکی از انواع علوم قرآنی است که در آن سخن از شناخت انتهای

آیات در شیوه‌های مختلف شمارش آیات به میان می‌آید.

-۲) العروۃ الوثقی، کتاب الصلاة، فصل فی القراءۃ.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، مقدمه، ص: ۱۱

دسته‌بندی قرار می‌دهد.

اما یک نوع تقسیم‌بندی نسبت به سایر تقسیم‌بندی‌های انجام شده کامل‌تر و مشهورتر است که به طور خلاصه آن را می‌توان به صورت زیر نشان داد:

۱-اختیاری: وقفی که از روی اختیار قاری انجام می‌پذیرد و انواع آن عبارت است از:

۱-۱- تام

۱-۲- کافی

۱-۳- حسن

۱-۴- قبیح

۲-اضطراری: وقتی که به ناچار و به خاطر وجود مشکلی- نظیر کمبود نفس، پیش آمدن عطسه یا سرفه و غیر آن- صورت می‌گیرد.

بیان اصطلاحات چهارگانه تام، کافی، حسن و قبیح و مثال‌های آن را به مقدمه مؤلف واگذار می‌کنیم و در پایان این قسمت با ذکر دو نکته، مطلب را به اتمام می‌بریم:

۱-اختلاف موجود در تقسیمات وقف به طور عمده به جهت اختلاف نظر گاه‌ها در مورد آن است. وقف باید با

توجه به معانی صورت پذیرد و هرگاه انجام وقفی، معنی را بهتر نشان دهد یا منتقل کند، این محل مناسب‌تر و

صحیح‌تر برای وقف است.

۲- در برخی از منابع، توجه به محل وقف و ابتدا از دید قاریان مشهور مطرح شده است. مثلاً گفته شده نافع وقف و ابتدای نیکو را به حسب معنی مراعات می کرده است ولی ابن کثیر به غیر از سه موضع «۱»، در بقیه مواضع قرآنی به طول

- (۱) آل عمران: ۷ «وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ»؛ انعام: ۱۰۹ «وَمَا يُشْعِرُكُمْ»؛ نحل ۱۰۳ «إِنَّمَا يَعْلَمُهُ بَشَرٌ».

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، مقدمه، ص: ۱۲

نفس و وقف بر انتهای آیات توجه داشته و عنایتی به سایر موارد نداشته است. «۱»

اما ابتدا برخلاف وقف، مطابق نظر اکثر علمای این فن همواره اختیاری است و قاری باید توجهش را به انتخاب بهترین محل ابتدا معطوف سازد.

- (۱) ر. ک به: النشر فی القراءات العشر، ج ۱، ص ۲۳۸.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، مقدمه، ص: ۱۳

ابو عمرو دانی و المکتفی

ابو عمرو دانی:

ابو عمرو عثمان بن سعید بن عثمان بن عمر دانی از بزرگ‌ترین علمای مغرب عالم اسلام «۱» در قرن پنجم هجری است. وی به سال ۳۷۱ هجری در شهر قرطبه «۲» متولد شد. در چهارده سالگی یعنی سال ۳۸۵ هجری به طلب علم پرداخت و در حالی که بیش از بیست و دو سال از عمرش نگذشته بود، پدرش را از دست داد.

- (۱) مغرب، نام سرزمین وسیعی است که از غرب مصر تا اقیانوس اطلس کشیده شده است و شامل کشورهای لیبی، تونس، الجزایر و مراکش می‌باشد و در دوره اسلامی به سه قسمت تقسیم می‌شده است:

۱- مغرب ادنی یا افریقیه که «قیروان» پایتخت سیاسی آن بوده و لیبی و تونس و بخش‌هایی از شرق الجزایر فعلی را در بر گرفته است.

۲- مغرب اوسط: شامل الجزایر کنونی.

۳- مغرب اقصی که کشور مغرب یا مراکش کنونی را باید منطبق بر آن دانست. در آغاز فتح آن منطقه، مسلمانان،

آن منطقه را افریقیه - همان نام معروف نزد بیزانس‌ها - می‌نامیدند. در ادامه گسترش فتوحات اسلامی به سمت

سواحل اقیانوس اطلس و اندلس، نام افریقیه برای مناطق وسیع فتح شده کوچک بود و از آن زمان نام مغرب در

جغرافیای اسلامی وارد شد. (ناصری طاهری، مقدمه‌ای بر تاریخ سیاسی اجتماعی شمال آفریقا از آغاز تا ظهور

عثمانی‌ها، ص ۱۹۵ به نقل از: مونس، فتح العرب للمغرب، مکتبه الآداب، ص ۲) سایر بلاد اسلامی «مشرق» محسوب می‌شود.

- (۲) یکی از شهرهای بزرگ مرکزی اندلس است و حتی می‌شود گفت بزرگ‌ترین شهر اندلس است. محل

حکومت بنی امیه، معدن بزرگان، فضلا و اهل علم مانند: ابو بکر یحیی بن سعدون بن تمام آزادی قرطبی (ادیب و

نحوی) است. در شرق مملکت «اشبیلیه» بوده که دور آن سی هزار گز بوده است. گویند در زمان عبد الملک مروان در آنجا گنجی یافتند. ناصر اموی بر غرب آن شهر «زهره» را بنا نهاد. گفته شده مساجد آنجا به یک هزار و سیصد مسجد می‌رسید.

معجم البلدان، ج ۴، ص ۳۲۴؛ جغرافیای حافظ ابرو، ج ۱، ص ۲۶۲.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، مقدمه، ص: ۱۴

دانی هم‌چنان به تحصیل علوم مشغول بود که با شیخ محمد بن عبد الله بن ابی زمنین برخورد. وی تأثیر فراوانی در دانی گذاشت به طوری که دانی از دو ناحیه تحت تأثیر او قرار گرفت: یکی از جهت مذهب فقهی اش که پیرو مذهب مالکی گشت؛ دوم تفکرات و مشی صوفیانه بود که باعث اشتهاش به تصوف نیز شده است. دانی در همان دوران جوانی، علوم مختلفی را فراگرفت که در رأس آنها علوم قرآنی نظیر قرائات و تجوید قرار داشت. از جمله سایر علوم و فنونی که وی فراگرفت می‌توان به شعر، نحو و خوشنویسی اشاره نمود. دو نفر از دیگر اساتید وی ابو بکر حاتم بن عبد الله بزّاز و یونس بن عبد الله قاضی هستند.

دانی در سال ۳۹۷ هجری و در بیست و شش سالگی از اندلس خارج شد و به سمت مشرق عالم اسلام رفت. ابتدا از اندلس به قیروان در تونس رفت. چهار ماه در آن دیار اقامت کرد و با عده‌ای از علمای آن دیار ملاقات کرد و علوم را از ایشان آموخت. سپس به طرف مصر رفت و در دوم شوال همان سال وارد مصر شد و تا سال بعد در آنجا اقامت گزید و به فراگیری قرآن، کتب حدیث، فقه، قرائات و غیر آن پرداخت و تعداد زیادی از علما را ملاقات نمود.

در سال ۳۹۸ هجری به سمت مکه حرکت کرد و پس از انجام مناسک حج و فراگیری برخی از علوم، مجدداً به مصر بازگشت و پس از اقامت یک ماهه در آن سرزمین، به قیروان و سپس به مغرب بازگشت. دانی تا سال ۴۰۳ در قرطبه ماند و در سال ۴۰۹ در شهر سرقسطه «۱» ساکن شد. پس از مدت کوتاهی مجدداً به قرطبه

---

(۱) یکی از شهرهای دیار مغرب است که زمین آن در غایت خوبی است و باغ‌هایش در نهایت خوشی. این شهر، قدیمی است و به عبارت دیگر، شهرست مشهور در اندلس. میوه‌های شیرین آنجا مشهور و مرغوب‌تر از دیگر شهرهای مغرب و اندلس بوده است. این شهر در کنار رودخانه‌ای بزرگ بنا شده است. آن رودخانه از کوه‌های ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، مقدمه، ص: ۱۵

بازگشت و نهایتاً به شهر دانی «۱» رفت. در این حال، عده زیادی در کنارش جمع شده و از مباحث علمی اش استفاده می‌کردند اما از آن رو که وی از شهرت گریزان بود، به جزیره‌ای در شرق اندلس به نام میورقه «۲» رفت و در آن سرزمین به تعلیم و اقرای قرآن مشغول شد. وی در سال ۴۱۷ هجری مجدداً به دانی بازگشت و تا انتهای عمرش در همان شهر باقی ماند. مدت عمرش ۷۳ سال و وفاتش در سال ۴۴۴ هجری بوده است.

ابو عمرو دانی در بسیاری از علوم زمانش مهارت داشت و در زمینه‌های مختلف تألیفات متعددی انجام داد.

«قلاع» سرچشمه می‌گیرد. صنعت سمور یگانه صنعت نساجی معروف آنجاست و لباس‌های نازک آنجا به نام سرقسطیه معروف است. همچنین در آنجا معدن نمکی نیز وجود دارد. یکی از عالمان منسوب به سرقسطه «ابو حسن

علی بن ابراهیم بن یوسف سرقسطی» می‌باشد. وی اهل معرفت و خط بود و بین او و «سلفی» مکاتبه برقرار بود.

شیوخ اندلس در سال ۵۱۲ از وی اجازه می‌گرفتند.

معجم البلدان، ج ۳، ص ۲۱۲؛ جغرافیای حافظ ابرو، ج ۱، ص ۲۷۲.

(۱) - شهری بزرگ است از سرزمین مغرب. دانیه در غرب «بلنسیه» است. دارای باغ‌های فراوانی نظیر انجیر، انگور و غیر آن است. حاکم آنجا ابو حبیش مجاهد عامری بود که وی قرآء مختلف را جمع کرده و به آنها اموالی انفاق می‌کرد. به همین جهت تعداد قاریان در این شهر زیاد بودند که از جمله آنها می‌توان به شیخ القرآء ابو عمرو عثمان بن سعید دانی اشاره کرد.

معجم البلدان، ج ۲، ص ۴۳۴؛ جغرافیای حافظ ابرو، ج ۱، ص ۲۷۲.

(۲) - جزیره‌ایست در شرق اندلس که در نزدیکی آن جزیره‌ای به نام «منورقه» قرار دارد. طول این جزیره از شمال به جنوب چهل میل است. حافظ ابرو می‌نویسد: این جزیره به نام شهر آن «میورقه» معروف است. آن شهر در جنوب جزیره است و چشمه‌ای بزرگ از جانب جنوب - که آب آن دایم در این شهر روان است - در آن جریان دارد. در این جزیره دریاچه‌ای وجود دارد که دور آن سه فرسنگ می‌باشد. از علمای منسوب به میورقه می‌توان افراد زیر را نام برد: یوسف بن عبد العزیز بن علی بن عبد الرحمن ابو الحجاج لخمی میورقی اندلسی و فقیه مالکی.

معجم البلدان، ج ۵، ص ۲۴۶؛ جغرافیای حافظ ابرو، ج ۱، ص ۲۸۰.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، مقدمه، ص: ۱۶

برخی از بزرگان - نظیر ذهبی «۱» - کتب و تصنیفات وی را تا ۱۲۰ مورد بر شمرده‌اند. از جمله مهم‌ترین کتب دانی می‌توان موارد زیر را بر شمرد:

۱- اختلاف القراء فی الیاءات

۲- الاقتصاد فی رسم المصحف

۳- الاهتداء فی الوقف و الابتداء

۴- التنبيه على النقط و الشكل

۵- التيسير فی القراءات السبع

۶- البیان فی عدآی القرآن

۷- جامع البیان فی القراءات السبع

۸- المحکم فی نقط المصاحف

۹- المقنع فی رسم مصاحف الامصار

۱۰- المکتفی فی الوقف و الابتداء

۱۱- النقط

از میان اساتید دانی افراد زیر مشهورتر بوده‌اند:

۱- طاهر بن عبد المنعم بن غلبون حلبی (م ۳۹۹ ه. ق)

۲- ابو محمد عبد الرحمن بن عمر معدل نحاس (م ۴۱۶ ه. ق)

۳- ابو الفرج محمد بن یوسف بن محمد اموی اندلسی قرطبی دایی ابو عمرو (م ۴۲۷ ه. ق)

و از میان شاگردانش غیر از فرزندش احمد بن عثمان بن سعید (م ۴۷۱ ه. ق)، معروف‌ترین افراد عبارتند از:
- ابو داوود سلیمان بن نجاح اموی (م ۴۹۶ ه. ق) که کتب متعددی از قبیل البیان الجامع لعلوم القرآن، التبین لهجاء المصاحف و التنزیل را به رشته تحریر در

- (۱) ر. ک به: تذکره الحفاظ از ابو عبد الله شمس الدین ذهبی (م ۷۴۸ ه. ق).

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، مقدمه، ص: ۱۷
آورده است.

- ۲ محمد بن احمد بن مسعود دانی (زنده تا حدود ۴۷۰ ه. ق) که قرائات را بر دانی خواند و در زمان حیات دانی نیز مصدر تعلیم و اقراء بوده است.

المکتفی فی الوقف و الابتداء:

جایگاه ابو عمرو دانی در علم وقف و ابتدا و هم‌چنین کتاب المکتفی بسیار والا و ارجمند است. در تألیفات بسیاری از علمای پس از وی، این مسئله مورد تقدیر و تمجید قرار گرفته است. «۱»
المکتفی سومین کتاب درباره وقف و ابتداست که به دست ما رسیده است.

اولین کتاب از ابو بکر بن انباری (م ۳۲۸ ه. ق) است به نام «ایضاح الوقف و الابتداء فی کتاب الله عز و جل» است و دومین کتاب «القطع و الائتناف» از ابو جعفر ابن نحاس (م ۳۷۷ ه. ق).

مهم‌ترین ویژگی‌های المکتفی را می‌توان به شرح زیر برشمرد:

- ۱ ذکر آرا و نظریات بسیاری از دانشمندان پیش از خود با اشاره به نام ایشان و بیان علت هر قول.
- ۲ اشاره به تعداد قابل توجهی از روایات نبوی صلی الله علیه و اله - از طریق اهل سنت - و اقوال صحابه و تابعین در باب‌های مورد نظر.

- ۳ سعی بر اختصار در تألیف و اجتناب از بیانات طولانی درباره مواضع وقف در آیات.

نهایتاً باید المکتفی را ثمره تلاش‌ها و تحقیقات علمی گذشتگان و منبع مهمی برای علمای پس از دانی دانست.

- (۱) از جمله این علما می‌توان افراد زیر را برشمرد: ذهبی (م ۷۴۸ ه. ق) در تذکره الحفاظ؛ زرکشی (م ۷۹۴ ه. ق)

در البرهان فی علوم القرآن؛ ابن جزری (م ۸۳۳ ه. ق) در غایه النهایه فی طبقات القراء؛ سیوطی (م ۹۱۱ ه. ق) در

الاتقان فی علوم القرآن؛ اشمونی (از علمای قرن یازدهم هجری) در منار الهدی فی بیان الوقف و الابتداء.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، مقدمه، ص: ۱۸

شیوه ترجمه و نگارش کتاب

مترجمان این اثر پس از بررسی‌هایی که درباره آثار مختلف وقف و ابتدا انجام دادند، بنا به دلایلی - که بخشی از آن قبلاً بیان گردید - کتاب حاضر را مناسب‌تر تشخیص داده و اقدام به ترجمه آن نمودند.

در مطالعات اولیه کتاب المکتفی و ترجمه صفحاتی از آن، به این نکته دست یافتیم که چنانچه مطالب بیان شده در

باب وقف و ابتدا در خلال آیات و سور قرآن را از حالت متن خارج کرده و به صورت جداولی ارائه نماییم، استفاده از آن برای خواننده راحت تر و پرفایده تر خواهد بود. بسیاری از قسمت‌های کتاب، علی‌رغم ظاهر ساده، برای خواننده‌ای که آشنایی کافی با ادبیات عرب و متون تخصصی نداشته باشد مشکل و حتی غیر قابل فهم می‌باشد. به هر تقدیر، مطالب کتاب - پس از مقدمه مؤلف درباره انواع وقف و تعاریف آنها - در جداولی تنظیم و هر کجا توضیحی افزون بر نوع وقف (از قبیل تام و کافی) در یک آیه وجود داشت، به انتهای همان سوره ارجاع داده شد. تلاش شد تا در عین حفظ محتوا و بیان کلی مؤلف، مطالب به گونه‌ای به فارسی برگردانده شود که برای خواننده فارسی زبان مفهوم تر باشد. در برخی از موارد با افزودن مطالبی داخل قلاب تلاش شد تا مطالب روان تر گردد. در اینجا ذکر چند نکته ضروری است:

۱- نسخه‌های مورد استفاده در ترجمه این کتاب، دو تحقیق متفاوت از آن بوده است:

- تحقیق: جاید زپدان مخلف، چاپ: اول، سال: ۱۴۰۳، ناشر: احیاء التراث الاسلامی بغداد

- تحقیق: یوسف عبد الرحمن مرعشلی، چاپ: دوم، سال: ۱۴۰۷، ناشر:

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، مقدمه، ص: ۱۹

مؤسسه الرساله بیروت

البته تحقیق اول به جهت دقت بیشتر محقق در ارائه مطالب و کمتر بودن اغلاط حروف چینی، مبنای اصلی بوده و عمدتاً از تحقیق دوم برای مراجعه و بازبینی استفاده شد.

۲- در علامت گذاری آیات قرآن کریم، به حداقل علایم ضروری اکتفا شد و در بسیاری از موارد، کلمات و عبارات بدون اعراب هستند. برای کسب اطلاع از اعراب دقیق کلمات و عبارات، با مراجعه به مصحف شریف، از آن مطلع شود.

۳- فواصل آیات براساس شیوه متداول در شماره گذاری آیات (عدّ الآی) به روش کوفیان انجام شد. مطابق این شیوه، تعداد آیات قرآن ۶۲۳۶ آیه است و معمولاً مصاحف براساس این روش شماره گذاری شده‌اند.

۴- در مواردی که اختلاف در قرائت کلمه یا کلماتی وجود داشت و مؤلف کتاب به نوع وقف خاصی براساس قرائت اشاره نموده، جهت مزید اطلاع خوانندگان گرامی، به نام قاریان یا راویانی که آن قرائت را انجام داده‌اند براساس کتاب ارزشمند «التیسیر فی القراءات السبع» از همین مؤلف و «النشر فی القراءات العشر» از ابن جزری مراجعه و مطالب لازم درج گردید.

۵- با توجه به حجم کتاب، صلاح دیدیم تا پایان سوره مبارکه ابراهیم علیه السلام را در این جلد و بقیه سور را در جلد دوم کتاب به خوانندگان گرامی تقدیم کنیم.

اینک به مصداق «من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق» از کلیه سرورانی که در ترجمه، ویرایش و چاپ این اثر، مترجمان کتاب را یاری دادند، به خصوص دوست گرامی و استاد ارجمند جناب آقای دکتر حمید رضا مستفید، استاد و سرور گرامی جناب آقای عبد الرسول عبائی و جناب آقای علیرضا چیدری کمال تشکر را داریم.

در پایان، ضمن اذعان به این که ممکن است سهو قلم یا خطایی از ما سر زده باشد، از عموم خوانندگان - و بخصوص اساتید بزرگوار که این اثر را ملاحظه

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، مقدمه، ص: ۲۰

می‌نمایند- تقاضا داریم با یادآوری لغزش‌ها و کاستی‌ها، ما را از نظریات ارزشمند و راهنمایی‌های گرانقدرشان بهره‌مند سازند.

صادق درودیان- کریم دولتی اسفند ۱۳۷۷

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱

مقدمه مؤلف

اشاره

اللهم يسّر برحمتك

ابو عمرو عثمان بن سعید بن عثمان مقرئ [صاحب کتاب التیسیر] چنین می‌گوید:

ستایش می‌کنم خداوندی را که در قدرت، یگانه و در بزرگی، منحصر است؛ کسی که شایسته حمد و ستایش است و این کار، بر آفریده‌هایش، واجب است تا بدین وسیله حق او را ادا کرده باشند. او را به نشانه شکر نعمتهایش و درخواست نعمتهای بیشتر، ستایش می‌کنم و بر پیامبرش حضرت محمد صلی الله علیه و آله خاتم پیامبران درود می‌فرستم؛ و درود و سلام خدا بر خاندان او علیهم السلام و اصحاب [برگزیده اش].

این کتاب [شناخت وقف تام، کافی و حسن در کتاب خداوند متعال می‌باشد که آن را از گفته‌های مفسران و از کتابهای قاریان و نحویان برگرفته‌ام و در جمع‌آوری مطالب پراکنده آنها، تشخیص درستی، توضیح دادن نکات مشکل، حذف مطالب زاید، مختصر نمودن الفاظ و نزدیک ساختن معانی آن، بسیار کوشیده‌ام و تمام این موارد را روشن ساخته، واضح نموده‌ام و بیان کرده‌ام و آن را براساس سوره‌های قرآن، براساس یک روش واحد و به میزان توانایی و آگاهی‌ام مرتب کرده‌ام. در موارد لزوم، حدیثی مسند، نکته‌ای تفسیری، مطلبی در مورد قرائت، معنی یا اعراب را هم ذکر کرده‌ام. البته در این امور خیلی وارد نشده و به تمام آنها نیز

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲

نپرداخته‌ام، چرا که گذشتگان ما (رحمهم الله) در کتابهایشان به این امور پرداخته و ما را بی‌نیاز ساخته‌اند و هدف ما در این کتاب، ایجاز و اختصار است نه تفصیل و توضیح. این نیز بدین دلیل است که برای خواننده ساده‌تر و قابل استفاده‌تر باشد و و منافعش، هم دانش‌پژوه تازه کار و هم دانشمند روشن و آگاه را فراگیرد.

از خدای بلندمرتبه و جلیل برای خواسته‌ها و آرزوهای خویش در این کتاب یاری می‌خواهم؛ از او توفیق و کمک فکری می‌طلبم تا به گفتار و کردار صحیح راه پیدا کنم؛ و فقط بر او توکل می‌کنم که مرا کافی است او و بهترین و کیل و نگاهدارنده است.

گفتار اول: تشویق برای تعلیم وقف تام

عبد الرحمن بن ابی بکره از پدرش نقل کرده که: «جبرئیل امین علیه السلام بر حضرت پیامبر صلی الله علیه و آله وارد شد و گفت: «قرآن را بر یک حرف بخوان». میکائیل [به پیامبر صلی الله علیه و آله گفت: «از او بیشتر بخواه»؛ تا [بالآخره به هفت حرف رسید که همگی آنها، شافی (شفا دهنده) و کافی (کفایت کننده) است؛ تا وقتی که آیه

عذاب را به آیه رحمت یا آیه رحمت را با آیه عذاب ختم نکنی.»

این حدیث با سند دیگری نیز از وی نقل شده با این تفاوت که گفت: «تا وقتی که آیه رحمت را به عذاب یا آیه عذاب را به مغفرت و بخشش ختم نکنی.»

ابی بن کعب روایت کرده است که به نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله رفتیم. ایشان فرمودند:

«فرشته وحی همراه من بود؛ به من گفت: «قرآن را بخوان!» پس شمرد تا به هفت رسید و پس از آن گفت: تا زمانی که آیه عذاب را به رحمت یا آیه رحمت را به عذاب ختم نکنی، همه آنها شافی و کافی است.»

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۳

مؤلف گوید: این روایات، تعلیم [وقف تام، از جانب رسول مکرم خدا صلی الله علیه و آله توسط جبرئیل علیه السلام است زیرا ظاهرش دلالت دارد بر اینکه شایسته است در آیه‌ای که صحبت از آتش و عقاب است و بعد از آن، ذکر بهشت و ثواب آمده است، قرائت را قطع کرد و میان این دو فاصله انداخت؛ همچنین اگر در دو آیه کنار هم - برعکس مورد پیش - ابتدا صحبت از بهشت و ثواب است و پس از آن آتش و عقاب، باز باید بر آیه اول قطع کرد و میان این دو مفهوم فاصله ایجاد کرد. به عنوان مثال پس از آیه «فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ» (۱) باید وقف شود و جایز نیست آن را به «وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ» (۲) وصل کنیم و سپس در این جا وقف شود. بلکه لازم است در انتهای آیه ۸۱ وقف کنیم و سپس از ابتدای آیه ۸۲ شروع کنیم. و نیز مانند آن است آیه «وَكَذَلِكَ حَقَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّهُمْ أَصْحَابُ النَّارِ» (۳) که مطلب تمام می‌شود و وصل آن به آیه «الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ» (۴) و قطع در این قسمت مجاز نیست. [بنابراین وقف در انتهای آیه ششم، تام است. و مانند آن می‌باشد «وَلَكِنْ يُدْخِلُ مَنْ يَشَاءُ فِي رَحْمَتِهِ» (۵) که اینجا محل وقف است و وصل این عبارت به «وَالظَّالِمُونَ» در همین آیه و وقف بر آن جایز نیست. موارد مشابه مثالهای فوق در قرآن بسیار است.

و از مواردی که این موضوع را روشن تر می‌سازد، قول تمیم طائی از عدی بن حاتم (۶) است که گفت: «دو نفر نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله آمدند. یکی از آن دو شهادتین

- (۱) بقره: ۸۱.

- (۲) بقره: ۸۲.

- (۳) غافر: ۶.

- (۴) غافر: ۷.

- (۵) شوری: ۸.

- (۶) این روایت با سند دیگری از عدی بن حاتم نقل شده است.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۴

را گفت و ادامه داد: «من يطع الله ورسوله فقد رشد و من يعصهما» (۱) در اینجا پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: برخیز و برو که تو چه بد خطیبی هستی.»

این خبر، نشان دهنده نامناسب بودن قطع بر لفظ خاصی است؛ اگرچه مقصود اصلی از آن لفظ، برای شنونده روشن باشد. علت اینکه حضرت، خطیب را هنگامی که (بر قییح و به طور) نابجا قطع کرد، از جا بلند کرد، این است که او

با این وقف، وضعیت کسی را که اطاعت می‌کند با وضعیت کسی که نافرمانی می‌کند، یکسان بیان نموده و میان آن دو فاصله نینداخت در حالی که شایسته بود که بر «فقد رشد» وقف می‌کرد و سپس عبارت بعد از آن را آغاز می‌کرد و می‌گفت: «و من يعصهما فقد غوى» و سخنش را به پایان می‌برد.

حال که در گفتگو میان دو مخلوق، این‌گونه صحبت کردن ناپسند و ناروا می‌باشد، پس در کتاب خدای عز و جلّ - که سخن پروردگار جهانیان است - بسیار ناپسندتر است و سزاوارتر است که از آن پرهیز شود.

از عبد الله بن عمر روایت شده که گفت: «ما برهه‌ای از روزگارمان را سپری کردیم در حالی که یکی از ما قبل از نزول [بخش‌هایی از] قرآن، ایمان آورده بود و سوره‌ای بر حضرت محمد صلی الله علیه و آله نازل می‌شد، پس حلال و حرام، اوامر و نواهی، و آنچه که در آن شایسته است وقف شود را یاد می‌گرفتیم.»

سخن ابن عمر دلیل بر این است که تعلیم آن [یعنی وقف تام، توقیفی از جانب رسول مکرم الهی صلی الله علیه و آله است. و این، اجماع صحابه نیز هست. یکی از مواردی که بر این موضوع دلالت و تأکید دارد، مطلبی است که از میمون بن مهران نقل شده که

---

(۱) هر کس از خدا و رسولش اطاعت کند، به تحقیق رشد و هدایت یافته است و هر کس از این دو نافرمانی کند به تحقیق گمراه شده است.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۵

گوید: «من از قرائت بعضی گروهها، بر خود می‌لرزم که خود را مقید کرده‌اند که قرائتشان کمتر از ده آیه نشود. ایشان داستانها را خواه طولانی باشد و خواه کوتاه می‌خوانند. مثلاً در [رکعت اول نماز تا آیه «وَ إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ» (۱) می‌خوانند. آن‌گاه برخاسته و در رکعت دوم از آیه «أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ» (۲) شروع می‌کنند.»

این بدان معناست که صحابه، در قرائتشان از قطع بر کلامی که قسمتی از آن به قسمت دیگر متصل است [و ارتباط معنوی دارد] و همچنین کلامی که آخرش [از نظر معنی به اولش تعلق دارد، پرهیز می‌کرده‌اند زیرا میمون بن مهران که این موضوع را از آنان نقل کرده، خود از بزرگان تابعین است و تعدادی از صحابه را نیز ملاقات نموده است [و براساس آشنایی با شیوه صحابه، این روش را در قرائت مردود شمرده است].

تمام اینهایی که ذکر کردیم، دلیل بر لزوم وقف در جایی است که معنی تمام می‌شود؛ و لزوم پرهیز از قطع بر قبیح و تشویق بر شناختن و آموختن آن است.

اما قطع بر محل وقف کافی نیز که مرحله‌ای پایین‌تر از تام است، به کار می‌رفته و جایز است. در سنت رسول خدا صلی الله علیه و آله نیز این‌گونه وارد شده و به کار بردن آن از جانب ایشان، توقیفی است.

از ابن مسعود روایت شده که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: «برای من قرآن بخوان.»

پس گفتم: «آیا من برای شما قرآن بخوانم در حالی که قرآن بر خود شما نازل شده است؟!» پس ایشان فرمود:

«دوست دارم آن را از زبان غیر خودم نیز بشنوم.» پس

---

(۱) بقره: ۱۱.

(۲) بقره: ۱۲.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۶

من سوره نساء را آغاز کردم و خواندم تا رسید به آیه «فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَ جِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيداً» (۱). در اینجا دیدم اشک از چشمان مبارکشان جاری شد و به من فرمودند: «کافی است.»
توجه دارید که قطع بر «شهیدا» کافی است و تام نیست به خاطر اینکه معنی این گونه است: «و حال ایشان چگونه است در آن روزی که از هر طایفه‌ای گواهی آوریم و تو را بر این امت به گواهی خواهیم خواند. و آن روز کسانی که بر راه کفر رفته و نافرمانی رسول کردند، آرزو کنند که با خاک زمین یکسان باشند». لذا ما بعد به قبش تعلق دارد و آیه ۴۲ انتهای مطلب است در حالی که پیامبر صلی الله علیه و آله عبد الله را فرمان داد تا با وجود ارتباط معنوی که میان این دو آیه وجود دارد بر آیه اول قطع کند. این نقل، دلالتی روشن بر جواز قطع و وقف بر کافی و لزوم به کارگیری آن است. و بالله التوفیق.

گفتار دوم: بیان اقسام وقف

بدان- که خداوند تو را با توفیقاتش تأیید کند- علما و دانشمندان ما در اقسام وقف اختلاف دارند. بعضی از ایشان گفته‌اند: وقف بر چهار قسم است:

- ۱- تام مختار
- ۲- کافی جایز
- ۳- صالح مفهوم
- ۴- قبیح متروک

- (۱) آیه ۴۱.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۷

و برخی این تقسیم را رد کرده و گفته‌اند: وقف بر سه قسم است:

- ۱- مختار که وقف تام است.
- ۲- جایز که کافی بوده ولی مانند تام نیست.
- ۳- قبیح که نه تام است و نه کافی.

عده‌ای نیز معتقدند که وقف بر دو قسم است:

- ۱- تام
- ۲- قبیح

و نوع دیگری ندارد.

قول اول نزد من صحیح‌تر است و من به آن معتقدم؛ زیرا گاهی قاری در آیاتی که مطلب یا داستان طولانی است و عبارتها به یکدیگر تعلق دارند، در جایی که نه تام باشد و نه کافی، نفسش تمام می‌شود. در آن صورت بر روی عبارتی که معنایش، مناسب و مفهوم باشد وقف می‌کند. این موضوع، چه در سنت [نبوی صلی الله علیه و سلم و چه در زبان عربی] و هر زبان دیگری بدون اشکال است.

احمد بن موسی قوأس می گوید: «هرگاه که نفس قطع می شود، وقف می کنیم.»
من این اقسام چهارگانه را دسته دسته توضیح داده، اصول آن را شرح می دهم، فروعش را روشن می سازم و از هر قسم به شکل ساده و آسان مثال می زنم، برای اینکه حقایق آن دانسته شود و معانی آنها فهمیده شود و بر مطالبی که گفته خواهد شد، شاهد مثال و دلیل از سوره ها ذکر خواهم کرد. ان شاء الله تعالی.

گفتار سوم: توضیح وقف نام

وقف تام، وقفی است که قطع بر آن و شروع از بعدش خوبست، زیرا موضوع

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۸

آیات بعد، به آیات قبل هیچگونه تعلقی ندارد. این در جایی است که موضوعات پایان می پذیرد که [به طور عمده در انتهای آیات (فواصل) پیش می آید؛ مانند وقف بر «وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ» (۱) و شروع کردن از «إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا» (۲)؛ همچنین وقف بر «وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ» (۳) و شروع کردن از «وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ «۴»؛ وقف بر «وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ» (۵) و شروع کردن از «يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ» (۶)؛ وقف بر «وَأَقْبَلْتُهُمْ هَوَاءً» (۷) و شروع کردن از «وَأَنْذِرِ النَّاسَ» (۸)؛ وقف بر «وَكُلُّ أَلْفَى مَعَادِيرُهُ» (۹) و شروع کردن از «لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ» (۱۰) و نظایر آن، هر جا که مطلب پایان می پذیرد. گاهی نیز وقف تام است ولی هنوز به انتهای آیه نرسیده است؛ مانند «وَجَعَلُوا أَعْرَازَهُ أَهْلِهَا آذِلَّةً» (۱۱). اینجا وقف، تام است زیرا پایان سخن بلقیس است و سپس خداوند می فرماید: «وَكَذَلِكَ يَفْعَلُونَ» (۱۲) و اینجا انتهای آیه است. و همچنین در «لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي» (۱۳) این نیز وقف تام است به خاطر اینکه پایان سخن فرد ظالم، ابی بن خلف، بوده است؛ سپس خدای تعالی می فرماید: «وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنْسَانِ خَدُولًا» (۱۴) و اینجا پایان آیه است.

- (۱) بقره: ۵.

- (۲) بقره: ۶.

- (۳) بقره: ۲۹.

- (۴) بقره: ۳۰.

- (۵) بقره: ۴۶.

- (۶) بقره: ۴۷.

- (۷) ابراهیم: ۴۳.

- (۸) ابراهیم: ۴۴.

- (۹) قیامه: ۱۵.

- (۱۰) قیامه: ۱۶.

- (۱۱) نمل: ۳۴.

- (۱۲) ملوک وقتی وارد قریه ای می شوند - همین گونه که بلقیس گفته است - عمل می کنند.

- (۱۳) فرقان: ۲۹.

- (۱۴) یعنی شیطان، بسیار خوار می‌کند تا جایی که یاد خدا را از یادش ببرد.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۹

گاهی نیز وقف تام، بر کلمه‌ای پس از انتهای آیه می‌باشد [یعنی در ابتدای آیه بعد قرار دارد]؛ مانند: «وَإِنَّكُمْ لَتَمُرُّونَ عَلَيْهِمْ مُصْبِحِينَ وَ بِاللَّيْلِ» (۱). «مُصْبِحِينَ» انتهای آیه است ولی وقف تام بر کلمه «و بِاللَّيْلِ» است زیرا معنایش در ادامه آیه قبل می‌باشد یعنی در صبح و شامگاه. «۲» همچنین در «عَلَيْهَا يَتَكُونُ وَ زُخْرُفًا» (۳). انتهای آیه «يَتَكُونُ» است ولی وقف تام بر کلمه «وَ زُخْرُفًا» است زیرا عطف بر «سُقْفًا» در آیه قبل می‌باشد. «۴» نیز «لَمْ نَجْعَلْ لَهُمْ مِنْ دُونِهَا سِتْرًا كَذَلِكَ» (۵). «سِتْرًا» آخر آیه است ولی وقف تام بر کلمه «كَذَلِكَ» می‌باشد زیرا معنی چنین است: «خبر ایشان چنین بود». «۶»

و گاهی نیز تمام شدن معنی (و وقف تام) بعد از یک یا دو آیه و حتی بیشتر است که هر کدام با توضیح لازم در جای خود خواهد آمد. ان شاء الله «۷».

گفتار چهارم: توضیح وقف کافی

بدان وقف کافی در مواردی است که وقف بر آن، صحیح و شروع از بعدش خوب است با این تفاوت که عبارت دوم، تنها از نظر معنی به عبارت اول وابسته

- (۱) صافات: ۱۳۷ و ۱۳۸.

- (۲) به درستی که شما صبحگاهان و به هنگام شب بر آنان (قوم لوط) می‌گذرید.

- (۳) زخرف: ۳۴ و ۳۵.

- (۴) خانه‌هایشان [در بهشت، درها و تختها و زخرف (جواهر) دارد که ایشان بر تختها تکیه می‌زنند.

- (۵) کهف: ۹۰ و ۹۱.

- (۶) برای آنها پوششی [در مقابل نور خورشید] قرار نداده بودیم و خبرشان اینگونه بود که ذکر شد.

- (۷) در متن عربی کتاب در پایان بخش مربوط به وقف تام، بحثی تحت عنوان «تام در درجه کافی» آمده است که

ما آن را در پایان بخش مربوط به وقف کافی خواهیم آورد.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۰

است و وابستگی لفظی بین آن دو نیست؛ مانند وقف بر: «حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ» (۱) و شروع از بعد از آن و موارد

مشابه در همین آیه؛ همین‌طور وقف بر «وَلَا عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ أَنْ تَأْكُلُوا مِنْ بُيُوتِكُمْ» (۲) و شروع از بعد آن تا عبارت «أَوْ

أَشْتَاتًا»؛ وقف بر «أَلْيَوْمَ أَحْلَلَّ لَكُمْ الطَّيِّبَاتُ» (۳) و شروع از بعد از آن زیرا تمام این موارد به هم عطف شده‌اند. «۴»

همچنین وقف بر انتهای آیات در سوره‌های تکویر، انفطار و انشقاق و شبیه آنها و همین‌طور فواصل آیات سوره‌های

جنّ و مدثر و مشابه آنها. مراد از فواصل نظیر «احدا» و «وَلَدًا» (۵) است. همین‌طور است وقف بر «أَحْلَلَّ لَكُمْ الطَّيِّبَاتُ»

«۶» و ابتدا از مابعدش. همچنین است موارد مشابه آن زیرا عبارت ما بعد عطف بر ما قبل و متعلق به آن است و هر

بخش از کلام [از جهت عوامل لفظی مستقل بوده و معنایی دارد که کافی است و لذا وقف بر آن نیز کافی است. این

نوع، «مفهوم» هم نامیده می‌شود.

اختلاف این موارد در کافی بودن، همانند اختلاف مواضع تام است. آنچه در فواصل آیات، «تام»، «کافی» یا «حسن» باشد، نسبت به آنچه در میان آیات قرار دارد «اتم»، «اکفی» یا «احسن» است و تمام این موارد را در جای خود و در هر یک از سوره‌ها خواهید دید. ان شاء الله تعالی، و بالله التوفیق.

- (۱) نساء: ۲۳.

- (۲) نور: ۶۱.

- (۳) مائده: ۵.

- (۴) به نظر می‌رسد این جا اشتباهی از سوی مؤلف یا تدوین کنندگان کتاب صورت گرفته باشد زیرا مواردی مانند آیه بیست و سوم سوره نساء یا آیه شصت و یکم سوره نور با تعریفی که خود مؤلف از وقف کافی ارائه داده منافات دارد؛ مثلاً عامل عبارات بعدی در آیه ۲۳ سوره نساء «حرمت» و در آیه ۶۱ سوره نور «أَنْ تَأْكُلُوا» می‌باشد.

- (۵) جن: ۲ و ۳.

- (۶) مائده: ۵.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۱

گاهی تام در درجه کافی است به این دلیل که بین دو کلام از نظر معنی، تعلق وجود دارد ولی از نظر لفظی، به یکدیگر وابستگی ندارند؛ مانند آیه کریمه «وَيُنذِرَ الَّذِينَ قَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا» (۱) که وقف در اینجا تام است و از «مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ» (۲) شروع می‌شود زیرا عبارت دوم از عبارت قبلی بی‌نیاز است؛ همچنین وقف بر «وَلَا لِبَائِهِمْ» (۳) تام است و ابتدا از «كَبُرَتْ كَلِمَةً تَخْرُجُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ» صحیح است گرچه کلامی که از دهانهایشان خارج می‌شود، همان «اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا» در آیه چهارم می‌باشد.

و همین گونه است نظایر آن از مواردی که وقف بر آن به اجماع اهل تفسیر و عالمان بزرگوار - که مواضع وقف تام را در قرآن مشخص کرده‌اند - تام است زیرا کلام در آن بخش تمام شده و بی‌نیازی مابعدش از آن، در حالی که مابعدش به سبب معنی، جزئی از آن یا سبب آن است؛ به همین سبب، این موارد در درجه کافی است. و بالله التوفیق.

گفتار پنجم: توضیح وقف حسن

بدان وقف حسن آن است که وقف بر آن خوب است ولی ابتدا از بعدش به دلیل وابستگی آن به عبارت قبلی، هم از نظر لفظی و هم از نظر معنوی، صحیح نیست؛ مانند: «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ» و «الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ» (۴) که وقف بر آنها و مشابهشان حسن است زیرا منظور عبارت فهمیده می‌شود ولی شروع از «رَبِّ الْعَالَمِينَ»

- (۱) کهف: ۴.

- (۲) کهف: ۵.

- (۳) کهف: ۵.

- (۴) فاتحه: ۲ و ۳.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۲

«الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ» و «مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ» خوب نیست زیرا این کلمات مجرور هستند و ابتدا از مجرور قبیح است و این قبیح، به خاطر این است که مجرور، تابع عبارت قبل از خود است. از آن رو که برای قاری، به خاطر قطع نفس، همیشه امکان وقف بر روی تام یا کافی نیست، این قسم «صالح» نیز نامیده شده است.

و از آنچه شایسته است بر آن وقف شود، انتهای آیات است زیرا از جهاتی مقطع حساب می‌شوند و بسیاری از وقفهای تام، آنجا قرار دارند چرا که در انتهای آیات معمولاً جمله‌ها پایان می‌پذیرند و آخر مطلب می‌باشند. حتی گروهی از پیشوایان و قاریان پیشین، وقف بر انتهای آیات را می‌پسندیدند هر چند قسمتی از کلام به بخش دیگر متعلق باشد به جهت این که گفتیم مقطع کلام هستند و مشتبه نمی‌شوند زیرا به خودی خود فاصله و مقطع می‌باشند اگر چه انتهای آیه، وقف تام نباشد.

از ابو عمرو [بصری «۱» نقل شده که در انتهای هر آیه سکت «۲» می‌کرد و می‌گفت: «من دوست دارم در انتهای تمام آیات، سکت شود.»

در سنت رسول مکرم خدا صلی الله علیه و آله نیز این گونه وارد شده است. از ام سلمه «۳» نقل شده که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله قرائتش را تقطیع می‌کرد [یعنی آخر هر آیه وقف می‌کرد] و می‌فرمود: «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»، «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ»، «الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»،

---

(۱) ابو عمرو بصری یکی از قراء سبعة و متوفای ۱۵۴ ه. ق است.

(۲) منظور از سکت، همان وقف است زیرا در بیان گذشتگان سکت، وقف و قطع یک مفهوم داشته است و جدا کردن این سه از یکدیگر مربوط به متأخرین است. از طرفی، منابع معتبر تصریح دارند که ابو عمرو بصری، در انتهای آیات به اصطلاح تجویدی وقف می‌کرده است نه سکت.

(۳) این روایت به طرق مختلف از ام سلمه روایت شده ولی در تمام آنها فقط به سوره حمد اشاره شده و از آن کلیت برای تمام قرآن دریافت نمی‌شود.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۳

«مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ».

همچنین از طریق دیگری از وی نقل شده است: زمانی که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله قرائت می‌نمود، قرائتش را آیه آیه قطع کرده و می‌خواند: «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ» سپس وقف می‌کرد و آن گاه می‌خواند: «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ» آن گاه وقف کرده و می‌خواند: «الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ» سپس وقف کرده و می‌خواند: «مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ».

این روایت، از چند طریق نقل شده و در این باب، «اصل» محسوب می‌شود.

و بالله التوفیق.

گفتار ششم: وقف قبیح

وقف قبیح، وقفی است که منظور از آن فهمیده نمی‌شود؛ مانند وقف بر «بسم»، «مالک»، «رب»، «رسل» و نظایر آنها و ابتدا از «الله»، «یوم الدین»، «العالمین»، «السموات» و «الله» [در آیات «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ» «۱»، «مَالِكِ يَوْمِ

الدِّينِ» (۲)، «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ» (۳)، «رَبُّ السَّمَاوَاتِ» (۴) و «رُسُلُ اللَّهِ» (۵)؛ زیرا وقتی بر این کلمات وقف می‌شود روشن نیست به چه چیز اضافه شده‌اند. این مورد به جهت امکان قطع نفس بر روی آنها «وقف ضرورت» هم نامیده می‌شود. تمام قاریان و اهل فن، این قسم از وقف را نهی کرده و مردود شمرده‌اند و این گونه مناسب می‌دانند که کسی که نفسش در این گونه موارد قطع می‌شود، برای شروع، به

- (۱) فاتحه: ۱.

- (۲) فاتحه: ۴.

- (۳) فاتحه: ۲.

- (۴) رعد: ۱۶.

- (۵) انعام: ۱۲۴.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۴

قبل برگردد تا ماقبل را به مابعد وصل نماید. البته اگر این کار را [از روی عدم توانایی انجام نداد، اشکالی ندارد.

علی بن کیسه گفته است: وقف بر مضاف صحیح نیست مگر اینکه با خواندن مجدد، اصلاح شود.

قبیح‌تر از این نوع (یعنی وقف بر مضاف) در مواردی است مانند: «لَقَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّذِينَ قَالُوا» (۱)، «لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا» (۲)، «وَقَالَتِ الْيَهُودُ» (۳)، «وَقَالَتِ النَّصَارَى» (۴)، «مِنْ إِيْفِكِهِمْ لَيَقُولُونَ» (۵)، «وَمَنْ يَقُلْ مِنْهُمْ» (۶)، «وَمَا لِي» (۷)، «فَبَعَثَ» (۸)، «وَقَالُوا أَبَعَثَ» (۹)، «وَقَالُوا» (۱۰) و ابتدا از بعد از آنها یعنی: «إِنَّ اللَّهَ فَقِيرٌ وَنَحْنُ أَغْنِيَاءُ»، «إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ»، «عَزِيزُ ابْنُ اللَّهِ»، «الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ»، «وَلَدَ اللَّهُ»، «إِنِّي إِلَهٌ مِنْ دُونِهِ»، «لَا أَعْبُدُ»، «اللَّهُ غُرَابًا»، «اللَّهُ بَشَرًا رَسُولًا» و «اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا» به خاطر اینکه با این فاصله انداختن، معنی از بین می‌رود «۱۱».

نظیر اینها در قبح وقف مواردی است مانند: «فَبِهَتِ الَّذِينَ كَفَرُوا وَاللَّهُ» (۱۲)، «لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ مَثَلُ السَّوْءِ وَلِلَّهِ» (۱۳)، «إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي» (۱۴)، «إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي» (۱۵)».

- (۱) آل عمران: ۱۸۱.

- (۲) مائده: ۱۷.

- (۳) توبه: ۳۰.

- (۴) توبه: ۳۰.

- (۵) صافات: ۱۵۱.

- (۶) انبیاء: ۲۹.

- (۷) یس: ۲۲.

- (۸) مائده: ۳۱.

- (۹) اسراء: ۹۴.

- (۱۰) مریم: ۸۸.

- (۱۱) در این گونه موارد، شروع از بعدشان نسبت به وقف بر آنها قبیح‌تر است.

- (۱۲) بقره: ۲۵۸.

- (۱۳) نحل: ۶۰.

- (۱۴) بقره: ۲۶.

- (۱۵) غافر: ۲۸.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۵

«إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ» (۱) یا «لَا يَبْعَثُ اللَّهُ» (۲) زیرا به خاطر این فاصله انداختن، معنی خدشه‌دار می‌شود. ادامه آیات بدین قرار است: «وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ»، «إِنَّ لِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَى»، «أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَا»، «إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ»، «إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا» و «لَا يَبْعَثُ اللَّهُ مَنْ يَمُوتُ». کسی که نفسش بر روی این موارد، تمام شود لازم است به قبل برگردد و قسمتی از کلام را به قسمت دیگر وصل نماید و اگر چنین نکند، مرتکب گناه [در قرائت شده است. این اشتباه بزرگی است که اگر کسی آن را از روی عمد انجام دهد- به واسطه آن- از دین اسلام خارج می‌شود به این دلیل که آنچه از قرآن که متعلق به بعد یا قبلش است را جدا کرده و این جداسازی، افترا بر خدای بلند مرتبه است و نسبت دادن جهل و کفر به اوست.

وقف بر سخن جداگانه‌ای که خارج از حکم قبلی است ولی به آن وصل می‌شود، نیز از این قسم است؛ مانند وقف بر «وَإِنْ كَانَتْ وَاحِدَةً فَلَهَا النِّصْفُ وَ لِلأَبَوَيْهِ» (۳) به خاطر اینکه نصف در اینجا مربوط به دختر است و نه پدر و مادر، و عبارت «و لِلأَبَوَيْهِ» مستأنفه است یعنی خبرش بعد آمده که «لِكُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا السُّدُسُ» است. همچنین وقف بر «إِنَّمَا يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ يَسْمَعُونَ وَ أَلْمُوتَى» (۴) قبیح است به خاطر اینکه «الموتی» نه می‌شنوند و نه پاسخ می‌گویند، بلکه خداوند متعال خبر داده که ایشان برانگیخته می‌شوند «وَ أَلْمُوتَى يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ». پس ایشان به خاطر حالت خاصشان از گروه قبلی جدا هستند. نیز وقف بر «لِكُلِّ أَمْرٍ مِنْهُمْ مَا

- (۱) نساء: ۳۶.

- (۲) نحل: ۳۸.

- (۳) نساء: ۱۱.

- (۴) انعام: ۳۶.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۶

اَكْتَسَبَ مِنَ الْإِثْمِ وَ الَّذِي تَوَلَّى كِبْرَهُ مِنْهُمْ» (۱) زیرا منظور از عبارت اول، مؤمنان هستند ولی متولیان کبر، منافقانند که در آخرت، عذابی بزرگ برای ایشان در نظر گرفته شده و منظور از ایشان «عبد الله بن ابی بن سلول» است. همچنین وقف بر «أَنِّي فَأَخَافُ أَنْ يَقْتُلُونِ وَ أَخِي هَارُونَ» (۲) زیرا موسی علیه السلام از کشته شدن خود می‌ترسید نه از کشته شدن برادرش. «وَ أَخِي هَارُونَ» مستأنفه است و درباره او صفت و حالتی (۳) بیان شده است. و هرچه شبیه این موارد باشد نیز حکمش چنین است.

و نیز، از این وقف‌های قبیح، وقف بر اسمهایی است که وصف‌های بعدشان حقیقت و نوع آنها را مشخص می‌کند؛ مانند «فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ» (۴) زیرا نمازگزاران، افرادی ستوده و ممدوح هستند که «ویل» بر ایشان شایسته نیست و وصف شدگان با عبارت بعد «الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ» کسانی هستند که مورد عتاب خداوند در آیه شریفه‌اند. قبیح‌تر از این نوع، وقف بر حرف نفی است که حرف ایجابی بعدش بیاید؛ مانند:

«لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» (۵)، «مَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ» (۶)، «لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا» (۷) و مشابه‌هایش. اگر کسی بدون مشکل و اضطرار، قبل از حرف ایجاب و اثبات وقف نماید، این کار گناه بزرگی است زیرا در این صورت، معنی هر آنچه غیر خدا پرستش می‌شود، خواهد بود. همچنین در «وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا» (۸) و «وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا

- (۱) نور: ۱۱.

- (۲) قصص: ۳۳ و ۳۴.

- (۳) فصیحتر بودن او از موسی علیه السلام.

- (۴) ماعون: ۴.

- (۵) محمد: ۱۹.

- (۶) آل عمران: ۶۲، صافات: ۳۵.

- (۷) طه: ۱۴.

- (۸) اسراء: ۱۰۵.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۷

لِیَعْبُدُونِ» (۱) اگر کسی قبل از حرف ایجاب وقف نماید، به نفی ارسال حضرت محمد صلی الله علیه و آله و آفرینش جن و انسان منجر می‌شود. همینطور «وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا یَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ» (۲) و «قُلْ لَا یَعْلَمُ مَنْ فِی السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ» (۳) و آنچه شبیه آن است.

این موارد نیز از سخنان و گناهان بزرگ است [که وقف بر آنها ناپسند است.

از موارد وقف قبیح که توقیف در نهی از آن وارد شده، وقف بر این آیات و شبیه آنهاست: «وَعَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا» (۴)، «الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ أَضَلَّ أَعْمَالَهُمْ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ» (۵)، «الَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ» (۶)، «لِلَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمُ الْحُسْنَىٰ وَالَّذِينَ لَمْ یَسْتَجِیْبُوا لَهُ» (۷)، «أَنَّهُمْ أَصْحَابُ النَّارِ الَّذِينَ یَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ» (۸)، «مَنْ یَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَنْ یُضِلِّ» (۹)، «فَإِنْ أَسْلَمُوا فَقَدِ اهْتَدَوْا وَإِنْ تَوَلَّوْا» (۱۰)، «إِنْ یَنْتَهُوا یَغْفِرْ لَهُمْ مَا قَدْ سَلَفَ وَإِنْ یُعُودُوا» (۱۱)، «فَمَنْ تَبِعَنِی فَإِنَّهُ مِنِّی وَمَنْ عَصَانِی» (۱۲) و «لَئِنْ شَکَرْتُمْ لَأَزِیْدَنَّكُمْ وَ لَئِنْ کَفَرْتُمْ» (۱۳). در این موارد، بخش دوم از جهت معنی از حکم اول خارج است و وقتی که بدون روشن شدن حقیقت و آشکار شدن مرادش، بر آن حکم شود، چیزی

- (۱) ذاریات: ۵۶.

- (۲) انعام: ۵۹.

- (۳) نمل: ۶۵.

- (۴) مائده: ۹ و ۱۰.

- (۵) محمد: ۱ و ۲.

- (۶) فاطر: ۷.

- (۷) رعد: ۱۸.

- (۸) غافر: ۶ و ۷.

- (۹) کهف: ۱۷.

- (۱۰) آل عمران: ۲۰.

- (۱۱) انفال: ۳۸.

- (۱۲) ابراهیم: ۳۶.

- (۱۳) ابراهیم: ۷.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۸

قبیح تر از آن وجود ندارد، زیرا حال مؤمن و کافر و هدایت یافته و گمراه یکسان شده است. در این حالت، بطلان شریعت و خروج از دین است و لازم است کسی که (اضطرارا) در این موارد نفسش قطع شود، برگشته و بخشی از کلام را به بخش دیگر وصل کند؛ یا بر انتهای هر بخش وقف کند؛ یا در آخر دومی وقف نماید. پس هر که چنین نکند، گناه کرده و تجاوز نموده و از روی نادانی افترا بسته است.

نقل شده که: حمزه و غیر او وقف بر این موارد- یعنی آنچه از قبیح‌ها بر شمردیم- را قبیح می‌دانسته‌اند زیرا قاری امکان دوری از آن را دارد.

مؤلف گوید: این اقسام وقف بود که آن را بر شمردم و اصول و فروعش را تلخیص نمودم. پس آنها را به دقت بدان و فراگیر. و بالله التوفیق.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۹

وقف و ابتدا در آیات و سوره‌های قرآن کریم

سوره حمد

سوره حمد

[۱] آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

استعاذه / الرحیم / تام

۱ (بسمله) / الرحیم / اتم نسبت به موضع قبل

/ ۱۴ الدین / تام [۲]

/ ۵ نستعین / تام [۳]

/ ۷ انعمت علیهم / حسن [۴]

/ ۷ و لا الضالین / تام

- [۱] اگر به منظور جدا کردن آیات و مراعات ترتیل، بر سر هریک از آیات این سوره وقف شود، نیکو است و

سنت نبوی نیز این چنین بوده است.

از ام سلمه نقل شده: «وقتی پیامبر صلی الله علیه و آله [سوره حمد را] قرائت می‌کرد، آیه آیه قطع کرده، می‌خواند:

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ» وقف می کرد؛ سپس می خواند:
«الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ» وقف می کرد؛ سپس تلاوت می کرد: «الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ» و «مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ» [تا انتها]».

- [۲] زیرا ما بعدش از آن بی نیاز است.

- [۳] زیرا پایان ثنا بر خدای عز و جل است.

- [۴] تام و کافی نیست خواه آنکه «غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ» صفت یا بدل از «الَّذِينَ» در عبارت «صِرَاطَ الَّذِينَ» باشد؛ خواه آنکه «غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ» حال با تقدیر «مغضوباً علیهم» یا استثنا باشد با تقدیر «الا المغضوب علیهم». در هر دو صورت به ما قبل تعلق دارد و از آن جدا نمی شود مگر بطور غیر اختیاری.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۲

مؤلف گوید: آنچه وقف بر آن ناپسند است چیزهایی از قبیل وقف بر سر مبدل منه بدون بدل، موصوف بدون صفت، معطوف بدون عطف و مؤکد بدون تأکید می باشد که شبیه آن را در کتاب «الوقف و الابتداء» همراه مثال و با شرح، ذکر کرده ام و ذکر موضوع در آن کتاب، از تکرار آن در اینجا بی نیاز می سازد.
و بالله التوفیق.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۳

سوره بقره

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

/ ۱۱ لم [۱] (هرجا واقع شود نوع وقف بر آن مطابق همین سوره است). / تام [۲] (قول مختار مؤلف) کافی (قول ابو حاتم) نه تام و نه کافی [۳] (قول افراد دیگر)

«- [۱] أَلَمْ» در تمام سوره هایی که آمده، در شمارش کوفی، انتهای آیه است و این از آن جهت است که جمله مستقل و کلام تمامی است.

- [۲] اگر اسمی برای سوره در نظر گرفته شود، یعنی «اقرأ لم»؛ یا به معنای «انا الله اعلم و اری» حمل شود.

- [۳] زیرا:

الف) معنایش این است که «یا محمد ذلك الكتاب»؛

ب) گفته شده «قسم» است؛

ج) قولی هست که برای «بیدار و آگاه کردن» آمده است.

بنابراین سه وجه، به خاطر بدست آمدن فایده در آن، به ما بعد تعلق دارد و لذا از آن جدا نمی شود.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۴

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

/ ۲ لا ريب فيه / کافی [۱] تام [۲] (قول نافع)

/ ۲ هدی للمتقين / تام [۳] کافی [۴] حسن [۵]

« [۱] هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ » با در نظر گرفتن ضمیر «هو» مرفوع می شود.

« [۲] هُدًى » با «فیه» مرفوع می شود. در این صورت معنای «لا ریبَ»، «لا شکَّ» می شود؛ ضمیر عاید به کتاب، به علت آشکار بودن معنی ذکر نشده است. اگر در کلام بیان می شد، «لا ریب فیه، فیه هدی» می شد.

بصریون می گویند: «ان فعلت فلا بأس» یعنی «لا بأس علیک» و کوفیون می گویند: «ان زرتنی فلا براح» یعنی «لا براح لک» که ایشان خبر «لا» ی نفی جنس را حذف کرده اند. نظیر آن «لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» و «لا حول و لا قوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ» است یعنی «لا اله للعالَم إِلَّا اللهُ» و «لا حول لنا و لا قوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ».

- [۳] اگر بعد از «الذین» مبتدای مرفوع باشد و خبر آن در عبارت «أُولَئِكَ عَلَى هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ» [۱] بیاید.

- [۴] الف) چنانچه بنا بر مدح «هم الذین» در نظر گرفته شود و مرفوع؛

ب) اگر منصوب و تقدیر آن «اعنی الذین» باشد.

- [۵] در صورتی که «الذین» صفت «للمتقین» و مجرور باشد.

قاعده: در هر چه نظیر «الذین» در حالت وصفی بیاید سه نوع وقف ذکر شده و جایز است؛ نظیر «لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ الَّذِي جَعَلَ» [۲]، «إِلَّا الْفَاسِقِينَ الَّذِينَ يَنْقُضُونَ» [۳]، «بَصِيرًا بِالْعِبَادِ الَّذِينَ يَقُولُونَ» [۴]، «فَبَشِّرْ عِبَادِ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ» [۵] و مشابه های آن.

- (۱) آیه ۵.

- (۲) بقره: آیات ۲۱ و ۲۲.

- (۳) بقره: آیات ۲۶ و ۲۷.

- (۴) آل عمران: آیات ۱۵ و ۱۶.

- (۵) زمر: آیه ۱۷.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۵

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

/ ۳ يُنْفِقُونَ / کافی (گفته شده) تام [۱]

/ ۴ مِنْ قَبْلِكَ / کافی

/ ۴ يُوقِنُونَ / اکفی نسبت به موضع قبل

/ ۱۵ الْمُفْلِحُونَ / تام

/ ۱۶ لَا يُؤْمِنُونَ / کافی

/ ۷ وَ عَلَى سَمْعِهِمْ / کافی (گفته شده) تام محل وقف نیست [۲] [اختلاف قرائت

/ ۷ غِشَاوَةٌ / کافی] ۳]

- [۱] زیرا پایان وصف مؤمنان عرب (مسلمانان) است و بعد از آن، ابتدای بیان اوصاف مؤمنان اهل کتاب می باشد.

- [۲] مفضل از عاصم در همین آیه، «وَعَلَى أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ» [۱] روایت کرده است و لذا بر «سَمْعِهِمْ» نمی توان

وقف کرد زیرا «غِشَاوَةٌ» با فعلی که «خَتَمَ» بر آن دلالت دارد منصوب شده زیرا «ختم» و «جعل» در معنا یکی هستند؛

گویی می فرماید: «و جعل علی ابصارهم غِشَاوَةٌ».

-[۳] بنا بر قرائت «غشوة» وقف کافی است.

- (۱) زمر: آیات ۱۷ و ۱۸.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۶

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

/عَذَابٌ عَظِيمٌ/ تام

/وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ/ کافی

/وَالَّذِينَ آمَنُوا/ کافی

/إِلَّا أَنْفُسَهُمْ/ کافی

/وَمَا يَشْعُرُونَ/ اکفی نسبت به موضع قبل

/فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ [۱]/ کافی

/أَفَرَأَدْتَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا/ اکفی نسبت به موضع قبل

/يَكْذِبُونَ/ کافی (گفته شده) تام [۲]

/مُصْلِحُونَ/ کافی

/وَلَكِنْ لَا يَشْعُرُونَ/ کافی (گفته شده) تام

/كَمَا آمَنَ السُّفَهَاءُ/ کافی

/وَلَكِنْ لَا يَعْلَمُونَ/ اکفی نسبت به موضع قبل

-[۱] منظور از «مرَضٌ»، «شك» است.

-[۲] زیرا پایان موضوع است.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۷

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

/مُسْتَهْزِئُونَ/ کافی [۱]

/يَعْمَهُونَ/ کافی

/مُهْتَدِينَ/ کافی

/لَا يُبْصِرُونَ/ کافی

/فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ/ کافی (گفته شده) تام

/حَذَرَ الْمَوْتِ/ تام

/بِالْكَافِرِينَ/ کافی

/قَامُوا/ کافی (گفته شده) تام

/عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ [۲]/ تام

-[۱] ابو حاتم شروع از آیه ۱۵ «اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ» و آیه ۵۴ سوره آل عمران «وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ» و نظایر آن را

مکروه دانسته ولی به نظر ما، ابتدا از این آیات، حسن است و قطع بر قبل از آن کافی است زیرا معنای استهزا و مکر از جانب خدای متعال، پاداش و جزا برای مخالفان ایشان به خاطر استهزا و مکر آنان است. گفته شده معنی، آن است که برای آنها عذابی - به دلیلی که احساس نمی کنند و گمان نمی برند که با آن مستحق این عذاب شده باشند - وجود دارد.

- [۲] مجاهد گوید: از اول سوره بقره، چهار آیه در وصف مؤمنان، دو آیه در وصف کافران و سیزده آیه در وصف منافقان است. در بیست آیه مذکور، موارد اتم عبارت است از: «الْمُفْلِحُونَ» (۱)، «عَظِيمٌ» (۲) و «قَدِيرٌ».

- (۱) آیه ۵.

- (۲) آیه ۷.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۸

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

/ ۲۱ تَتَّقُونَ / حسن [۱]

/ ۲۲ وَالسَّمَاءَ بِنَاءٍ / کافی

/ ۲۲ رِزْقًا لَّكُمْ / کافی

/ ۲۲ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ / تام

/ ۲۳ صَادِقِينَ / تام (گفته شده) کافی

/ ۲۵ مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ / کافی

/ ۲۵ بِه مُتَشَابِهًا / کافی (گفته شده) تام

/ ۲۵ أَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ / کافی

/ ۲۵ خَالِدُونَ / تام

/ ۲۶ أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا / محل وقف نیست [۲] تام (قول احمد بن موسی)

/ ۲۵ أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا ما / محل وقف نیست [۳] حسن (قول احمد بن جعفر دینوری و احمد بن محمد نحاس)

- [۱] ذکر آن قبلا [در آیه ۲] به میان آمده است.

- [۲] زیرا «ما» زایده و مؤکده است و از آن شروع نمی شود.

- [۳] زیرا «بَعُوضَةً» بدل از «مَثَلًا» است و از آن جدا نمی شود.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۹

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

/ ۲۶ فَمَا فَوْقَهَا / کافی (گفته شده) تام

/ ۲۶ وَ يَهْدِي بِهِ كَثِيرًا / کافی

/ ۲۶ إِلَّا الْفَاسِقِينَ / کافی [۱]

/ ۲۷ الْخَاسِرُونَ / تام

/ ۲۸ فَأَحْيَاكُمْ / محل وقف نیست [۲] محل وقف (قول ابی حاتم) [۳]

۲۸/ تُرْجَعُونَ / تام
۲۹/ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا / کافی
۲۹/ سَبَّحَ سَمَاوَاتٍ / کافی (گفته شده) تام
۲۹/ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ / تام
۳۰/ وَنُقَدِّسُ لَكَ / کافی (گفته شده) تام

-[۱] ذکر آن [در آیه ۲] به میان آمده است.

-[۲] زیرا بعدش، عطف بر آن بوده و از آن جدا نمی‌شود و احتجاج ابو حاتم بر وقف آن، صحیح به نظر نمی‌رسد.

-[۳] بر «فَأَحْيَاكُمْ» وقف می‌شود و از «ثُمَّ يُحْيِيكُمْ» آغاز می‌شود.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۳۰

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۳۰/ مَا لَا تَعْلَمُونَ [۱] / تام

۳۱/ صَادِقِينَ / کافی

۳۲/ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ / اکفی نسبت به موضع قبل

۳۳/ تَكْتُمُونَ / تام

۳۴/ الْكَافِرِينَ / کافی

۳۵/ مِنَ الظَّالِمِينَ / کافی

۳۶/ مِمَّا كَانَا فِيهِ / کافی (گفته شده) تام

۳۶/ وَ قُلْنَا اهْبِطُوا / کافی [۲]

۳۶/ إِلَى حِينٍ / کافی

۳۷/ فَتَابَ عَلَيْهِ / کافی [۳]

۳۷/ التَّوَابُ الرَّحِيمُ / اکفی نسبت به موضع قبل

-[۱] شخصی از مجاهد در آیه «إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ» نقل کرده که: خداوند، معصیت ابلیس را قبل از آنکه

سریچی کند می‌دانست و او را برای این معصیت خلق کرده بود.

-[۲] زیرا بعد از آن جدا بوده و خبر از این است که بعضی از اینان دشمن برخی دیگر هستند.

-[۳] قاعده: وقف قبل از «ان» ابتدائیه - غیر از قول و قسم - در تمام قرآن کافی بوده و ابتدا از «ان» حسن است.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۳۱

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۳۸/ مِنْهَا جَمِيعًا / کافی

۳۸/ يَحْزَنُونَ / تام

۳۹/ خَالِدُونَ / تام

۴۰/ فَارْهَبُونَ / کافی

۴۱/ فَاتَّقُونَ / کافی
 ۴۲/ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ / کافی
 ۴۳/ مَعَ الرَّاَكِعِينَ / کافی
 ۴۴/ أَفَلَا تَعْقِلُونَ / کافی
 ۴۵/ بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ / کافی
 ۴۵/ عَلَى الْخَاشِعِينَ / کافی
 ۴۶/ رَاجِعُونَ / تام
 ۴۷/ عَلَى الْعَالَمِينَ / کافی
 ۴۸/ وَلَا هُمْ يَنْصُرُونَ / کافی
 ۴۹/ عَظِيمٌ / کافی
 ۵۰/ تَنْظُرُونَ / کافی
 ۵۱/ ظَالِمُونَ / کافی
 ۵۲/ تَشْكُرُونَ / کافی
 ۵۳/ تَهْتَدُونَ / کافی

ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۳۲

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۵۴/ عِنْدَ بَارئِكُمْ / کافی
 ۵۴/ فَتَابَ عَلَيْكُمْ / اکفی نسبت به موضع قبل
 ۵۴/ التَّوَابُ الرَّحِيمُ / تام
 ۵۵/ تَنْظُرُونَ / کافی
 ۵۶/ تَشْكُرُونَ / کافی
 ۵۷/ يَظْلِمُونَ / تام
 ۵۸/ خَطَايَاكُمْ / کافی
 ۵۸/ الْمُحْسِنِينَ / کافی
 ۵۹/ يَفْسُقُونَ / تام
 ۶۰/ مُفْسِدِينَ / تام
 ۶۱/ وَبَصَلِهَا / کافی [۱]
 (گفته شده) تام [۲]
 ۶۱/ خَيْرٌ / کافی [۳] (گفته شده) تام [۴]

- [۱] بنابراین قول که عبارت «أَتَسْتَبْدِلُونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَىٰ بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ» از حضرت موسی علیه السلام باشد زیرا زمانی که از او، آن خوراکی ها را تقاضا کردند، خشمگین شد.

-[۲] بنابر سخن قتاده که ذکر می شود.

-[۳] بنابر سخن قتاده یا این که «أَتَسْتَبْدِلُونَ ... سَأَلْتُمْ» از حضرت موسی علیه السلام باشد.

-[۴] بنابر این که عبارت «أَتَسْتَبْدِلُونَ ... خَيْرٌ» از حضرت موسی علیه السلام و جمله «اهْبِطُوا مِصْرًا فَإِنَّ لَكُمْ مَا سَأَلْتُمْ» از خداوند متعال باشد.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۳۳

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

/ ۶۱ / فَإِنَّ لَكُمْ مَا سَأَلْتُمْ [۱] / تام [۲]

/ ۶۱ / الدُّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ / کافی

/ ۶۱ / بَغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ / اکفی نسبت به موضع قبل

/ ۶۱ / بَغَيْرِ الْحَقِّ / کافی

/ ۶۱ / يَعْتَدُونَ / تام

/ ۶۲ / يَحْزَنُونَ / تام

/ ۶۳ / تَتَّقُونَ / کافی

/ ۶۴ / الْخَاسِرِينَ / کافی

/ ۶۵ / خَاسِئِينَ / کافی

/ ۶۶ / لِّلْمُتَّقِينَ / تام

/ ۶۷ / الْجَاهِلِينَ / کافی

-[۱] قتاده گوید: وقتی خداوند در مدت زمان تیه (زمان سرگردانی بنی اسرائیل در بیابان)، من و سلوی (غذای

روزانه آنها در مدت تیه که با معجزه بر آنها فرستاده می شد) را برایشان نازل کرد و زندگی مصر را به یاد آوردند، خداوند فرمود:

«أَتَسْتَبْدِلُونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَىٰ بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ اهْبِطُوا مِصْرًا» یعنی شهری از شهرها. سپس فرمود: «فَإِنَّ لَكُمْ مَا سَأَلْتُمْ.»

-[۲] بدون اختلاف است.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۳۴

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

/ ۶۸ / وَلَا يَكْفُرْ / کافی [۱]

/ ۶۸ / بَيْنَ ذَلِكَ / کافی

/ ۶۸ / تَتُومَرُونَ / کافی

/ ۶۹ / النَّاطِرِينَ / کافی

/ ۷۰ / لِمُهْتَدُونَ / کافی

/ ۷۱ / تُثِيرُ الْأَرْضَ / محل وقف نیست حسن (قول محمد بن قاسم انباری)

/ ۷۱ / وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَ / کافی [۲]

۷۱/ لا شَيْءَ فِيهَا / کافی
۷۱/ يَفْعَلُونَ / تام (گفته شده) کافی
۷۲/ فَادَارَ أَرْأَمَ فِيهَا / کافی
۷۲/ تَكْتُمُونَ / اکفی نسبت به موضع قبل
۷۴/ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً / کافی

-[۱] سپس از «عَوَانُ» آغاز می شود یعنی آن گاو، متوسط (بین کوچک و بزرگ) است.

-[۲] سپس از «مُسَلَّمَةٌ» آغاز می شود یعنی آن سالم است.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۳۵

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۷۴/ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ / کافی [۱] تام [اختلاف قرائت [۲]

۷۶/ أَفَلَا تَعْقِلُونَ / تام

۷۷/ يُعْلِنُونَ / کافی

۷۸/ إِلَّا يَظُنُّونَ / کافی

۷۹/ ثُمَّ نَمْنَا قَلِيلًا / کافی

۷۹/ مِمَّا يَكْسِبُونَ / کافی

۸۱/ بَلَى [۳] / کافی [۴]

-[۱] بنابراین قرائت معروف، «مَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ» خوانده می شود و به «ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ» متصل است.

-[۲] بنابراین قرائت ابن کثیر که «یعلمون» خوانده زیرا ما بعدش جدا و خیر دادن از جانب خدای عز و جل درباره این مطلب است و لذا از قبل، جداست.

-[۳] اصل کلمه «بلی نزد کوفین، «بل» است و سپس «ی» در انتها بعنوان علامت تأنیث اضافه شده است.

-[۴] زیرا نفی آن موضوعی است که پیش از آن آمده است.

قاعده: وقف بر «بلی به دلیل فوق، در همه موارد کافی است مگر آن که قسم به آن متصل گردد نظیر «قَالُوا بَلَى وَ رَبَّنَا» (۱) و «قُلْ بَلَى وَ رَبِّي» (۲) که در چنین مواردی، وقف بر «بلی» بدون قسم بعدش، صورت نمی گیرد.

- (۱) انعام: آیه ۳۰.

- (۲) سبأ: آیه ۳.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۳۶

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۸۱/ فِيهَا خَالِدُونَ / تام

۸۲/ فِيهَا خَالِدُونَ / تام

۸۳/ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ / کافی [۱]

۸۳/ مُعْرِضُونَ / کافی
 ۸۴/ تَشْهَدُونَ / کافی
 ۸۵/ إِخْرَاجَهُمْ / کافی
 ۸۵/ وَ تَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ / کافی
 ۸۵/ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا / کافی
 ۸۵/ إِلَى أَشَدِّ الْعَذَابِ / کافی
 ۸۵/ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ / کافی [۲] تام (قول ابی حاتم)
 ۸۶/ يُنصِرُونَ / کافی
 ۸۷/ بِرُوحِ الْقُدُسِ / کافی
 ۸۷/ تَقْتُلُونَ / کافی
 ۸۸/ يُؤْمِنُونَ / کافی

- [۱] سپس از «وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا» آغاز می شود با مقدر گرفتن «و استوصوا بالوالدین احسانا». دلیل این تقدیر در ادامه عبارت آمده است («وَقُولُوا»، «وَأَقِيمُوا» و «آتُوا»).

- [۲] هم بنابر قرائت «تَعْمَلُونَ» و هم بنابر قرائت «يعملون.»

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۳۷

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۸۹/ كَفَرُوا بِهِ / کافی
 ۸۹/ عَلَى الْكَافِرِينَ / کافی
 ۹۰/ عَلَى غَضَبٍ / کافی
 ۹۱/ لَمَّا مَعَهُمْ / کافی (گفته شده) تام
 ۹۱/ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ / تام
 ۹۲/ ظَالِمُونَ / تام
 ۹۳/ وَ أَسْمَعُوا / کافی
 ۹۳/ بِكُفْرِهِمْ / کافی
 ۹۳/ مُؤْمِنِينَ / کافی نسبت به موضع قبل
 ۹۵/ بِمَا قَدَّمْتَ أَيْدِيَهُمْ / کافی (گفته شده) تام
 ۹۶/ حَيَاةٍ / محل وقف نیست تام (قول نافع)
 ۹۶/ وَ مِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا / کافی [۱]
 ۹۶/ أَلْفَ سَنَةٍ / کافی
 ۹۶/ أَنْ يُعَمَّرَ / کافی

- [۱] یعنی یهودیان از مشرکان هم حریص تر هستند؛ سپس به وسیله عبارت «يَوَدُّ أَحَدُهُمْ»، خبر جدیدی درباره آنان

بیان فرموده است.

ترجمه المکنفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۳۸

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۹۶/ بما یعملون / تام

۹۷/ للمؤمنین / کافی

۹۸/ للكافرين / کافی

۹۹/ أَلَا الْفَاسِقُونَ / کافی

۱۰۰/ أَلَا يُؤْمِنُونَ / کافی

۱۰۱/ أَلَا يَعْلَمُونَ / کافی

۱۰۲/ أَعْلَىٰ مُلْكِ سُلَيْمَانَ / احسن نسبت به موضع بعد

۱۰۲/ وَ مَا كَفَرَ سُلَيْمَانُ / حسن تام (قول نافع و احمد بن جعفر دینوری)

۱۰۲/ وَ لَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا / احسن نسبت به موضع قبل

۱۰۲/ يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السَّحْرَ / محل وقف نیست [۱] کافی [۲]

۱۰۲/ أَبَابِلَ / محل وقف نیست [۳] تام (قول نافع)

- [۱] در صورتی که «ما» در عبارت بعد به معنای «الذی» در نظر گرفته شود و در این حالت یا بر «وَاتَّبَعُوا مَا تَتْلُوا الشَّيَاطِينُ» عطف می شود یا بر کلمه «السَّحْرَ» در عبارت «يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السَّحْرَ»؛ بنابراین، عبارت فوق با عبارت بعد، از هم جدا می شوند.

- [۲] چنانچه «ما» در عبارت بعد، نفی باشد هر چند این نظر، دقیق نیست.

- [۳] زیرا دو اسم «هاروت» و «ماروت» بدل از «الْمَلَكَيْنِ» است.

ترجمه المکنفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۳۹

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۰۲/ هَارُوتَ وَ مَارُوتَ / کافی

۱۰۲/ أَفَلَا تَكْفُرُ / کافی [۱]

۱۰۲/ وَ لَا يَنْفَعُهُمْ / کافی

۱۰۲/ مِنْ خَلَاقٍ / کافی

۱۰۲/ يُعَلِّمُونَ / کافی

۱۰۳/ يُعَلِّمُونَ / تام [۲]

۱۰۴/ وَ اسْمَعُوا / تام

۱۰۴/ عَذَابُ أَلِيمٍ / کافی

۱۰۵/ مِنْ خَيْرٍ مِنْ رَبِّكُمْ / کافی

۱۰۶/ أَوْ مِثْلِهَا / کافی (گفته شده) تام

۱۰۷/ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ / كافی

۱۰۷/ وَلَا نُصِيرُ / كافی

۱۰۸/ مُوسَى مِنْ قَبْلُ / كافی

۱۰۸/ سِوَاءَ السَّبِيلِ / كافی

- [۱] جمله «فَيَتَعَلَّمُونَ» مستأنفه است. سیبویه، «فهم يتعلمون» در نظر گرفته؛ مشابه آن «كُنْ فَيَكُونُ» است.

- [۲] زیرا انتهای موضوع است.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۴۰

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۰۹/ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا / محل وقف نیست وقف می شود [۱] (قول نافع، احمد بن موسی، محمد بن عیسی، فرّاء،

ابو حاتم، دینوری و ابن انباری) تام [۲] (قول اخفش و قتیبی)

۱۰۹/ اَلْهَمُّ الْحَقُّ / كافی

۱۰۹/ بِأَمْرِهِ / كافی

۱۰۹/ اَعْلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ / تام

۱۱۰/ وَآتُوا الزَّكَاةَ / كافی

۱۱۰/ اَعِنْدَ اللّٰهِ / كافی

۱۱۰/ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ / تام

۱۱۱/ تِلْكَ اٰمَانِيَهُمْ / كافی (گفته شده) تام

۱۱۱/ صَادِقِينَ / كافی [۳]

« [۱] حَسَدًا » بنابر مفعول مطلق یا تفسیر بودن از عبارت اول «وَدَّ كَثِيرٌ مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ اِيْمَانِكُمْ كُفَّارًا» منصوب است.

- [۲] بعد از این عبارت، «حَسَدًا» شروع جمله جدیدی است یعنی «يحسدونكم حسدا.»

- [۳] زیرا فرموده «بَلَى مَنْ اَسْلَمَ» «۱»، رد جمله انکاری قبل است.

- (۱) آیه ۱۱۲.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۴۱

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۱۲/ بَلَى [۱] / كافی

۱۱۲/ يَحْزَنُونَ / تام

۱۱۳/ يَتْلُونَ الْكِتَابَ / كافی

۱۱۳/ يَخْتَلِفُونَ / تام

۱۱۴/ فِي خَرَابِهَا / كافی

۱۱۴/عَذَابٌ عَظِيمٌ/ تام
۱۱۵/فَتَمَّ وَجْهَ اللَّهِ/ کافی (گفته شده) تام
۱۱۵/إِنَّ اللَّهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ/ تام
۱۱۷/فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ/ کافی [۲] موضع وقف نیست [اختلاف قرائت [۳]]

-
- [۱]وقف بر «كُلًّا» و «بَلَى» را به طور جداگانه در کتابی ذکر کرده‌ام.
-[۲]اگر «فَيَكُونُ» جمله جدیدی به صورت «فهو يكون» در نظر گرفته شود و بر «يَقُولُ» عطف نشود.
-[۳]در صورتی که طبق قرائت ابن عامر، «فَيَكُونُ» جواب امر به وسیله حرف «ف» باشد؛ لذا به دلیل تعلق آن به «كُنْ»، بر آن وقف نمی‌شود، زیرا «فَيَكُونُ» جواب آن است. در سوره آل عمران «۱»، سوره مریم «۲» و سوره غافر «۳» نیز مانند همین مورد وجود دارد. همچنین نصب در سوره نحل «۴» و سوره یس «۵» به دلیل عطف «فَيَكُونُ» بر «يَقُولُ» است که «أَنَّ» در آن عمل کرده یعنی عبارت «أَنَّ يَقُولُ»؛ لذا از این عبارت قطع و جدا نمی‌شوند.

- (۱) آیه ۴۷.

- (۲) آیه ۳۵.

- (۳) آیه ۶۸.

- (۴) آیه ۴۰.

- (۵) آیه ۸۲.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۴۲

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۱۷/فَيَكُونُ/ تام [۱]

۱۱۸/يُوقِنُونَ/ تام

۱۱۹/بَشِيرًا وَنَذِيرًا [۲]/ کافی [۳] محل وقف نیست [۴]

۱۱۹/أَصْحَابِ الْجَحِيمِ/ تام

-[۱]بنابر هر دو قرائت.

- [۲]محمد بن کعب، از رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ روایت کرده است که فرمود: ای کاش آنچه پدر و مادرم انجام داده‌اند، احساس می‌کردم. خداوند نازل کرد: «أَنَا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَ لَا تُسَالُ عَنْ أَصْحَابِ الْجَحِيمِ». [به اعتقاد شیعه و بلکه به حکم مسلم عقلی، این نقل و مشابه‌های آن باطل است].
-[۳]زیرا:

الف) چنانچه با قرائت «و لا تسال» خوانده شود و به صورت «و لیست تسال» در نظر گرفته شود- یعنی «تو به خاطر ایشان مؤاخذه نمی‌شوی»- در این صورت، از قبلیش منقطع است.

ب) با قرائت «و لا تسال»- بنابر روایت فوق و قرائت وارد شده از نافع و یعقوب- نیز وقف کافی است.

-[۴]با قرائت «و لا تسال»، در صورتی که به معنای «غیر مسؤل» در نظر گرفته شود- یعنی: تو نسبت به کارهای

اصحاب جهنم مسئول نیستی - عطف بر «بَشِيرًا وَنَذِيرًا» است زیرا حال از عبارت قبل و متعلق به آن است و از آن جدا نمی شود.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۴۳

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۲۰ / مَلَّتْهُمْ / کافی

۱۲۰ / هُوَ الْهُدَى / کافی

۱۲۰ / وَلَا نَصِيرَ / تام

۱۲۱ / يُؤْمِنُونَ بِهِ / کافی

۱۲۱ / الْخَاسِرُونَ / تام

۱۲۳ / وَلَا هُمْ يَنْصُرُونَ / تام

۱۲۴ / وَمِنْ ذُرِّيَّتِي / کافی

۱۲۴ / الظَّالِمِينَ / تام

۱۲۵ / وَأَمَّا [۱] / تام [۲] محل وقف نیست [۳] [اختلاف قرائت

- [۱] از عمر بن خطاب روایت شده است که به رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ عَرَضَ كَرْدَمَ: [چه می شود] اگر مقام ابراهیم را مصلی برگزینیم؟ سپس خداوند، آیه «وَأَتَّخِذُوا مِنْ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى» را نازل فرمود. [به اعتقاد شیعه، این نقل و مشابه های آن باطل و بی اساس است.]

- [۲] بنابر قرائت «وَأَتَّخِذُوا» (که امر به برگزیدن است).

- [۳] بنابر قرائت نافع و ابن عامر، «وَأَتَّخِذُوا» عطف به جمله قبل است زیرا خبر از کار مردم می باشد.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۴۴

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۲۵ / مُصَلًّى / کافی [۱]

۱۲۵ / وَالرُّكْعَ السُّجُودِ / تام

۱۲۶ / وَالْيَوْمِ الْآخِرِ [۲] / تام [۳]

۱۲۷ / مِنَ الْبَيْتِ / محل وقف نیست محل وقف است [۴]

۱۲۷ / وَإِسْمَاعِيلُ / کافی [۵] (گفته شده) تام [۶]

۱۲۷ / تَقَبَّلْنَا / کافی

۱۲۷ / السَّمِيعِ الْعَلِيمِ / اکفی نسبت به موضع قبل

- [۱] بنابر هر دو قرائت.

- [۲] از مجاهد در این آیه روایت شده: حضرت ابراهیم علیه السلام برای هر که به خدا و قیامت ایمان آورده، از خدا

روزی خواست. خداوند عز و جل فرمود: «به هر کس که کفر بورزد نیز روزی می دهم.»

- [۳] زیرا سخن «قَالَ وَمَنْ كَفَرَ» و بعد از آن، از خداوند متعال است.

-[۴] طبق قول کسانی که قائل هستند، دعای «رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا» فقط از حضرت اسماعیل علیه السلام صادر شده است.

-[۵] این قول نسبت به قول اول، قائل بیشتری دارد.

-[۶] سپس «رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا» شروع می شود، به معنای «يقولان ربنا.»»

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۴۵

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۲۸/ مُسْلِمِينَ لَكَ / محل وقف نیست حسن (قول ابن انباری)

۱۲۸/ أُمَّةٌ مُّسْلِمَةٌ لَكَ / کافی (گفته شده) تام

۱۲۸/ وَ تُبَّ عَلَيْنَا / کافی

۱۲۸/ التَّوَابُ الرَّحِيمُ / کافی

۱۲۹/ وَيُزَكِّيهِمْ / کافی

۱۲۹/ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ / تام

۱۳۰/ إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ / کافی

۱۳۲/ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ / کافی

۱۳۳/ لَهُ مُسْلِمُونَ / تام

۱۳۴/ قَدْ خَلَّتْ / کافی

۱۳۴/ أَلْهَا مَا كَسَبَتْ / کافی

۱۳۴/ وَ لَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ / کافی

۱۳۴/ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ / تام

۱۳۵/ تَهْتَدُوا / تام

۱۳۵/ حَنِيفًا / کافی

۱۳۵/ وَ مَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ / تام

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۴۶

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۳۷/ فَقَدْ اهْتَدَوْا / کافی

۱۳۷/ وَ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ / تام (قول کسای) [۱] وقف تام نیست (قول اخفش) [۲]

۱۳۸/ صَبَغَةَ اللَّهِ / کافی

۱۳۸/ مِنَ اللَّهِ صَبَغَةً / کافی

۱۳۸/ لَهُ عَابِدُونَ / تام

۱۴۰/ أَمِ اللَّهُ / کافی

۱۴۰/ عَمَّا تَعْمَلُونَ / تام

۱۴۱/ قَدْ خَلَّتْ / کافی

۱۴۱/ أَلْهَا مَا كَسَبَتْ / کافی

۱۴۱/ وَ لَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ / کافی
۱۴۱/ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ / تام
۱۴۲/ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ / تام
۱۴۳/ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا / تام

- [۱] اگر «صِبْغَةَ اللَّهِ» در آیه بعد، بر حسب اغراء «۱» منصوب شود و تقدیر «الزموا صبغَةَ اللَّهِ» یعنی ملازم دین خدا باشید.

- [۲] اگر «صِبْغَةَ اللَّهِ» بدل از عبارت «بَلِّ مَلَّةً إِبْرَاهِيمَ» «۲» باشد.

- (۱) اغراء یعنی متوجه ساختن مخاطب بر کار ستایش شده‌ای که ملازم آن است.
- (۲) آیه ۱۳۵.

ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۴۷

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف
۱۴۳/ عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ / تام
۱۴۳/ لِرَوْفٍ رَحِيمٍ / تام
۱۴۴/ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ / کافی
۱۴۵/ قَبْلَةَ بَعْضٍ / کافی
۱۴۶/ وَ هُمْ يَعْلَمُونَ / کافی
۱۴۷/ الْمُؤْتَمِرِينَ / تام
۱۴۸/ الْخَيْرَاتِ / کافی
۱۴۸/ يَأْتِ بِكُمْ اللَّهُ جَمِيعًا / کافی
۱۴۸/ قَدِيرٌ / کافی
۱۴۹/ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ / کافی
۱۵۰/ وَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ / تام [۱] غیر تام [۲]
۱۵۱/ مَا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ / غیر تام [۳] تام [۴]

- [۱] اگر «ك» در «كَمَا أَرْسَلْنَا»- در آیه بعد- با سخن خداوند در جمله «أَذْكُرْكُمْ» تعلیق شود.

- [۲] چنانچه «ك» در «كَمَا أَرْسَلْنَا» با ماقبلش تعلیق شود.

- [۳] در صورتی که وقف آخر آیه ۱۵۰ (به دلیل ذکر شده)، تام باشد.

- [۴] در صورتی که وقف آخر آیه ۱۵۰ غیر تام باشد.

ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۴۸

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۵۲/ أَذْكُرْكُمْ / کافی

۱۵۲/ وَ لَا تَكْفُرُونَ / تام
 ۱۵۴/ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ / حسن تام (قول دینوری) [۱]
 ۱۵۴/ بَلْ أَحْيَاءٌ / حسن تام (قول نافع)
 ۱۵۵/ وَ الثَّمَرَاتِ / کافی
 ۱۵۵/ وَ بَشِّرِ الصَّابِرِينَ / کافی [۲]
 ۱۵۷/ هُمُ الْمُهْتَدُونَ / تام
 ۱۵۸/ أَنْ يَطُوفَ بِهِمَا / کافی
 ۱۵۸/ شَاكِرٌ عَلِيمٌ / تام
 ۱۶۰/ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ / تام
 ۱۶۲/ خَالِدِينَ فِيهَا / صالح [حسن]
 ۱۶۲/ وَ لَا هُمْ يَنْظُرُونَ / تام
 ۱۶۳/ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ / تام
 ۱۶۴/ الْقَوْمِ يَعْقِلُونَ / تام

-[۱] سپس از «بَلْ أَحْيَاءٌ» با در نظر گرفتن «بل هم احیاء» آغاز می شود.
 -[۲] زیرا بعدش «الَّذِينَ» آمده است که [در آیه ۲ سوره بقره از آن سخن به میان آمد.
 ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۴۹
 آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف
 ۱۶۵/ كَحَبِّ اللَّهِ / کافی
 ۱۶۵/ أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ / تام
 ۱۶۵/ إِذْ يَرَوْنَ الْعَذَابَ / محل وقف نیست [۱] محل وقف است [۲] [اختلاف قرائت
 ۱۶۶/ بِهِمُ الْأَسْبَابُ / کافی
 ۱۶۷/ مِنَ النَّارِ / تام
 ۱۷۱/ فَهُمْ لَا يَعْقِلُونَ / تام
 ۱۷۳/ عَفُورٌ رَحِيمٌ / تام
 ۱۷۵/ فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ / تام
 ۱۷۶/ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ / تام
 ۱۷۶/ بَعِيدٍ / تام
 ۱۷۷/ وَ حِينَ الْبَأْسِ / کافی (گفته شده) تام
 ۱۷۷/ الْمُتَّقُونَ / تام
 ۱۷۸/ فِي الْقَتْلِ / کافی
 ۱۷۸/ بِاللَّائِي / کافی

۱۷۸/ مِنْ رَبِّكُمْ وَرَحْمَةً / کافی (گفته شده) تام

۱۷۹/ تَتَّقُونَ / تام

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۵۰

- [۱] طبق قرائت «وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا» زیرا «أَنَّ» (در عبارت بعد از «إِذْ يَرَوْنَ الْعَذَابَ» مفعول «يَرَى» و منصوب به وسیله آن می باشد و کفایت کننده از اسم و خبر است و وقف قبل از آن نه کافی است و نه حسن. این مذهب کوفیین بنابر قرائت «وَلَوْ يَرَى» و «وَلَوْ تَرَى» است.

- [۲] چنانچه بنابر قرائت نافع، ابن عامر و یعقوب و یکی از وجوه روایت ابن وردان از ابو جعفر «وَلَوْ تَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا» خوانده شود؛ زیرا «اذا» به خاطر تکرار شدن منصوب است و تقدیر آن چنین است: «وَلَوْ تَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يَرَوْنَ الْعَذَابَ تَرَى ان القوه لله جميعا.»

مذهب بصریین این است که «تری» به معنی دیدن است و «یری» به معنی دانستن که در هر دو صورت، «أَنَّ الْقُوَّةَ» مفعول است. تقدیر جمله، برای «تری» به صورت «وَلَوْ تَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يَرَوْنَ الْعَذَابَ لِأَنَّ الْقُوَّةَ لله جميعا» [مفعول له است و برای «یری» به صورت «وَلَوْ لَمْ يَعْلَمْ الَّذِينَ ظَلَمُوا يَوْمَئِذٍ أَنَّ الْقُوَّةَ لله جميعا» می باشد، یعنی «اگر در آن روز، حقیقت قوت خدا و شدت عذابش را بفهمند.»

از آنجا که قرائت یعقوب به صورت «وَلَوْ تَرَى ... أَنَّ الْقُوَّةَ لله جميعاً وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ» است، جمله «أَنَّ الْقُوَّةَ ...» از جهت لفظی از جمله قبل جداست و جواب «لو» در ابتدای عبارت «وَلَوْ تَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا» به خاطر علم مخاطبان به آن محذوف است و تقدیر آن چنین است که: «اگر در آن روز، ظالمان را ببینی، عاقبت رسوایی را، خواهی دید.»

همچنین بنابر قرائت [ابو جعفر] «وَلَوْ يَرَى ... ان القوه لله جميعا و ان الله شديد العذاب» تقدیر جمله به این صورت است که «اگر در آن روز ظالمان ببینند، زیان بر گرفتن معبودهای دروغین برایشان آشکار می شود.»

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۵۱

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۸۰/ إِنْ تَرَكَ خَيْرًا / محل وقف نیست [۱] (اختیار مؤلف) تام (قول نافع، محمد بن عیسیٰ اصبهانی و دینوری) [۲]

۱۸۱/ عَلَى الَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُ / کافی

۱۸۱/ سَمِيعٌ عَلِيمٌ / کفی نسبت به موضع قبل

۱۸۲/ عَفُورٌ رَحِيمٌ / تام

۱۸۴/ أَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ / کافی

۱۸۴/ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ / کافی

۱۸۴/ طَعَامٌ مَسْكِينٍ / کافی

۱۸۴/ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ / کافی

۱۸۴/ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ / کافی [۳]

- [۱] زیرا «الْوَصِيَّةُ» متعلق به عبارت «كُتِبَ» می باشد و یعنی وصیت کردن برای شما واجب گردید.

- [۲] جایز است «الْوَصِيَّةُ» از عبارت قبل جدا شود و بنا بر مبتدا بودن مرفوع شود و خبر، محذوف باشد و یا چنین در نظر گرفته شود که «و عليكم الوصية» و نایب فاعل «كُتِبَ»، ضمیری باشد که «الْوَصِيَّةُ» بر آن دلالت کند و تقدیر «کتب علیکم الایضاء» باشد.

- [۳] سپس آیه بعد «شَهْرُ رَمَضانَ» آغاز می شود با رفع بنا بر در نظر گرفتن مبتدایی به صورت «المفترض علیکم شهر رمضان» یا آن که «شَهْرُ رَمَضانَ» مبتدا بوده و خبر در عبارت «الَّذِي أَنْزَلَ فِيهِ الْقُرْآنُ» باشد.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۵۲

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۸۵/ وَالْفُرْقَانِ / تام

۱۸۵/ تَشْكُرُونَ / تام

۱۸۶/ يَرشُدُونَ / تام

۱۸۷/ إِلَى اللَّيْلِ / کافی

۱۸۷/ فِي الْمَسَاجِدِ / کافی

۱۸۷/ فَلَا تَقْرُبُوهَا / کافی (گفته شده) تام

۱۸۷/ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ / تام

۱۸۸/ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ / تام

۱۸۹/ لِلنَّاسِ وَالْحَجِّ / کافی

۱۸۹/ مِنْ أَبْوَابِهَا / کافی

۱۸۹/ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ / کافی

۱۹۱/ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ / کافی

۱۹۱/ حَتَّى يُقَاتِلُوكُمْ فِيهِ / کافی

۱۹۲/ غَفُورٌ رَحِيمٌ / کافی

۱۹۳/ عَلَى الظَّالِمِينَ / تام

۱۹۴/ وَالْحُرْمَاتُ قِصَاصٌ / کافی

۱۹۴/ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ / کافی

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۵۳

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۹۴/ مَعَ الْمُتَّقِينَ / کافی

۱۹۵/ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ / کافی

۱۹۶/ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ / کافی

۱۹۶/ الْهَدْيِ مَحَلَّةً / کافی

۱۹۶/ مِنَ الْهَدْيِ / کافی

۱۹۶/ حَاضِرِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ / کافی (گفته شده) تام

- [۱] زیرا به دلیل عطف، عبارت بعد متعلق به آن است.

- [۲] چنانچه بنا بر قرائت ابو جعفر، ابن کثیر، ابو عمرو و یعقوب «فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ» قرائت شود که «لا» به معنی «لیس» می شود و خبر آن محذوف است؛ تقدیر عبارت به صورت «فلیس رفث و لا فسوق فی الحج» خواهد بود. عبارت بعد «وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ» بنا بر نفی جنس و جمله جدید ابتدائیه در محل رفع است و خبر آن «فِي الْحَجِّ» است و معنی عبارت چنین می باشد که «هیچ شکی در مورد حج نیست که در ذی الحجه واجب است.»

ترجمه المکنتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۵۴

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۹۷/ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ [۱] / کافی [۲]

۱۹۷/ يَعْلَمُهُ اللَّهُ / تام

۱۹۷/ التَّقْوَى / کافی

۱۹۷/ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ [۳] / تام

۱۹۸/ فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ / کافی

۱۹۸/ كَمَا هَدَاكُمْ / کافی [۴]

۱۹۸/ لِمَنْ الضَّالِّينَ / کافی

۱۹۹/ عَفْوَرٌ رَحِيمٌ / کافی

۲۰۰/ أَشَدَّ ذِكْرًا / کافی

۲۰۰/ مِنْ خَلْقٍ [۵] / کافی

- [۱] از ابن عباس در آیه «فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ» روایت شده است: «الرَّفَثُ» یعنی هم بستری،

«الفسوق» یعنی گناهان و «الجدال» یعنی با دوستت نزاع کنی تا وی را خشمگین سازی.

- [۲] بنا بر هر دو قرائت.

- [۳] این عبارت در شمارش آیات به جز شمارش مدنی اول و مکی، انتهای آیه است.

- [۴] در بعضی از نسخ کتاب ذکر شده است.

- [۵] این عبارت در غیر شمارش مدنی دوم، انتهای آیه است.

ترجمه المکنتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۵۵

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۲۰۲/ مِمَّا كَسَبُوا / کافی (گفته شده) تام

۲۰۲/ الْحِسَابِ / تام

۲۰۳/ مَعْدُودَاتٍ / کافی

۲۰۳/ لِمَنْ اتَّقَى / کافی (گفته شده) تام

- ٢٠٣/ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ / تام
- ٢٠٤/ الْخِصَامُ / كافي
- ٢٠٥/ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ / تام
- ٢٠٥/ الْفُسَادَ / تام
- ٢٠٦/ فَحَسْبُهُ جَهَنَّمُ / كافي
- ٢٠٦/ الْمَهَادُ / اتم نسبت به انتهای آیه ٢٠٥
- ٢٠٧/ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ / تام
- ٢٠٧/ رَوْفٌ بِالْعِبَادِ / تام
- ٢١٠/ الْأُمُورُ / تام
- ٢١١/ مِنْ آيَةٍ بَيِّنَةٍ / كافي
- ٢١١/ شَدِيدُ الْعِقَابِ / تام
- ٢١٢/ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا / كافي
- ترجمه المكتفى فى الوقف و الابتداء، متن، ص: ٥٦
- آيه / كلمه يا عبارت / نوع وقف
- ٢١٢/ يَوْمَ الْقِيَامَةِ / تام
- ٢١٢/ بَغْيٍ حَسَابٍ / تام
- ٢١٣/ فِيمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ / كافي
- ٢١٣/ بَغْيًا بَيْنَهُمْ / كافي (گفته شده) تام
- ٢١٣/ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِهِ / تام
- ٢١٣/ مُسْتَقِيمٍ / تام
- ٢١٤/ مَتَى نَصَرَ اللَّهُ / كافي
- ٢١٤/ قَرِيبٌ / تام
- ٢١٥/ وَأَبْنِ السَّبِيلِ / كافي (گفته شده) تام
- ٢١٥/ عَلِيمٌ / تام
- ٢١٦/ كُرْهُ لَكُمْ / كافي
- ٢١٦/ خَيْرٌ لَكُمْ / كافي
- ٢١٦/ شَرٌّ لَكُمْ / كافي
- ٢١٦/ لَا تَعْلَمُونَ / تام
- ٢١٧/ فِيهِ كَبِيرٌ / كافي [١]

-[١] عبارت «وَصَدُّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ» مبتدا و مرفوع بوده و خبر آن «أَكْبَرُ عِنْدَ اللَّهِ» است.

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۲۱۷/ وَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ / محل وقف نیست [۱] کافی (قول ابن انباری و ابی حاتم)

۲۱۷/ أَكْبَرُ عِنْدَ اللَّهِ / کافی [۲]

۲۱۷/ مِنَ الْقَتْلِ / کافی

۲۱۷/ إِنْ اسْتَطَعُوا / کافی

۲۱۷/ خَالِدُونَ / تام

۲۱۸/ غَفُورٌ رَحِيمٌ / تام

۲۱۹/ أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا / تام (گفته شده) کافی

۲۱۹/ قُلِ الْعَفْوَ / تام

۲۲۰/ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ / تام

۲۲۰/ لَهُمْ خَيْرٌ / کافی

۲۲۰/ فَأَخْوَانِكُمْ / کافی

۲۲۰/ مِنَ الْمُصْلِحِ / کافی

۲۲۰/ لَأَعْتَبُكُمْ / کافی

- [۱] ابن انباری وقف بر «وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ» را حسن دانسته - که منظور از آن کافی است - در حالی که چنین نیست

زیرا «وَأَخْرَاجُ أَهْلِهِ مِنْهُ» عطف بر «وَصَدَّقُوا» است و خبر آن مبتدا بعدش نیامده است.

- [۲] خبر عبارات قبل است.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۵۸

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۲۲۰/ عَزِيزٌ حَكِيمٌ / تام

۲۲۱/ وَلَوْ أَعْجَبْتَكُمْ / کافی

۲۲۱/ وَلَوْ أَعْجَبَكُمْ / کافی

۲۲۱/ يَا ذَنُوهُ / کافی

۲۲۱/ يَتَذَكَّرُونَ / تام

۲۲۲/ حَتَّى يَطْهَرْنَ [۱] / کافی

۲۲۲/ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ [۲] / کافی

۲۲۲/ الْمُتَطَهِّرِينَ / تام

۲۲۳/ أَنِّي سَتُّمُ / کافی (گفته شده) تام

۲۲۳/ لَأَنْفُسِكُمْ / اکفی و اتم از موضع قبل

۲۲۳/ مُلَاقُوهُ / تام

۲۲۳/ وَ بَشَرِ الْمُؤْمِنِينَ / تام

۲۲۴/ سَمِيعٌ عَلِيمٌ / تام

۲۲۵/ غَفُورٌ حَلِيمٌ / تام

۲۲۶/ غَفُورٌ رَحِيمٌ / تام

-[۱] یعنی از خون پاک شوند.

-[۲] از ابن عباس درباره آیه «فَاتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ» نقل شده که گفته: در فرج.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۵۹

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۲۲۷/ سَمِيعٌ عَلِيمٌ / تام

۲۲۸/ ثَلَاثَةٌ قُرُوءٌ / کافی

۲۲۸/ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ / کافی

۲۲۸/ إِصْلَاحًا / کافی

۲۲۸/ بِالْمَعْرُوفِ / کافی

۲۲۸/ عَلَيَّهِنَّ دَرَجَةٌ / کافی

۲۲۸/ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ / تام

۲۲۹/ بِإِحْسَانٍ / کافی

۲۲۹/ فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ / کافی

۲۲۹/ فَلَا تَعْتَدُوا / کافی

۲۳۰/ أَنْ يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ / کافی [۱] اکفی نسبت به قرائت معروف [۲] [اختلاف قرائت

۲۳۱/ أَوْ سَرَّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ / کافی

۲۳۱/ لَتَعْتَدُوا / کافی

۲۳۱/ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ / کافی

-[۱] با قرائت «بَيْنَهُمَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ» در قسمت بعد می آید.

-[۲] در صورتی که طبق روایت مفضل از عاصم، «بَيْنَهُمَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ» قرائت شود، زیرا عبارت «و تَلَكَّ حُدُودَ اللَّهِ

بَيْنَهُمَا» ارتباطی با آن نخواهد داشت.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۶۰

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۲۳۱/ يَعِظُكُمْ بِهِ / اکفی نسبت به موضع قبل

۲۳۲/ بِالْمَعْرُوفِ / کافی

۲۳۲/ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ / کافی

۲۳۲/ وَأَطْهَرُ / کافی (گفته شده) تام

۲۳۲/ لَا تَعْلَمُونَ / تام

۲۳۳/ إِيَّاهُ وَسَعَهَا / کافی
۲۳۳/ وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ [۱] / کافی
۲۳۳/ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا / کافی
۲۳۳/ مَا آتَيْتُم بِالْمَعْرُوفِ / کافی
۲۳۳/ بَصِيرٌ / تام
۲۳۴/ فِي أَنْفُسِهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ / کافی
۲۳۴/ خَيْرٌ / تام
۲۳۵/ فِي أَنْفُسِكُمْ / کافی

-[۱] ابن عباس در تفسیر «وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ» گفت: «آن در ضرر کردن است.»
از مجاهد در «وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ» روایت شده: بر وارث فرزند لازم است چنان که بر پدرش لازم است، برای
فرزند دایه (یا شیر) بگیرد، او نیز چنین کند.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۶۱

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۲۳۵/ قَوْلًا مَعْرُوفًا [۱] / کافی (گفته شده) تام

۲۳۵/ الْكِتَابُ أَجَلُهُ / کافی

۲۳۵/ فَأَحْذَرُوهُ / کافی

۲۳۵/ حَلِيمٌ / تام

۲۳۶/ لَهُنَّ فَرِيضَةٌ / کافی

۲۳۶/ وَعَلَى الْمُقْتَرِ قَدْرَهُ / کافی

۲۳۶/ عَلَى الْمُحْسِنِينَ / تام

۲۳۷/ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى / کافی

۲۳۷/ الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ / کافی

۲۳۷/ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ / کافی

۲۳۸/ الصَّلَاةِ الْوُسْطَى [۲] / کافی

-[۱] در شمارش آیات به شیوه بصری، انتهای آیه است.
از مجاهد درباره آیه «وَلَكِنْ لَا تُوعِدُوهُمْ سِرًّا» روایت شده است: «در زمان عده خواستگاری نکنند» إِيَّاهُ أَنْ تَقُولُوا
قَوْلًا مَعْرُوفًا» اینکه بگوید تو زیبا هستی، تو در نظر [من هستی، و نسبت به تو میل و رغبت دارم.»

-[۲] از طاووس درباره «الصَّلَاةِ الْوُسْطَى» روایت شده: نماز صبح است.

از علی علیه السلام روایت شده: نماز عصر است.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۶۲

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۲۳۹/ أَوْ رُكْبَانًا / كافی

۲۳۹/ تَعْلَمُونَ / كافی

۲۴۰/ غَيْرَ إِخْرَاجٍ / كافی

۲۴۰/ مِنْ مَّعْرُوفٍ / كافی

۲۴۰/ عَزِيزٌ حَكِيمٌ / تام

۲۴۲/ تَعْقُلُونَ / تام

۲۴۳/ ثُمَّ أَحْيَاهُمْ / كافی

۲۴۳/ لَا يَشْكُرُونَ / تام

۲۴۴/ سَمِيعٌ عَلِيمٌ / تام

۲۴۵/ أَضْعَافًا كَثِيرَةً / كافی

۲۴۵/ يَبْضُ وَ يَبْصُطُ / كافی

۲۴۵/ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ / تام

۲۴۶/ أَلَّا تَتَّقُوا / كافی

۲۴۶/ وَ آبْنَانَا / كافی

۲۴۶/ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ / كافی (گفته شده) تام

۲۴۶/ بِالظَّالِمِينَ / تام

۲۴۷/ مِنَ الْمَالِ / كافی

ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۶۳

آیه / كلمه یا عبارت / نوع وقف

۲۴۷/ وَالْجِسْمِ / كافی

۲۴۷/ مِنْ يَشَاءُ / كافی

۲۴۷/ وَاسِعٌ عَلِيمٌ / تام

۲۴۸/ تَحْمِلُهُ الْمَلَائِكَةُ / كافی

۲۴۸/ مُؤْمِنِينَ / تام

۲۴۹/ غُرْفَةً بِيَدِهِ / كافی

۲۴۹/ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ / كافی

۲۴۹/ كَثِيرَةً يَا ذَنْ لِلَّهِ / كافی

۲۴۹/ الصَّابِرِينَ / تام

۲۵۰/ الْكَافِرِينَ / تام

۲۵۱/ يَا ذَنْ لِلَّهِ / كافی

۲۵۱/ مِمَّا يَشَاءُ / تام

۲۵۱/ الْعَالَمِينَ / تام

۲۵۲/ الْمُرْسَلِينَ / تام

۲۵۳/ بَرُوحِ الْقُدُسِ / كافی

۲۵۳/ وَلَكِنْ اِخْتَلَفُوا / كافی

۲۵۳/ مَا يُرِيدُ / تام

۲۵۴/ وَلَا شَفَاعَةً / كافی

ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۶۴

آیه / كلمه یا عبارت / نوع وقف

۲۵۴/ الظَّالِمُونَ / تام

۲۵۵/ سَنَةٌ وَلَا نَوْمٌ / كافی

۲۵۵/ وَمَا فِي الْأَرْضِ / كافی

۲۵۵/ بِأَذْنِهِ / كافی

۲۵۵/ وَمَا خَلَقَهُمْ / كافی

۲۵۵/ إِلَّا بِمَا شَاءَ / كافی

۲۵۵/ وَالْأَرْضِ / كافی

۲۵۵/ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ / تام [۱]

۲۵۶/ مِنَ الْغِيِّ / كافی (گفته شده) تام

۲۵۶/ لَّا أَنْفِصَامَ لَهَا / كافی

۲۵۷/ مِنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ / كافی

۲۵۷/ خَالِدُونَ / تام

۲۵۸/ أَنْ آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ / كافی

۲۵۸/ الَّذِي كَفَرَ / كافی

۲۵۸/ الظَّالِمِينَ / كافی نسبت به موضع قبل

۲۵۹/ كَلِمَاتٍ مِائَةً عَامٍ / كافی [۲] تام (قول ابراهیم بن عبد الرزاق)

- [۱] پایان کلام است.

- [۲] قسمتی از عبارت بر قسمت دیگر معطوف است و جدا نمی شود و وقف بر بخشی از آن، بدون بخش دیگر،

تمام نیست.

ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۶۵

آیه / كلمه یا عبارت / نوع وقف

۲۵۹/ آيَةٌ لِلنَّاسِ / تام

۲۵۹/ لِحِمَاءٍ / كافی

۲۵۹/ قَدِيرٌ / تام

۲۶۰/ قَالَ بَلَىٰ كَافِي
 ۲۶۰/ لِيَطْمَئِنَّ قَلْبِي / اِكْفَىٰ نَسَبًا بِهِ مَوْضِعٌ قَبْلَ
 ۲۶۰/ عَزِيْزٌ حَكِيْمٌ / تَام
 ۲۶۱/ مَا نُهُ حَبَّةً / كَافِي
 ۲۶۱/ لَمَنْ يَشَاءُ / كَافِي
 ۲۶۱/ وَاسِعٌ عَلِيْمٌ / تَام
 ۲۶۲/ يَحْزُنُوْنَ / تَام
 ۲۶۲/ يَتَّبِعُهَا اَذَىٰ / كَافِي
 ۲۶۳/ غَنِيٌّ حَلِيْمٌ / تَام
 ۲۶۴/ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ / كَافِي
 ۲۶۴/ مِمَّا كَسَبُوْا / تَام
 ۲۶۴/ الْكٰفِرِيْنَ / تَام
 ۲۶۵/ فَطَلَّ / تَام
 ۲۶۵/ بَصِيْرٌ / تَام
 ۲۶۶/ فَاحْتَرَقَتْ / كَافِي

ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۶۶

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۲۶۶/ تَتَفَكَّرُوْنَ / تَام
 ۲۶۷/ اِلَّا اَنْ تُعْمَضُوْا فِيْهِ / كَافِي
 ۲۶۷/ غَنِيٌّ حَمِيْدٌ / تَام
 ۲۶۸/ مِنْهُ وَفَضْلًا / كَافِي
 ۲۶۸/ وَاسِعٌ عَلِيْمٌ / تَام
 ۲۶۹/ خَيْرًا كَثِيْرًا / كَافِي
 ۲۶۹/ اَوْ لَوْ اَلْاَلْبَابِ / تَام
 ۲۷۰/ فَاِنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُهُ / كَافِي
 ۲۷۰/ اَنْصَارٍ / تَام
 ۲۷۱/ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ / كَافِي [۱] مَوْضِعٌ وَقْفٌ نَيْسَتْ [اِخْتِلَافٌ قِرَائَتٍ] [۲]
 ۲۷۱/ بِمَا تَعْمَلُوْنَ خَيْرًا / تَام

- [۱] بنابر روایت حفص از عاصم و قرائت ابن عامر «وَيُكْفَرُ» یا روایت شعبه از عاصم و قرائت ابن کثیر، ابو عمرو و یعقوب «وَنَكْفُرُ» ادامه آیه بعد، زیرا این عبارت از ماقبل جدا و در واقع عطف جمله بر جمله است.

- [۲] بنابر قرائت نافع، ابو جعفر، حمزه، کسائی و خلف که، «وَنَكْفُرُ» در ادامه آیه است زیرا عطف بر محل حرف

«ف» در عبارت «فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ» است و از آن جدا نمی شود.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۶۷

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۲۷۲/ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ / کافی

۲۷۳/ مِنَ التَّعَفُّفِ / کافی

۲۷۳/ اِلْحَافًا / کافی

۲۷۳/ بِهِ عَلِيمٌ / تام

۲۷۴/ يَحْزَنُونَ / تام

۲۷۵/ مِنَ الْمَسِّ / کافی

۲۷۵/ مَثَلُ الرَّبِّا / کافی

۲۷۵/ وَ حَرَمَ الرَّبِّا / کافی

۲۷۵/ وَ أَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ / کافی

۲۷۵/ خَالِدُونَ / تام

۲۷۶/ وَيُرِي الصَّدَقَاتِ / کافی

۲۷۶/ أَثِيمٍ / تام

۲۷۷/ وَ لَا هُمْ يَحْزَنُونَ / تام

۲۷۸/ مُؤْمِنِينَ / تام

۲۸۰/ إِلَى مَيْسَرَةٍ / کافی

۲۸۰/ تَعْلَمُونَ / تام

۲۸۱/ لَا يُظْلَمُونَ / تام

۲۸۲/ فَآ كَتَبُوهُ / کافی

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۶۸

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۲۸۲/ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ / کافی

۲۸۲/ كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ / کافی

۲۸۲/ فَلْيَكْتُبْ / کافی

۲۸۲/ شَيْئًا / کافی

۲۸۲/ وَلِيَّهِ بِالْعَدْلِ / کافی

۲۸۲/ الْأُخْرَى / کافی

۲۸۲/ إِذَا مَا دُعُوا / کافی

۲۸۲/ أَلَّا تَكْتُبُوهَا / کافی

۲۸۲/ إِذَا تَبَايَعْتُمْ / کافی

۲۸۲/ شَهِيدٌ / كافي

۲۸۲/ فُسُوقٌ بِكُمْ / شبيه تام

۲۸۲/ وَيَعْلَمُكُمُ اللَّهُ / تام

۲۸۲/ عَلِيمٌ / تام

۲۸۳/ مَقْبُوضَةٌ / كافي

۲۸۳/ وَلَيَتَّقِ اللَّهُ رَبَّهُ / كافي

۲۸۳/ آثَمَ قَلْبُهُ / كافي

۲۸۳/ عَلِيمٌ / تام

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۶۹

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۲۸۴/ بِهِ اللَّهُ / حسن [۱] محل وقف نیست [اختلاف قرائت] [۲]

۲۸۴/ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ / كافي [۳]

۲۸۴/ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ / تام

۲۸۵/ وَالْمُؤْمِنُونَ / كافي

۲۸۵/ وَرُسُلُهُ / كافي [۴] محل وقف نیست [اختلاف قرائت] [۵]

۲۸۵/ مِنْ رُسُلِهِ / كافي [۶]

-[۱] بنابر قرائات عاصم، ابو جعفر، ابن عامر و يعقوب که «فيغفر ... و يعذب...»

می باشد، زیرا این دو عبارت، جدید هستند.

-[۲] بنابر قرائات نافع، ابو عمرو، ابن كثير، حمزه، كسائي و خلف «فيغفر ... و يعذب ...» می باشد، زیرا عطف بر

جواب شرط در عبارت «يُحَاسِبُكُمْ بِهِ» می باشند از آن جدا نمی شوند.

-[۳] بنابر هر دو قرائت.

-[۴] بنابر قرائت «لَا تُفَرِّقُ» در عبارت بعد.

-[۵] بنابر قرائت يعقوب که «لا يفرق» ادامه آیه است، زیرا فعل به کلمه «كل» در عبارت اول «كُلُّ آمَنٍ بِاللَّهِ» باز

می گردد و لذا از آن جدا نمی شود.

-[۶] بنابر هر دو قرائت.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۷۰

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۲۸۶/ مَا اكْتَسَبَتْ / كافي

۲۸۶/ أَوْ أَخْطَأْنَا / كافي

۲۸۶/ لَنَا بِهِ / كافي

۲۸۶/ وَارْحَمْنَا / كافي

- [۱] به علت وجود حرف «ف» و جایگاه آن در عبارت «فَأَنْصُرْنَا»، زیرا بعدش را به قبل متصل می کند.
ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۷۱

سوره آل عمران

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

/الم / تام [۱] (قول ابی عبیده و ابن عباس و اختیار ابو اسحاق زجاج و ابو الحسن بن کیسان و غیر آنها و اختیار مؤلف)

۳/لَمَّا بَيْنَ يَدَيْهِ / کافی

۴/هُدًى لِلنَّاسِ / کافی [۲] تام (قول ابو حاتم)

۴/وَأَنْزَلَ الْفُرْقَانَ / تام

۵/وَلَا فِي السَّمَاءِ [۴] / کافی (گفته شده) تام

۶/كَيْفَ يَشَاءُ / تام

۶/الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ / اتم نسبت به موضع قبل

۷/وَأُخْرُ مُتَشَابِهَاتُ / کافی

۷/وَأَبْتِغَاءُ تَأْوِيلِهِ / کافی

- [۱] زیرا از بعدش جداست.

- [۲] تام نیست (زیرا ما بعد آن، عطف به آن است).

- [۳] در شمارش آیات - غیر از روش کوفی - انتهای آیه است.

- [۴] انتهای آیه است.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۷۲

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۷/وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ / تام [۱] محل وقف نیست [۲] (قول تعدادی از علما)

۷/آمَنَّا بِهِ / کافی

۷/كُلُّ مَنْ عِنْدَ رَبِّنَا / تام

۷/أَوْكُوا الْأَلْبَابَ / تام

۸/بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا / کافی

۸/الْوَهَّابُ / تام

- [۱] بنابراین قول کسانی که می گویند: «راسخان در علم، تأویل آیه را نمی دانند». این عقیده اکثر اهل علم، اعم از مفسران، قاریان و نحویین [اهل سنت است. آنچه در قرائت عبد الله آمده «و يقول الراسخون فی العلم» مؤید این نظر

است. در این قول، «الرَّاسِخُونَ» مبتدای مرفوع و خبر آن «يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ» می‌باشد. از طاووس روایت شد که درباره خوارج و آنچه هنگام تلاوت قرآن به آنها می‌رسد، نزد ابن عباس سخن به میان آمد، گفت: «به محکم قرآن ایمان می‌آورند و در نزد متشابهش هلاک می‌شوند و خواند «و ما يعلم تأويله الا الله و يقول الراسخون في العلم آمنا به.»»

- [۲] زیرا «الرَّاسِخُونَ» عطف بر لفظ جلاله «اللَّهُ» است. از مجاهد در عبارت «و الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ» روایت شده است: «الراسخون في العلم يعلمون تأويله و يقولون آمنا به.»»

ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۷۳

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۹/ لِيَوْمٍ لَا رَيْبَ فِيهِ / کافی

۹/ الْمُعَادَ / تام

۱۰/ وَ قُودُ النَّارِ / کافی [۱] (قول دیگر) وقف کافی نیست [۲]

۱۱/ بَدُّنُوهُمْ / کافی

۱۱/ شَدِيدُ الْعِقَابِ / تام

۱۳/ فِي فِتْنَتَيْنِ التَّقَاتِ / کافی

۱۳/ رَأَى الْعَيْنِ / کافی

۱۳/ مَنْ يَشَاءُ / تام

۱۳/ الْأُولَى الْأَبْصَارِ / اتم نسبت به موضع قبل

۱۴/ وَ الْحَرِثِ / کافی

۱۴/ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا / کافی

۱۴/ الْمَاءِ / تام (قول ابو حاتم)

۱۵/ بِخَيْرٍ مِنْ ذَلِكَُمْ / کافی

- [۱] اگر «ك» در ابتدای آیه بعد «كِدَابِ آلِ فِرْعَوْنَ» متعلق به همان آیه محسوب شود و در تقدیر «فاخذهم الله بذنوبهم كدأب آل فرعون» باشد یا آنکه منقطع از قبل و مرفوع بوده، تقدیرش «فعلهم كآل فرعون» باشد. - [۲] چنانچه «كِدَابِ آلِ فِرْعَوْنَ» به قبلش تعلق داشته باشد و در تقدیر «كفروا ككفر آل فرعون» باشد.

ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۷۴

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۵/ وَ رِضْوَانٌ مِنَ اللَّهِ / تام

۱۵/ بِالْعِبَادِ / کافی [۱]

۱۶/ دُنُونَنَا / کافی

۱۶/ عَذَابَ النَّارِ / کافی [۲] تام (قول ابن انباری) حسن [۳]

۱۷/ بِالْأَسْحَارِ / تام

- [۱] زیرا بعد از آن «الَّذِينَ» است که (در آیه ۲ سوره بقره) ذکر شد.
- [۲] چنانچه «الصَّابِرِينَ» در آیه بعد با تقدیر «اعنی» منصوب بوده یا ضمیر «هم» [بنا بر مدح در نظر گرفته شده و «الصَّابِرِينَ» مرفوع باشد، در این صورت وقف تام نیست.
- [۳] اگر «الصَّابِرِينَ» بنا بر صفت «لِلَّذِينَ اتَّقَوْا» [۱]، مجرور باشد.
- [۴] بنا بر قرائت «إِنَّ الدِّينَ» در آیه بعد، که از آیه ۱۸ است.
- [۵] بنا بر قرائت کسائی «إِنَّ الدِّينَ» در آیه بعد- که بدل از عبارت «أَنَّ لَهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ» در آیه ۱۸ می باشد- از آن قطع نمی شود.

- (۱) آیه ۱۵.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۷۵

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۹/الْإِسْلَامُ / کافی

۱۹/بَغِيًّا بَيْنَهُمْ / کافی

۱۹/سَرِيعَ الْحِسَابِ / کافی

۲۰/وَمَنْ اتَّبَعَنِي / کافی

۲۰/أَسَلَّمْتُمْ / کافی

۲۰/فَقَدْ اهْتَدَوْا / کافی

۲۰/عَلَيْكَ الْبَلَاغُ / کافی

۲۰/بِالْعِبَادِ / تام

۲۲/فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ / کافی

۲۲/مَنْ نَاصِرِينَ / تام

۲۳/مُعْرِضُونَ / کافی

۲۴/يَقْتُرُونَ / کافی

۲۵/لَا رَيْبَ فِيهِ / حسن

۲۵/لَا يُظْلَمُونَ / تام

۲۶/وَتَذَلُّ مَنْ تَشَاءُ / حسن [۱]

۲۶/بِيَدِكَ الْخَيْرُ / کافی

۲۶/قَدِيرٌ / تام

۲۷/بَغِيرِ حِسَابٍ / تام

-[۱] بنا بر بعضی از نسخه‌های کتاب.

ترجمه المکنتی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۷۶

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۲۸/ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ / تام

۲۸/ فِي شَيْءٍ / کافی

۲۸/ مِنْهُمْ تَقَاةٌ / کافی

۲۸/ وَ يُحَذِّرُكُمْ اللَّهُ نَفْسَهُ [۱] / کافی (گفته شده) تام

۲۹/ الْمَصِيرُ / تام

۲۹/ يَعْلَمُهُ اللَّهُ / تام

۲۹/ وَ مَا فِي الْأَرْضِ / کافی

۳۰/ مِنْ خَيْرٍ مُحَضَّرًا / وقف کافی نیست [۲] (قول دیگر) کافی [۳]

۳۰/ أَمَدًا بَعِيدًا / تام

۳۰/ نَفْسَهُ / کافی

۳۰/ بِالْعِبَادِ / تام

۳۱/ ذُنُوبِكُمْ / کافی

۳۱/ رَحِيمٌ / تام

-[۱] یعنی «خود او را.»»

-[۲] چنانچه «ما» در عبارت «وَمَا عَمِلَتْ» بعد، در محل نصب، و عطف بر «مَا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ» باشد.

-[۳] اگر «وَمَا عَمِلَتْ» مبتدا و مرفوع باشد و «تَوَدُّ» خبر آن باشد.

ترجمه المکنتی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۷۷

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۳۲/ الْكَافِرِينَ / تام

۳۴/ مِنْ بَعْضٍ / کافی (گفته شده) تام

۳۶/ وَضَعْتُهَا أُنْتِي / کافی [۱] موضع وقف نیست [اختلاف قرائت [۲]

۳۷/ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ / کافی [۳] تام [۴]

۳۷/ بِغَيْرِ حِسَابٍ / کافی

۳۸/ سَمِعِ الدُّعَاءَ / تام

۳۹/ مِنَ الصَّالِحِينَ / تام

۴۰/ مَا يَشَاءُ / تام

۴۱/ إِلَّا رَمْرًا / کافی (گفته شده) تام

-[۱] بنا بر قرائت «وَضَعْتُ»؛ زیرا عبارت بعد، خبر دادن از جانب خداوند بوده و جمله جدیدی است.

-[۲] بنابر روایت شعبه از عاصم و قرائات ابن عامر و یعقوب، «وَضَعَتْ» زیرا عبارت بعد به بخش قبل متعلق می‌باشد و کلام واحد و متصل است.

-[۳] چنانچه عبارت بعد از این قسمت، از سخنان حضرت مریم علیها السلام باشد.

-[۴] در صورتی که عبارت بعد (یعنی «إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ...»)، از خدای متعال باشد.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۷۸

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۴۱/ وَالْإِبْكَارِ / تام

۴۴/ نُوحِيهِ إِلَيْكَ / کافی

۴۴/ يَكْفُلُ مَرْيَمَ / کافی

۴۵/ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ / کافی [۱] تام (قول ابو حاتم)

۴۵/ بِكَلِمَةٍ مِنْهُ / حسن [۲] تام (قول نافع)

۴۷/ كُنْ فَيَكُونُ / از آیه بعد نمی‌توان آغاز کرد [۳] از آیه بعد می‌توان آغاز کرد [اختلاف قرائت [۴]

-[۱] زیرا عبارت بعدی، بر این عطف شده و لذا، تام نیست.

-[۲] زیرا عبارت بعدی، هرچند مبتدا و خبر جداگانه و مرفوع است، اما توضیح عبارت قبل می‌باشد و به آن تعلق

دارد؛ یعنی: «ان الله يبشرك بشري من عنده» و سپس «بشري» را توضیح داده که: فرزندی است که نامش مسیح می‌باشد.

-[۳] چنانچه آیه بعد، براساس قرائت «وَيُعَلِّمُهُ الْكِتَابَ» قرائت شود، (زیرا به خبرهای قبلی خداوند در عبارت «أَنَّ اللَّهَ يَبْشُرُكَ» «۱» باز می‌گردد و از آن جدا نمی‌شود).

-[۴] بنابر قرائات حمزه، کسایی، خلف، ابن کثیر، ابو عمرو و ابن عامر «و نعلمه الكتاب» در آیه بعد که عبارت جدید است، خبر دادن خداوند از خودش است و لذا از عبارات قبل جداست.

- (۱) آیه ۴۵.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۷۹

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۴۹/ بِآيَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ / محل وقف نیست و از بعدش نمی‌توان آغاز کرد [۱] محل وقف است و از بعدش آغاز می‌شود

[۲]

۴۹/ وَ أَحْيِ الْمَوْتَى بِإِذْنِ اللَّهِ / کافی

۴۹/ فِي بَيوتِكُمْ / کافی

۴۹/ مُؤْمِنِينَ / کافی [۳]

۵۰/ وَأَطِيعُونَ / کافی

۵۱/ مُسْتَقِيمٌ / تام

۵۲/ مُسْلِمُونَ / تام

- [۱] در صورتی که عبارت بعد، «أَنِّي أَخْلُقُ لَكُمْ» قرائت شود؛ زیرا در این صورت، در موضع جر و بدل از عبارت «بِآيَةٍ» می‌باشد که به موصوفش تعلق دارد.

- [۲] بنا بر قرائت نافع و ابو جعفر «أَنِّي أَخْلُقُ لَكُمْ» زیرا در این صورت، از قبل قطع شده است و جمله جدیدی آغاز می‌شود.

- [۳] از ابتدای آیه بعد شروع می‌شود و معنای آن «و جئت مصدقا» می‌باشد.

- [۴] ثوبان گوید: رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فرمود: «لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي ظَاهِرِينَ عَلَى الْحَقِّ لَا يَضُرُّهُمْ مِنْ خَالِفِهِمْ حَتَّى يَأْتِيَ أَمْرُ اللَّهِ» یعنی: «همواره گروهی از امت من که بر حق هستند، گزند از جانب مخالفانشان نمی‌بینند تا زمانی که امر الهی فرا برسد.»

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۸۰

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۵۵/ مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا / تام [۱]

۵۷/ أُجُورَهُمْ / کافی

۵۸/ الذِّكْرِ الْحَكِيمِ / تام

۵۹/ كَمَثَلِ آدَمَ / وقف تام و کافی نیست [۲] تام [۳] (قول ابو جعفر نحاس و يعقوب)

۵۹/ لَهُ كُنْ / کافی

۵۹/ فَيَكُونُ / تام

۶۰/ مِنَ الْمُؤْتَمِرِينَ / تام

۶۱/ عَلَى الْكَاذِبِينَ / تام

۶۲/ الْقَصَصُ الْحَقُّ / کافی

۶۲/ وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ / کافی

۶۲/ الْحَكِيمِ / کافی

- [۱] چنانچه عبارت بعد «وَجَاعِلُ الَّذِينَ اتَّبَعُوكَ»، در مورد حضرت رسول صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ در نظر گرفته شود و تقدیر «و جاعل الذين اتبعوك يا محمد صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ» باشد. در این صورت، منقطع از قبل است. حدیث فوق، مؤید این حالت می‌باشد.

- [۲] در صورتی که عبارت بعد، یعنی «خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ»، توضیح و تفسیر مثل ذکر شده در آیه و متعلق به آن باشد، لذا از آن قطع نمی‌شود.

- [۳] چنانچه جمله بعد «خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ»، خبر دیگری از خلقش باشد.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۸۱

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۶۳/ بِالْمُفْسِدِينَ / تام

۶۴/ مُسْلِمُونَ / تام

۶۵/ فَلَا تَعْقُلُونَ / تام

۶۶/ لَا تَعْلَمُونَ / تام

۶۷/ الْمُشْرِكِينَ / تام

۶۸/ وَالَّذِينَ آمَنُوا / تام

۶۸/ وَلِيَ الْمُؤْمِنِينَ / تام

۶۹/ لَوْ يُضِلُّوكُمْ / کافی

۶۹/ وَمَا يَشْعُرُونَ / تام

۷۰/ وَأَنْتُمْ تَشْهَدُونَ / تام

۷۱/ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ / تام

۷۳/ هُدَى اللَّهُ / محل وقف نیست [۱] محل وقف است [۲] [اختلاف قرائت

- [۱] بنا بر قرائت «أَنْ يُؤْتِي» در ادامه آیه، زیرا «أَنْ يُؤْتِي مفعول «وَلَا تُؤْمِنُوا» در ابتدای آیه است و تقدیر این است که «وَلَا تُؤْمِنُوا لَنْ يُؤْتِي أَحَدٌ وَبِأَنْ يُؤْتِي» و به دلیل همین تعلق به قبل، از آن قطع نمی‌شود.

- [۲] در صورتی که به صورت استفهامی و طبق قرائت ابن کثیر، «أَنْ يُؤْتِي» قرائت شود، زیرا جمله بعد، جمله جدیدی است و مبتدای مرفوعی است که خبر آن حذف شده است، و تقدیر آن چنین است: «ان يُؤْتِي أَحَدٌ مَثَلُ مَا أَوْتَيْتُمْ يَصْدُقُونَهُ» و دلیل آن، تویخ اهل کتاب به آن کار است تا به دینی که بر آن هستند، تمسک جویند.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۸۲

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۷۳/ عِنْدَ رَبِّكُمْ / کافی

۷۳/ عَلِيمٌ / کافی

۷۴/ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ / تام

۷۵/ عَلَيْهِ قَائِمًا / کافی

۷۵/ فِي الْأُمِّيْنَ سَبِيلٌ / کافی

۷۵/ وَهُمْ يَعْلَمُونَ / اکفی نسبت به موضع قبل

۷۶/ بَلَى كَافِي تَام (قول ابراهیم بن سری زجاج) [۱]

۷۶/ الْمُتَّقِينَ / تام

۷۷/ عَذَابٌ أَلِيمٌ / کافی

۷۸/ وَهُمْ يَعْلَمُونَ / تام

۷۹/ تَدْرُسُونَ / محل وقف نیست و از آیه بعد نیز نمی‌توان شروع کرد [۲۰]

محل وقف است و از آیه بعد می‌توان شروع کرد [۳] [اختلاف قرائت

-[۱] تقدیر آن است که «بلی علیهم سبیل العذاب یکذبهم و استحلالهم.»»

-[۲] بنابر قرائت «وَلَا يَأْمُرُكُمْ» در ابتدای آیه بعد؛ زیرا متعلق به قبل می‌باشد، عطف بر «يؤتى» در آیه قبل است که حرف «ان» در آن عمل می‌کند و تقدیر چنین است: «وَلَا يَأْمُرُكُمْ.»»

-[۳] بنابر قرائت نافع، ابو جعفر، ابن کثیر، ابو عمرو و کسایی، «وَلَا يَأْمُرُكُمْ»؛ زیرا جمله جدید، خبری است و از کلمه‌ای که «ان» در آن عمل کرده، جداست.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۸۳

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۸۰ / مُسْلِمُونَ / تام

۸۱ / قَالُوا أَفَرَرْنَا / کافی

۸۱ / مِنَ الشَّاهِدِينَ / اکفی نسبت به موضع قبل

۸۲ / أَلْفَاسُقُونَ / کافی

۸۳ / يُرْجَعُونَ / کافی

۸۴ / مُسْلِمُونَ / تام

۸۶ / الْبَيِّنَاتُ / کافی

۸۹ / رَحِيمٌ / تام

۹۱ / وَلَوْ أَفْتَدَى بِهِ / کافی

۹۱ / مِنْ نَاصِرِينَ / تام

۹۲ / مِمَّا تُحِبُّونَ [۱] / کافی

۹۲ / بِهِ عَلِيمٌ / تام

۹۳ / أَنْ تَنْزَلَ التَّوْرَةَ / کافی

۹۵ / قُلْ صَدَقَ اللَّهُ / کافی

۹۵ / حَنِيفًا / کافی

۹۵ / مِنَ الْمُشْرِكِينَ / تام

۹۷ / فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ / کافی [۲]

-[۱] در شمارش آیات غیر از روش کوفی و بصری، انتهای آیه است.

-[۲] از «مقام ابراهیم» شروع می‌شود و معنی «فیها مقام ابراهیم» است.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۸۴

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۹۷ / آمَنَّا / کافی

۹۷ / سَبِيلًا / کافی [۱] تام (قول ابن عبد الرزاق)

۹۷ / عَنِ الْعَالَمِينَ / تام [۲]

۹۸/ عَلَيَّ مَا تَعْمَلُونَ / تام
 ۹۹/ عَمَّا تَعْمَلُونَ / تام
 ۱۰۱/ وَفِيكُمْ رَسُولُهُ / کافی
 ۱۰۱/ مُسْتَقِيمٍ / تام
 ۱۰۳/ وَلَا تَفَرَّقُوا / کافی
 ۱۰۳/ فَأَنْقَذَكُمْ مِنْهَا / کافی
 ۱۰۳/ تَهْتَدُونَ / تام
 ۱۰۴/ الْمُفْلِحُونَ / تام
 ۱۰۶/ تَسْوَدُ وُجُوهٌ / کافی
 ۱۰۶/ تَكْفُرُونَ / کافی
 ۱۰۷/ خَالِدُونَ / کافی
 ۱۰۸/ عَلَيْكَ بِالْحَقِّ / کافی
 ۱۰۸/ لِلْعَالَمِينَ / تام

- [۱] تام نیست، زیرا معنای عبارت بعد، آن است که: «و من کفر بالحج.»

- [۲] پایان موضوع است.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۸۵

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۰۹/ الْأُمُورُ / تام

۱۱۰/ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ / کافی

۱۱۰/ خَيْرَ آلِهِمْ / کافی

۱۱۱/ إِلَّا أَدَى [۱] / کافی

۱۱۱/ يُؤَلُّوْكُمْ الْأَدْبَارَ / کافی [۲]

۱۱۳/ لَيْسُوا سَوَاءً / تام [۳]

۱۱۴/ مِنَ الصَّالِحِينَ / وقف تام نیست [۴] تام [اختلاف قرائت [۵]

۱۱۵/ بِالْمُتَّقِينَ / تام

- [۱] یعنی با زبان‌ها.

- [۲] زیرا عبارت بعد، مستأنفه و جدید است.

« [۳] أُمَّةٌ قَائِمَةٌ» در ادامه آیه، مبتدا و مرفوع بوده است و خبر آن در جار و مجرور «مِنَ أَهْلِ الْكِتَابِ» می‌باشد.

- [۴] اگر در آیه بعد، «وَمَا يَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَنْ يُكْفَرُوهُ» قرائت شود، زیرا کلام به عبارت قبل بازمی‌گردد و متصل به

آن است.

- [۵] در صورتی که در آیه بعد طبق روایت شعبه از عاصم و قرائات نافع، ابو جعفر، ابن کثیر، ابو عمرو، ابن عامر و

يعقوب «و ما تفعلوا من خير فلن تكفروه» قرائت شود، آیه قبل پایان موضوع باشد، این آیه جمله جدیدی است که به صورت مخاطب به کار رفته است.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۸۶

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۱۶ / خالِدُونَ / تام

۱۱۷ / فَأَهْلَكَتَهُ / کافی

۱۱۷ / يَظْلِمُونَ / تام

۱۱۸ / صُدُّوهُمْ أَكْبَرُ / تام

۱۱۸ / تَعْقِلُونَ / تام

۱۱۹ / بَغِظِكُمْ / کافی

۱۱۹ / بِذَاتِ الصُّدُورِ / تام

۱۲۰ / كَيْدُهُمْ شَيْنًا / کافی

۱۲۰ / بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطًا / تام

۱۲۲ / وَاللَّهُ وَلِيُّهُمَا / تام

۱۲۲ / الْمُؤْمِنُونَ / اتم نسبت به موضع قبل

۱۲۵ / مُنْزَلِينَ بَلَى / کافی

۱۲۵ / مُسَوِّمِينَ / کافی

۱۲۶ / قُلُوبِكُمْ بِهِ / کافی

۱۲۷ / فَيَنْقَلِبُوا خَائِبِينَ [۱] / تام [۲] وقف تام نیست [۳]

۱۲۸ / ظَالِمُونَ / تام

۱۲۹ / رَحِيمٌ / تام

۱۳۰ / تُفْلِحُونَ / کافی

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۸۷

- [۱] انس نقل کرده است: «در روز احد، هنگامی که دندان رابعیه حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله شکست و پیشانی حضرت زخمی شد، خون بر صورت ایشان جاری گردید؛ با دست خود، خون را از صورتشان پاک کردم که در آن حال می فرمودند:

«قومی که صورت پیامبرشان را، که آنها را به سوی خدا دعوت می کند، با خون رنگین کردند، چگونه به موفقیت نایل خواهند شد؟» خداوند آیه ۱۲۸ این سوره را نازل کرد.

از حسن [بصری روایت شده است: «در روز احد، صورت پیامبر را خون گرفت و از صورت خود، خون را پاک می کردند و در آن حال می فرمودند: «قومی که صورت پیامبرشان را که آنها را به سوی پروردگارشان می خواند، از خون پر کردند، چگونه رستگار خواهند شد؟» پس خداوند آیه ۱۲۸ را نازل نمود.

-[۲] زیرا ماجرای بدر که در آیات قبل شروع شده بود، در این آیه به اتمام می‌رسد و آیه بعد در مورد جنگ احد نازل شده است.

-[۳] چنانچه «أَوْ يَتُوبَ» در آیه بعد، عطف بر «لَيَقَطَعَنَّ» در این آیه باشد. مؤلف گوید: «أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ»؛ بنابراین توضیح، به یکی از دو تقدیر ذیل، منصوب می‌شود:

الف) لیس لك من الامر شیء او من ان يتوب عليهم؛

ب) حتی يتوب عليهم، چنان که در شعر آمده است: «فقلت له لايتك عينك انما نحاول ملكا او نموت فنعذر» که تقدیر «حتی نموت» می‌باشد.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۸۸

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۳۱/ الْكٰفِرِيْنَ / كافی

۱۳۲/ تَرْحَمُوْنَ / كافی [۱] تام [اختلاف قرائت [۲]

۱۳۳/ الْمُتَّقِيْنَ / تام

۱۳۴/ عَنِ النَّاسِ / كافی

۱۳۴/ الْمُحْسِنِيْنَ / تام

۱۳۵/ الَّذِيْنَ يُهْمُ / كافی

۱۳۵/ اِلَّا اللّٰهُ / كافی

۱۳۵/ يَعْلَمُوْنَ / تام

۱۳۶/ وَ نَعْمَ اَجْرُ الْعٰمِلِيْنَ / تام [۳]

۱۳۷/ الْمُكْذِبِيْنَ / تام

۱۳۸/ الْمُتَّقِيْنَ / تام

۱۳۹/ مُؤْمِنِيْنَ / تام

-[۱] بنا بر قرائت «و سَارِعُوا» در آیه بعد؛ زیرا در این صورت آیه بعد عطف بر این آیه است.

-[۲] در صورتی که آیه بعد را بنا بر قرائت نافع، ابو جعفر و ابن عامر، «سَارِعُوا» بخوانیم؛ زیرا از قبل جدا می‌باشد.

-[۳] پایان موضوع است.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۸۹

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۴۰/ مِنْكُمْ شُهَدَاءُ / كافی (گفته شده) تام

۱۴۱/ وَ يَمْحَقَ الْكٰفِرِيْنَ / تام [۱]

۱۴۲/ الصّٰبِرِيْنَ / تام

۱۴۳/ تَنْظُرُوْنَ / تام

۱۴۴/ وَ سَيَجْزِي اللّٰهُ الشّٰكِرِيْنَ / تام

۱۴۵/ کتاباً مُوجَّلاً / تام
 ۱۴۵/ وَ سَجَزَى الشَّاكِرِينَ / تام
 ۱۴۶/ وَ كَايِنٌ مِنْ نَبِيِّ قَاتِلٍ [۲] / محل وقف نیست [۳] کافی [۴] (قول مورد نظر مؤلف) [اختلاف قرائت
 ۱۴۶/ وَ مَا اسْتَكَانُوا / کافی
 ۱۴۸/ وَ حُسْنِ ثَوَابِ الْآخِرَةِ / کافی
 ۱۴۸/ الْمُحْسِنِينَ / تام
 ۱۵۰/ خَيْرُ النَّاصِرِينَ / تام
 ۱۵۱/ وَ مَا وَاهُمُ النَّارُ / کافی
 ۱۵۱/ مَثْوَى الظَّالِمِينَ / تام
 ۱۵۲/ وَ لَقَدْ عَفَا عَنْكُمْ / کافی

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۹۰

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۵۲/ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ / تام

۱۵۳/ وَ لَا مَا أَصَابَكُمْ / کافی

۱۵۴/ كَلَّهُ لِلَّهِ / کافی

۱۵۴/ هَاهُنَا / کافی

۱۵۴/ إِلَى مَضَاجِعِهِمْ / کافی

- [۱] پایان موضوع است.

- [۲] ابو عمرو بن العلاء در آیه «و کاین من نبی قتل» نقل کرده است: «پیامبر بنابر شایعه کافران در روز احد به شهادت رسید ولی اصحاب بعد از قتل پیامبرشان سست نشده و ضعیف نشدند و در مقابل دشمن، سر تعظیم فرود نیاوردند».

از ابن عباس نقل کرده اند که وی از کسانی که «قاتل» می خواندند، تعجب می کرد، حال آنکه در آیه ۱۴۴ آمده است: «أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ.»

عکرمه در مورد آیه «و کاین من نبی قتل» گفته است: «در جنگ، فقط شهادت پیامبر صلی الله علیه و آله را شنیدیم»؛ ربیون یعنی جموع کثیره.

- [۳] بنابر قرائت «قاتل» زیرا «ربیون» فاعل آن است. همچنین در صورتی که «قتل» خوانده شود و فعل به «ربیون» اسناد داده شود؛ گویی منظور این است که «قتل بعضهم فما وهن الباقون لقتل من قتل منهم و لا ضعفوا و لا استکانوا.»

- [۴] بنابر قرائت نافع، ابن کثیر، ابو عمرو و یعقوب که «قتل» خوانده اند و نیز در صورتی که فعل به پیامبر اسناد داده شود یعنی «قتل النبى و معه جموع کثیره فما وهنوا القتلى بينهم». آیه [بنابر قولی به این سبب نازل شد.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۹۱

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۵۴/ ما فِي قُلُوبِكُمْ / كافی
 ۱۵۴/ بذات الصدور / تام
 ۱۵۵/ وَ لَقَدْ عَفَا اللَّهُ عَنْهُمْ / كافی
 ۱۵۵/ حَلِيمٌ / تام
 ۱۵۶/ فِي قُلُوبِهِمْ / كافی
 ۱۵۶/ وَاللَّهُ يُحْيِي وَيُمِيتُ / كافی
 ۱۵۶/ بَصِيرٌ / تام
 ۱۵۹/ أَنْتَ لَهُمْ / كافی
 ۱۵۹/ مِنْ حَوْلِكَ / كافی
 ۱۵۹/ وَ شَاوَرَهُمْ فِي الْأَمْرِ / كافی
 ۱۵۹/ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ / كافی
 ۱۵۹/ الْمُتَوَكِّلِينَ / تام
 ۱۶۰/ مِنْ بَعْدِهِ / كافی
 ۱۶۰/ الْمُؤْمِنُونَ / تام
 ۱۶۱/ أَنْ يَغُلَّ / كافی
 ۱۶۱/ وَ هُمْ لَا يُظْلَمُونَ / تام
 ۱۶۲/ وَ مَا وَاهُ جَهَنَّمَ / كافی
 ۱۶۳/ دَرَجَاتٍ عِنْدَ اللَّهِ / كافی

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۹۲

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۶۳/ بما يَعْمَلُونَ / تام
 ۱۶۴/ مُبِينٍ / تام
 ۱۶۵/ مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِكُمْ / كافی
 ۱۶۵/ قَدِيرٌ / تام
 ۱۶۷/ لِلْإِيمَانِ / كافی
 ۱۶۷/ بما يَكْتُمُونَ / كافی نسبت به موضع قبل
 ۱۶۹/ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا / كافی
 ۱۷۱/ بِنِعْمَةِ مِنَ اللَّهِ وَ فَضْلٍ / وقف کافی نیست [۱] کافی [۲]
 ۱۷۲/ أَصَابَهُمُ الْقَرْحُ / کافی (گفته شده) تام
 ۱۷۴/ وَ اتَّبَعُوا رِضْوَانَ اللَّهِ / كافی
 ۱۷۵/ يُخَوِّفُ أَوْلِيَاءَهُ / كافی
 ۱۷۵/ فَلَا تَخَافُوهُمْ / كافی

-[۱] بنابر قرائت «وَأَنَّ اللَّهَ» در ادامه آیه؛ زیرا در این صورت عطف بر قسمت قبلی آیه می‌باشد و تقدیر «و بان الله» خواهد بود.

-[۲] بنابر قرائت کسای «و ان الله» به دلیل اینکه جمله جدیدی می‌باشد.

ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۹۳

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۷۶/عَظِيمٌ / تام

۱۷۷/الْيَمِّ / تام

۱۷۸/خَيْرٌ لِّأَنْفُسِهِمْ / کافی

۱۷۸/مُهَيِّنٌ / تام

۱۷۹/مَنْ يَشَاءُ / کافی

۱۷۹/بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ / کافی

۱۷۹/أَجْرٌ عَظِيمٌ / تام

۱۸۰/خَيْرًا لَهُمْ / کافی

۱۸۰/بَلْ هُوَ شَرٌّ لَهُمْ / کافی

۱۸۰/يَوْمَ الْقِيَامَةِ / تام

۱۸۰/بِمَا تَعْمَلُونَ خَيْرًا / تام

۱۸۳/وَالَّذِي قُلْتُمْ / کافی

۱۸۴/الْمُنِيرِ / تام

۱۸۵/ذَائِقَةُ الْمَوْتِ / کافی

۱۸۵/يَوْمَ الْقِيَامَةِ / کافی

۱۸۵/فَقَدْ فَازَ / کافی

۱۸۵/الْغُرُورِ / تام

۱۸۶/الْأُمُورِ / تام

ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۹۴

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۸۷/مَا يَشْتَرُونَ / تام

۱۸۸/مِنَ الْعَذَابِ / کافی

۱۸۸/الْيَمِّ / تام

۱۸۹/قَدِيرٌ / تام

۱۹۳/فَأَمَّا / کافی

۱۹۵/ منْ ذَكَرَ أَوْ أَنْثَى كَافِي تام (قول ابو حاتم)
 ۱۹۵/ بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ / تام
 ۱۹۵/ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ / كَافِي
 ۱۹۵/ حُسْنُ الثَّوَابِ / تام
 ۱۹۶/ فِي الْبِلَادِ [۱] / كَافِي تام (قول ابو حاتم)
 ۱۹۷/ مَتَاعٌ قَلِيلٌ [۲] / كَافِي
 ۱۹۷/ الْمَهَادُ / اتم نسبت به قول ابو حاتم در آیه قبل
 ۱۹۸/ نُزُلًا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ / كَافِي
 ۱۹۸/ لِلْأَبْرَارِ / تام
 ۱۹۹/ عِنْدَ رَبِّهِمْ / كَافِي
 ۱۹۹/ سَرِيعُ الْحِسَابِ / تام

- [۱] انتهای آیه است.

- [۲] یعنی: «آن کالای اندکی است.»

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۹۵

سوره نساء

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف
 ۱/ اِرْجَالًا كَثِيرًا وَ نِسَاءً / تام (گفته شده) کافی
 ۱/ اِتْسَاء لَوْنٍ بِهِ / محل وقف نیست [۱] محل وقف است و از عبارت بعد آغاز می شود [۲] [اختلاف قرائت تام (قول یعقوب، اخفش و روایت از حسن) [۳]]

- [۱] بنا بر قرائت مشهور «وَالْأَرْحَامَ» عطف بر قبل بوده و تقدیر آن «وَاتَّقُوا الْاِرْحَامَ ان تَقَطَعُوها» می باشد. همچنین بنا بر قرائت حمزه «تَسْأَلُونَ بِهِ وَ الْاَرْحَامَ» می باشد که «الْاَرْحَامَ» عطف بر ضمیر «ه» - در «به» - می باشد چنان که مذهب کوفین این چنین است؛ مثلاً گفته می شود: «اسالک بالله و الرحم.»
 - [۲] چنانچه با قرائت حمزه «تَسْأَلُونَ بِهِ وَ الْاَرْحَامَ» خوانده شود و «وَالْاَرْحَامَ» به معنای قسم باشد و تقدیر آن «و رب الارحام» باشد؛ چنان که خداوند در جاهای دیگر فرموده «وَالطُّورِ»، «وَالْتِّينِ»، «وَالْفَجْرِ»، «وَالشَّمْسِ» و نظایر آن به مخلوقاتی دیگر قسم یاد کرده است. از قسم می توان شروع کرد زیرا قسم، جمله جدیدی است.
 - [۳] سپس از «وَالْاَرْحَامَ» ابتدا می شود یعنی «و علیکم الارحام فصلوها.»

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۹۶

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱/ وَاَلْاَرْحَامَ [۱] / کافی

۱/ عَلَيَّكُمْ رَقِيبًا / اکفی نسبت به موضع قبل
 ۲/ أَلَا تَعُولُوا [۲] / کافی
 ۳/ هَنِينًا مَرِيئًا / کافی
 ۴/ مَعْرُوفًا / کافی
 ۵/ أَلَا يَكْبُرُوا / کافی
 ۶/ بِالْمَعْرُوفِ / کافی
 ۷/ حَسْبِيَا / تام
 ۸/ مَفْرُوضًا / تام
 ۹/ فَارْزُقُوهُمْ مِنْهُ / کافی
 ۱۰/ قَوْلًا مَعْرُوفًا / اکفی نسبت به موضع قبل
 ۱۱/ خَافُوا عَلَيْهِمْ / کافی

- [۱] از عکرمه در آیه «وَأَتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ» روایت شده که گفت: «تقوای خدا را پیشه کنید و از قطع رحم پرهیز کنید». ابراهیم در آیه «وَأَتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ» گفته است: «این همان سخن است که: اسالک بالله و الرحم». از مجاهد نیز نظیر آن را نقل کرده‌اند.

حسن [بصری نیز گفته است: «این سخن، همان قول: انشدک بالله و الرحم است.»

- [۲] رأس آیه است یعنی: «اینکه تمایل پیدا نکنید». گفته شده «اینکه ستم نکنید.»

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۹۷

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۹/ سَدِيدًا / تام
 ۱۰/ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا / کافی
 ۱۰/ سَعِيرًا / تام
 ۱۱/ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيْنِ / کافی
 ۱۱/ ثَلَاثًا مَا تَرَكَ / کافی
 ۱۱/ فَالَهَا النُّصْفُ / کافی
 ۱۱/ إِنْ كَانَ لَهُ وَكْدٌ / کافی
 ۱۱/ فَلَأُمُّهُ الثُّلُثُ / کافی
 ۱۱/ فَلَأُمُّهُ السُّدُسُ / کافی
 ۱۱/ أَوْ دَيْنٍ / تام
 ۱۱/ فَرِيضَةٌ مِنَ اللَّهِ / کافی
 ۱۱/ عَلِيمًا حَكِيمًا / تام
 ۱۲/ تُوصُونَ بِهَا أَوْ دَيْنٍ / تام

۱۲/ غَيْرَ مُضَارٍّ / کافی
۱۲/ وَصِيَّةٌ مِنَ اللَّهِ / کافی
۱۳/ تَلَّكَ حُدُودَ اللَّهِ / تام کافی (قول ابن انباری)
۱۴/ مُهَيِّنٌ / تام [۱]

- [۱] پایان موضوع است.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۹۸

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۶/ فَأَعْرَضُوا عَنْهُمَا / کافی
۱۶/ تَوَّابًا رَحِيمًا / تام
۱۷/ يَتُوبُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ / کافی
۱۷/ عَلِيمًا حَكِيمًا / کافی
۱۸/ إِنِّي تَبْتُ الْآنَ / وقف غیر تام است [۱] تام (قول اخفش و دینوری)
۱۸/ وَهُمْ كُفَّارٌ / وقف غیر تام [۲] تام (قول دینوری و نافع)
۱۸/ عَذَابًا أَلِيمًا / تام
۱۹/ أَنْ تَرْتُوثَا النِّسَاءَ كَرِهًا / کافی [۳] غیر کافی [۴]
۲۱/ غَلِيظًا / تام
۲۲/ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ / کافی
۲۲/ سَبِيلًا / تام
۲۳/ مِنْ أَصْلَابِكُمْ / غیر تام [۵]

- [۱] زیرا «وَلَا الَّذِينَ يَمُوتُونَ» عطف بر قبلش است.

- [۲] زیرا «أُولَئِكَ» - در ادامه آیه - اشاره به دو گروه مذکور در ابتدای آیه است.

- [۳] اگر «وَلَا تَعْضَلُوهُنَّ» - در ادامه آیه - مجزوم و فعل نهی باشد.

- [۴] اگر «وَلَا تَعْضَلُوهُنَّ» در موضع نصب و عطف بر «أَنْ تَرْتُوثَا» باشد.

- [۵] زیرا عبارت بعد، عطف بر عبارات قبلی است.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۹۹

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۲۳/ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ / کافی حسن [۱]
۲۳/ غَفُورًا رَحِيمًا / وقف غیر تام [۲] تام (قول ابن انباری)
۲۴/ إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ / کافی [۳] حسن (کافی نیست) [۴]
۲۴/ كِتَابَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ / تام
۲۴/ فَرِيضَةً / کافی

- [۱] بنابر بعضی از نسخه‌های کتاب.

- [۲] زیرا «وَالْمُحْصَنَاتُ» - در ابتدای آیه بعد - عطف بر اول آیه ۲۳ بوده و معنای آن «والمحصنات ذوات الازواج الا ان یسین» می‌باشد؛ یعنی: [همچنین بر شما حرام شد] زنان شوهردار مگر کنیزانی که در جنگ با کفار به اسارت درآمده‌اند.

- [۳] در صورتی که «کتاب الله» در جمله بعد، منصوب بنابر «اغراء» [آگاه کردن مخاطب به امری ستایش شده برای اهمیت دادن به آن باشد و معنای آن «الزموا کتاب الله»] باشد.

- [۴] اگر «کتاب الله» بنابر مفعول مطلق بودن، منصوب باشد. در این صورت تقدیر آن «کتب الله کتابا» می‌باشد.

- [۵] پایان موضوع است.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۰۰

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۲۵/ مِنْ فِتْيَانِكُمُ الْمُؤْمِنَاتِ / کافی

۲۵/ بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ / کافی

۲۵/ الْعَنْتَ مِنْكُمْ / کافی

۲۵/ خَيْرٌ لَكُمْ / تام

۲۵/ عَفُورٌ رَحِيمٌ / اتم نسبت به موضع قبل

۲۸/ ضَعِيفًا / تام

۲۹/ عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ / کافی

۳۰/ تُصَلِّيهِ نَارًا / کافی

۳۰/ يَسِيرًا / تام

۳۱/ كَرِيمًا / تام

۳۲/ عَلَى بَعْضٍ / کافی

۳۲/ مِمَّا اكْتَسَبْنَ / کافی

۳۲/ مِنْ فَضْلِهِ / کافی (گفته شده) تام

۳۲/ عَلِيمًا / تام

۳۳/ وَالْأَقْرَبُونَ / کافی

۳۳/ شَهِيدًا / تام

۳۴/ مِنْ أَمْوَالِهِمْ / کافی

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۰۱

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۳۴/ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ / کافی

۳۴/ سَيِّئًا / کافی
 ۳۴/ كَبِيرًا / تام
 ۳۵/ يُوقِفُ اللَّهُ بَيْنَهُمَا / کافی
 ۳۵/ عَلِيمًا خَيْرًا / تام
 ۳۶/ وَابْنِ السَّبِيلِ / کافی
 ۳۶/ وَ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ / کافی
 ۳۷/ مَنْ فَضَّلَهُ / کافی
 ۳۸/ وَ لَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ / کافی
 ۳۸/ فَسَاءَ قَرِينًا / تام
 ۳۹/ وَ كَانَ اللَّهُ بِهِمْ عَلِيمًا / تام
 ۴۰/ أَجْرًا عَظِيمًا / تام
 ۴۱/ شَهِيدًا / کافی
 ۴۲/ حَدِيثًا / تام
 ۴۳/ حَتَّى تَغْتَسِلُوا / کافی
 ۴۳/ وَ أَيْدِيكُمْ / کافی
 ۴۳/ عَفْوًا غَفُورًا / تام
 ۴۵/ بِأَعْدَائِكُمْ / کافی

ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۰۲

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۴۵/ وَ كَفَى بِاللَّهِ نَصِيرًا / کافی [۱] غیر کافی [۲]

۴۶/ مِنَ الَّذِينَ هَادُوا / محل وقف نیست [۳]

۴۶/ وَ طَعْنَا فِي الدِّينِ / کافی

۴۶/ خَيْرًا لَهُمْ وَ أَقْوَمَ / کافی

۴۶/ إِلَّا قَلِيلًا / تام

۴۷/ أَصْحَابَ السَّبْتِ / کافی

۴۷/ مَفْعُولًا / تام

۴۸/ مِنَ يَشَاءُ / کافی

۴۸/ عَظِيمًا / تام

۴۹/ يُزَكُّونَ أَنْفُسَهُمْ / کافی

۴۹/ مَنْ يَشَاءُ / اکفی نسبت به موضع قبل

- [۲] در صورتی که «مِن» وابسته به «نَصِيرًا» در آیه قبل باشد و معنای آن «اكتفوا بالله ناصر لكم من الذين هادوا» در نظر گرفته شود.

- [۳] زیرا «يُحَرِّفُونَ» طبق هر دو قول مذکور در آیه قبل، وابسته به «مِنَ الَّذِينَ هَادُوا» است. طبق قول اول، صفت مبتدای محذوف و بنابر عقیده دوم، حال برای «مِنَ الَّذِينَ هَادُوا» می باشد و در هر حال از قبل جدا نمی شود.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۰۳

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۵۰ / مُبِينًا / تام

۵۲ / لَعَنَهُمُ اللَّهُ / کافی (گفته شده) تام

۵۲ / نَصِيرًا / کافی

۵۳ / نَقِيرًا / کافی

۵۴ / عَظِيمًا / کافی

۵۵ / مَنْ صَدَّ عَنْهُ / کافی

۵۵ / سَعِيرًا / تام

۵۶ / لِيَذُوقُوا الْعَذَابَ / کافی (گفته شده) تام

۵۶ / عَزِيزًا حَكِيمًا / تام

۵۷ / ظَلَمًا ظَالِمًا / تام

۵۸ / أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ / کافی (گفته شده) تام

۵۸ / يَعِظُكُمْ بِهِ / کافی

۵۸ / بَصِيرًا / تام

۵۹ / تَأْوِيلًا / تام

۶۰ / ضَلَالًا بَعِيدًا / کافی

۶۱ / صُدُّوْا / کافی

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۰۴

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۶۲ / وَ تَوْفِيقًا / کافی

۶۳ / قَوْلًا بَلِيغًا / تام

۶۴ / بِإِذْنِ اللَّهِ / کافی

۶۶ / إِلَّا قَلِيلٌ مِنْهُمْ / کافی

۶۸ / صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا / تام

۶۹ / وَ الصَّالِحِينَ / کافی

۷۰ / عَلِيمًا / تام

۷۱ / جَمِيعًا / تام (گفته شده) کافی [۱]

۷۳/ یا لَیْتَنِي كُنْتُ مَعَهُمْ / وقف کافی نیست [۲]

۷۳/ عَظِيمًا / تام

۷۴/ عَظِيمًا / تام

۷۵/ الظَّالِمِ أَهْلُهَا / کافی

۷۵/ تَصِيرًا / تام

۷۶/ فِي سَبِيلِ الطَّاعُوتِ / کافی

۷۶/ ضَعِيفًا / تام

- [۱] بنابر بعضی از نسخه‌های کتاب.

- [۲] زیرا حرف «ف» در «فَأَفُوزَ» جواب «یا لَیْتَنِي» است.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۰۵

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۷۷/ فَتِيلاً / تام [۱]

۷۸/ مُشِيدَةً / کافی

۷۸/ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ / کافی

۷۸/ حَدِيثًا / تام [۱]

۷۹/ فَمَنْ نَفْسَكَ [۲] / کافی

۷۹/ لِلنَّاسِ رَسُولًا / کافی

۷۹/ شَهِيدًا / تام

۸۰/ حَفِيظًا / تام

۸۱/ وَكَيْلًا / تام

۸۲/ كَثِيرًا / تام

۸۳/ إِلَّا قَلِيلًا / تام

۸۴/ وَحَرَضِ الْمُؤْمِنِينَ / کافی

۸۴/ بَأْسِ الَّذِينَ كَفَرُوا / کافی

۸۴/ وَأَشَدُّ تَنَكِيلًا / تام

۸۵/ كَقُلِّ مِنْهَا / کافی تام [۳]

- [۱] بنابر بعضی از نسخه‌های کتاب.

- [۲] یعنی «به خاطر گناه خودت، ای انسان!»

- [۳] بنابر بعضی از نسخه‌های کتاب.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۰۶

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۸۵/ مُقْتَباً [۱] / تام
 ۸۶/ أَوْ رُدُّوْهَا / كافی
 ۸۶/ حَسِيباً / تام
 ۸۷/ لَا رَيْبَ فِيهِ / كافی
 ۸۷/ حَدِيثًا / تام
 ۸۸/ بِمَا كَسَبُوا / كافی
 ۸۸/ مَنْ أَضَلَّ اللَّهُ / كافی
 ۸۹/ فَتَكُونُونَ سَوَاءً / كافی
 ۸۹/ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ / كافی
 ۹۰/ أَوْ جَاؤُكُمْ / محل وقف نیست کافی (قول محمد بن یزید) [۲]
 ۹۰/ فَلَقَاتَلُواكُمْ / كافی
 ۹۱/ أُرْكَسُوا فِيهَا / كافی
 ۹۱/ مُبِينًا / تام
 ۹۲/ أَلَا خَطَأٌ / كافی
 ۹۲/ أَلَا أَنْ يَصَدَّقُوا / كافی
 ۹۲/ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيْرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ / كافی

- [۱] یعنی «مقتدرا».

- [۲] زیرا اعتقاد داشته است که «حَصْرَتْ صُدُورَهُمْ» معنی دعایی دارد.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۰۷

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۹۲/ وَ تَحْرِيْرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ / كافی

۹۲/ تَوْبَةٌ مِنْ اللَّهِ / كافی

۹۲/ عَلِيمًا حَكِيمًا / تام

۹۳/ عَظِيمًا / تام

۹۴/ فَتَسْبُوا / كافی

۹۴/ مَغَانِمٌ كَثِيرَةٌ / كافی

۹۴/ عَلَيْكُمْ فَتَسْبُوا / كافی

۹۴/ خَيْرًا / تام

۹۵/ الْحُسْنَى / كافی

۹۶/ مَغْفِرَةٌ وَ رَحْمَةٌ / كافی

۹۶/ رَحِيمًا / تام

٩٧/ فَتَهَا جَرُّوا فِيهَا / كافي
٩٧/ وَ سَاءَتْ مَصِيرًا / كافي
٩٩/ عَفُوًّا غَفُورًا / تام
١٠٠/ كَثِيرًا وَسَعَةً / كافي
١٠٠/ رَحِيمًا / تام
١٠١/ أَنْ يَفْتَنَكُمْ الَّذِينَ كَفَرُوا / كافي
١٠١/ أَعْدُوًّا مُبِينًا / تام

ترجمه المكتفى فى الوقف و الابتداء، متن، ص: ١٠٨

آيه / كلمه يا عبارت / نوع وقف
١٠٢/ حَذَرَهُمْ وَأَسْلَحَتْهُمْ / كافي
١٠٢/ مِيلَةً وَاحِدَةً / كافي
١٠٢/ وَ خُذُوا حَذْرَكُمْ / كافي
١٠٣/ وَ عَلَى جُنُوبِكُمْ / كافي
١٠٣/ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ / كافي
١٠٣/ كِتَابًا مَوْقُوتًا / تام
١٠٤/ عَلِيمًا حَكِيمًا / تام
١٠٥/ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ / كافي
١٠٥/ أَحْصِيمًا / تام
١٠٦/ رَحِيمًا / كافي
١٠٧/ أَثِيمًا / كافي
١٠٨/ مُحِيطًا / كافي
١٠٩/ وَ كَيْلًا / كافي
١١٠/ رَحِيمًا / كافي
١١١/ حَكِيمًا / كافي
١١٢/ مُبِينًا / كافي
١١٣/ مِنْ شَيْءٍ / كافي
١١٤/ يَبِينُ النَّاسَ / كافي

ترجمه المكتفى فى الوقف و الابتداء، متن، ص: ١٠٩

آيه / كلمه يا عبارت / نوع وقف
١١٤/ عَظِيمًا / تام
١١٥/ وَ سَاءَتْ مَصِيرًا / تام
١١٦/ الْمَنْ يَشَاءُ / كافي

۱۱۶/بَعِيداً/ تام

۱۱۸/الْعَنَةُ لِلَّهِ/ کافی

۱۱۹/فَلْيَغْيِرَنَّ خَلْقَ اللَّهِ [۱]/ کافی

۱۲۰/يَعِدُهُمْ وَيَمْنِيهِمْ/ کافی

۱۲۰/إِلَّا غُرُوراً/ اکفی نسبت به موضع قبل

۱۲۱/مَحِيصاً/ تام

۱۲۲/قِيلاً/ تام

۱۲۳/وَلَا أَمَانِيٌّ أَهْلِ الْكِتَابِ [۲]/ تام (نظر مؤلف) [۳] کافی (قول ابن انباری و غیر او)

۱۲۳/وَلَا نَصِيراً/ تام

۱۲۴/نَقِيراً/ تام

۱۲۵/حَنِيفاً/ تام

۱۲۵/خَلِيلاً/ تام

۱۲۶/مُحِيطاً/ تام

۱۲۷/بِالْقِسْطِ/ کافی

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۱۰

آیه/ کلمه یا عبارت/ نوع وقف

۱۲۷/بِه عَلِيماً/ تام

۱۲۸/وَالصُّلْحُ خَيْرٌ/ کافی

۱۲۸/الشُّحُّ/ کافی

۱۲۹/وَلَوْ حَرَصْتُمْ/ کافی

۱۲۹/كَالْمُعَلَّقَةِ/ کافی

-[۱] عکرمه در مورد آیه «وَلَا مَرْنَهُمْ فَلْيَغْيِرَنَّ خَلْقَ اللَّهِ» گفته است: «منظور خواجه کردن مردان است». همچنين،

سعید بن جبیر گفته است: «منظور دین الهی است.»

-[۲] از ابو بکر نقل شده است: «هنگامی که پیش پیامبر صلی الله علیه و آله بودم، این آیه نازل شد که «مَنْ يَعْمَلْ

سُوءاً يُجْزَ بِهِ وَلَا يَجِدْ لَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا». به پیامبر عرض کردم: «یا رسول الله! ما کار ناپسند انجام

می دهیم، آیا به سبب هر کار زشتی که انجام دادیم جزا داده می شویم؟» حضرت فرمود: «ای ابو بکر! تو و همنشینان

و دوستانت به این سبب، در دنیا مجازات داده می شوید تا خداوند عز و جل را درحالی ملاقات کنید که گناهی

ندارید؛ اما این گناهان برای دیگران جمع می شود تا در روز قیامت با آن مجازات شوند». از ابو هریره نیز نقل شده

است: وقتی «مَنْ يَعْمَلْ سُوءاً يُجْزَ بِهِ» نازل شد، بر مسلمانان دشوار آمد و لذا به پیامبر صلی الله علیه و آله شکایت

کردند». آن حضرت فرمود: «نیت خود را پاک کرده، در راه صحیح گام بردارید چرا که تیغی که به بدن مؤمن فرو

رود و یا آسیبی که به او رسد، کفاره لغزش هایش خواهد بود.

-[۳] زیرا پایان موضوع بوده و عبارت بعد، کلام جدید و جدا از آن است و به همه مردم برمی گردد. حدیث مسند
فوق نیز آن را تأیید می کند.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۱۱

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۳۰ / مِنْ سَعَتِهِ / کافی

۱۳۰ / وَأَسْعًا حَكِيمًا / تام

۱۳۱ / أَنْ اتَّقُوا اللَّهَ / کافی (گفته شده) تام

۱۳۱ / وَمَا فِي الْأَرْضِ / کافی

۱۳۱ / وَكَيْلًا / تام

۱۳۳ / وَيَأْتِ بَاخِرِينَ / کافی

۱۳۳ / قَدِيرًا / تام

۱۳۴ / ثَوَابِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ / کافی

۱۳۴ / بَصِيرًا / تام

۱۳۵ / أَوْلَىٰ بِهِمَا / کافی

۱۳۵ / أَنْ تَعْدِلُوا / کافی

۱۳۵ / خَبِيرًا / تام

۱۳۶ / الَّذِي أَنْزَلَ مِنْ قَبْلُ / تام

۱۳۶ / ضَلَالًا بَعِيدًا / تام

۱۳۷ / وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ سَبِيلًا / تام

۱۳۸ / أَلِيمًا / کافی

۱۳۹ / اللَّهُ جَمِيعًا / کافی

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۱۲

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۴۰ / إِذَا مَثَلُهُمْ / تام

۱۴۰ / فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا / کافی

۱۴۱ / سَبِيلًا / تام کافی [۱]

۱۴۲ / إِلَّا قَلِيلًا / کافی

۱۴۳ / مُدْبَذِينَ بَيْنَ ذَلِكَ / غیر تام [۲] تام (قول مجهول)

۱۴۳ / وَلَا إِلَىٰ هَؤُلَاءِ / کافی

۱۴۳ / سَبِيلًا / تام

۱۴۴ / مُبِينًا / تام

۱۴۶ / مَعَ الْمُؤْمِنِينَ / کافی

- [۱] بنا بر بعضی از نسخه‌های کتاب.

- [۲] زیرا عبارت بعد متصل به آن و آشکار کننده آن می‌باشد.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۱۳

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۴۷/ شَاكِرًا عَلِيمًا / کافی [۱] (گفته شده) تام [۲] [اختلاف قرائت غیر کافی] [اختلاف قرائت] [۳]

۱۴۸/ مِنَ الْقَوْلِ / محل وقف نیست تام (بنا بر قول مجاهد)

« [۱] إِلَّا مَنْ ظَلِمَ » در آیه بعد، استثنای منقطع است ولی استثنا از عبارت «مَا يَفْعَلُ اللَّهُ بِعَذَابِكُمْ إِنْ شَكَرْتُمْ وَآمَنْتُمْ» نهی است و تقدیر آن، این است: ولی هر که مورد ستم واقع شد می‌تواند بگوید: فلان شخص به من ظلم نمود. مجاهد، آن را در مورد مهمانی دانسته است؛ یعنی وقتی شخصی مهمان کسی شود ولی وی، از او پذیرایی نکند. از مجاهد در مورد آیه «لَا يُحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا مَنْ ظَلِمَ» نقل شده است که گفت: «در مورد مهمانی است. وقتی که بر شخصی مهمان شدی اما او تو را پذیرایی نکرد تو حق داری آنچه را نسبت به تو روا داشته است، بیان کنی.»

- [۲] بنا بر قرائت ضحاک و زید بن اسلم «إِلَّا مَنْ ظَلِمَ» و نیز در قرائت مشهور اگر استثنای منقطع به معنای «و لکن» باشد، وقف بر «عَلِيمًا» تام خواهد بود.

- [۳] بنا بر قرائت ضحاک و زید بن اسلم به صورت «إِلَّا مَنْ ظَلِمَ» چنانچه استثنا از عبارت «مَا يَفْعَلُ اللَّهُ بِعَذَابِكُمْ إِنْ شَكَرْتُمْ وَآمَنْتُمْ» باشد. ضحاک می‌گفت که این آیه از مثال‌های تقدیم و تأخیر است و گویی فرموده است: «ما يفعل الله بعذابكم ان شكرتم و آمنتم الا من ظلم.»

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۱۴

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۴۸/ إِلَّا مَنْ ظَلِمَ / کافی [۱]

۱۴۸/ عَلِيمًا / تام

۱۴۹/ قَدِيرًا / تام

۱۵۰/ سَيِّئًا / تام

۱۵۱/ هُمْ الْكَافِرُونَ حَقًّا / کافی (گفته شده) تام

۱۵۱/ مُهِينًا / تام

۱۵۲/ غَفُورًا رَحِيمًا / تام

۱۵۵/ إِلَّا قَلِيلًا / کافی [۲]

۱۵۶/ عَظِيمًا / کافی

۱۵۷/ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ / محل وقف نیست [۳] (گفته شده) محل وقف است [۴]

-[۱] بنابر هر دو قرائت مذکور.

-[۲] از آیه ۱۵۵ تا ۱۶۱ وقف تام وجود ندارد و جواب محذوف است. اخفش، تقدیر آن را چنین دانسته است: «فَبِمَا نَفَضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ لَعَنَّاهُمْ». همچنین علت حذف جواب، علم مخاطبان نسبت به آن می باشد.

-[۳] زیرا «رَسُولَ اللَّهِ» بدل از «عِيسَى» و منصوب است.

-[۴] از عبارت «رَسُولَ اللَّهِ» آغاز می شود و تقدیر آن «اعنی رسول الله» است. نباید «انه رسول الله» در نظر گرفته شود که منصوب نباشد.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۱۵

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

/۱۵۷ رَسُولَ اللَّهِ / کافی

/۱۵۷ شُبَّهَ لَهُمْ / کافی

/۱۵۷ وَا مَا قَتَلُوهُ / محل وقف نیست تام [۱] (قول احمد بن موسی لؤلؤی)

/۱۵۷ مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ / محل وقف نیست تام [۲] (قول علمای نحو)

/۱۵۷ اِلَّا اَتْبَاعَ الظَّنِّ / کافی تام (قول بعضی از مفسران)

/۱۵۷ يٰقِيْنًا [۳] / کافی [۴] (اختیار مولف)

-[۱] تقدیر «و ما قتلوه یقینا» این است که «یقینا لیرفعنه الله»، اما جواب حذف شده و به دلیل وجود عبارت «بَلْ رَفَعَهُ اللَّهُ» از آن جواب بی نیاز شده است. همچنین گفته شده معنای آن «یقینا انهم لم یقتلوه» است و لذا ضمیر «ه» در «و ما قتلوه» به حضرت عیسی علیه السلام برمی گردد؛ اما این قول، وجه صحیحی ندارد. همچنین گفته شده ضمیر به چیزی که برایشان مشتبه شد باز می گردد. اما بهتر آن است که ضمیر، به «الظَّنُّ» برمی گردد و تقدیر «و ما قتلوا ظنهم یقینا» است که خود آنها هم مردد شدند که مقتول عیسی یا شخص دیگری غیر از اوست.

-[۲] زیرا «اِلَّا» - در ادامه آیه - استثنا از «مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ» نمی باشد.

-[۳] انتهای آیه است.

« -[۴] یقیناً» صفت مصدر محذوف است که مفعول مطلق بوده و تقدیر آن «و ما علموه علما یقینا» می باشد.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۱۶

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

/۱۵۸ بَلْ رَفَعَهُ اللَّهُ اِلَيْهِ / کافی

/۱۵۸ عَزِيْزًا حَكِيْمًا / کافی

/۱۵۹ يٰكُوْنُ عَلَيْهِمْ شَهِدًا / کافی

/۱۶۰ كَثِيْرًا / کافی

/۱۶۱ اَمْوَالِ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ / کافی

/۱۶۱ عَذَابًا اَلِيْمًا / کافی نسبت به موضع قبل

/۱۶۲ اَجْرًا عَظِيْمًا / تام

۱۶۳/ من بَعْدَهُ / کافی
 ۱۶۳/ وَ سَلِيمَانَ / کافی
 ۱۶۳/ وَ آتَيْنَا دَاوُدَ زَبُورًا / کافی
 ۱۶۴/ لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ / کافی (گفته شده) تام
 ۱۶۵/ بَعْدَ الرُّسُلِ / کافی
 ۱۶۶/ شَهِيدًا / تام
 ۱۶۷/ بَعِيدًا / تام
 ۱۶۹/ أَبَدًا / کافی
 ۱۶۹/ يَسِيرًا / تام
 ۱۷۰/ عَلِيمًا حَكِيمًا / تام

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۱۷

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۷۱/ إِلَّا الْحَقَّ / کافی
 ۱۷۱/ وَ رُوحٌ مِنْهُ [۱] / تام [۲] (گفته شده) کافی
 ۱۷۱/ وَ لَا تَقُولُوا ثَلَاثَةً / کافی

تام (قول نافع، دینوری، قبتی و اخفش)

۱۷۱/ أَنْتَهُوا خَيْرًا لَكُمْ / اکفی نسبت به موضع قبل
 ۱۷۱/ أَنْ يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ / کافی
 ۱۷۱/ وَ مَا فِي الْأَرْضِ / کافی
 ۱۷۱/ وَ كَيْلًا / تام
 ۱۷۲/ وَ لَا الْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ / کافی
 ۱۷۲/ جَمِيعًا [۳] / کافی
 ۱۷۳/ مِنْ فَضْلِهِ / کافی
 ۱۷۳/ نَصِيرًا / تام
 ۱۷۵/ مُسْتَقِيمًا / تام
 ۱۷۶/ لَهَا وَلَدٌ / کافی

- [۱] معنای آن «زندگی» است. البته «رحمت» هم گفته شده است.

- [۲] زیرا پایان موضوع است.

- [۳] انتهای آیه است.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۱۸

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۷۶/ مَمَّا تَرَكَ / کافی
۱۷۶/ حَظُّ الْأَثَمِينَ / کافی
۱۷۶/ أَنْ تَضَلُّوا [۱] / کافی

- [۱] معنای آن «لثلاً تَضَلُّوا» است؛ یعنی «تا اینکه گمراه نشوید.»
ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۱۹

سوره مائده

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف
۱/ أَوْفُوا بِالْعُقُودِ [۱] / تام
۱/ أَنْتُمْ حُرْمٌ / کافی
۱/ مَا يُرِيدُ / تام
۲/ وَرِضْوَانًا / کافی
۲/ فَاصْطَادُوا / کافی
۲/ أَنْ تَعْتَدُوا / کافی
۲/ عَلَى الْأَيْمِ وَالْعُدْوَانِ / کافی
۲/ شَدِيدِ الْعِقَابِ / تام
۳/ ذَلِكَمْ فَسَقٌ / تام
۳/ وَأَخْشَوْنَ / کافی
۳/ دِينًا / کافی
۴/ مِنَ الْجَوَارِحِ مُكَلِّبِينَ / کافی
۴/ مَمَّا عَلَّمَكُمُ اللَّهُ / کافی
۴/ عَلَيْهِ / کافی
۴/ سَرِيعِ الْحِسَابِ / تام
۵/ وَلَا تَتَّخِذِي أَخْدَانًا / کافی
۵/ مِنَ الْخَاسِرِينَ / تام

- [۱] در شمارش آیات، غیر از روش کوفی، انتهای آیه است.
ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۲۰

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف
۶/ عَوَّأَيْدِكُمْ مِنْهُ / کافی
۷/ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا / کافی

٧/بِذَاتِ الصُّدُورِ / تام

٨/عَلَىٰ أَلَّا تَعْدُلُوا / كافي

٨/لِلَّتَّقَىٰ / كافي

٨/بِمَا تَعْمَلُونَ / تام

٩/أَجْرٌ عَظِيمٌ / تام

١٠/أَصْحَابُ الْجَحِيمِ / تام

١١/أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ / كافي

١١/الْمُؤْمِنُونَ / تام

١٢/نَقِيًّا / كافي

١٢/مَنْ تَحْتَهَا الْأَنْهَارُ / كافي

١٢/سِوَاءَ السَّبِيلِ / تام

١٣/الْعَنَاهُمْ / حسن

١٣/قَاسِيَةً / حسن

١٣/إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ / كافي

١٣/الْمُحْسِنِينَ / تام

١٤/إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ / كافي

ترجمه المكتفى فى الوقف و الابتداء، متن، ص: ١٢١

آيه / كلمه يا عبارت / نوع وقف

١٤/يَصْنَعُونَ / تام

١٥/وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ [١] / تام (گفته شده) كافي

١٥/وَكِتَابٌ مُّبِينٌ / كافي

١٦/سَبِيلَ السَّلَامِ / كافي

١٦/إِلَىٰ النُّورِ بِإِذْنِهِ / كافي

١٦/إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ / تام

١٧/وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا / تام

١٧/وَمَا بَيْنَهُمَا / تام

١٧/قَدِيرٌ / تام

١٨/مَنْ خَلَقَ / تام (قول نافع)

١٨/وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ / تام

١٨/وَمَا بَيْنَهُمَا / تام

١٨/وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ / اتم نسبت به موضع قبل

١٩/بَشِيرٌ وَنَذِيرٌ / تام

۱۹/ قَدِيرٌ / اتم نسبت به موضع قبل
۲۰/ وَ جَعَلَكُمْ مَلُوكًا / غير تام تام [۲] (قول نافع، ابی مالک و سعید بن جبیر)

- [۱] در شمارش آیات - غير از روش کوفی - انتهای آیه است.

- [۲] در صورتی که عبارت بعدی، برای مسلمانان در نظر گرفته شود.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۲۲

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۲۱/ اَلَّتِي كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ / کافی

۲۲/ حَتَّى يَخْرُجُوا مِنْهَا / کافی

۲۲/ فَاِنَّا دَاخِلُونَ / کافی

۲۳/ فَاِنَّا نَكْفُرُ بِالَّذِينَ كَفَرُوا / کافی

۲۳/ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ / کافی تام [۲]

۲۵/ اِلَّا نَفْسِي / محل وقف نیست [۳] تام [۴] (قول احمد بن موسی لؤلؤی)

۲۵/ وَ اَخِي / کافی

- [۱] در شمارش بصری انتهای آیه است.

- [۲] بنابر بعضی از نسخه‌های کتاب.

- [۳] زیرا «وَ اَخِي» عطف بر «اِلَّا نَفْسِي» یا «اَمْلِكُ» می‌باشد و تقدیر «لا املك انا و اخي الا انفسنا» است و بیشتر اهل تأویل، قائل به این قول هستند.

- [۴] با این تعبیر که از «وَ اَخِي» آغاز شود و معنای آن: «وَ اخي لا يملك الا نفسه» باشد. از کلبی در مورد «اِنِّي لا املك اِلَّا نَفْسِي وَ اَخِي» نقل شده است: «یعنی من فقط صاحب وجود خودم هستم و برادرم مالک نفس خودش است.»

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۲۳

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۲۶/ فَاِنَهَا مُحَرَّمَةٌ عَلَيْهِمْ / محل وقف است [۱] (قول مختار مؤلف، عکرمه، قتاده، نافع، یعقوب، اخفش و ابو حاتم)

۲۶/ اَرْبَعِينَ سَنَةً / محل وقف نیست (گفته شده) محل وقف (تام) است [۲]

۲۶/ فَاِنَهَا ... يَتِيهُونَ فِي الْاَرْضِ / (بر «عليهم» و «سنه» وقف نمی‌شود و وقف بر «الارض») کافی است [۳]

(قول ابن عباس، ربیع، سدی، ابن عبد الرزاق و قول مختار بن جریر طبری)

- [۱] در صورتی که قائل باشیم تحریم ورود به سرزمین مقدس، دائمی بوده و سرگردانی چهل سال طول کشیده

است. با عنایت به این قول، کلمه «اَرْبَعِينَ» به وسیله «يَتِيهُونَ» منصوب می‌شود. کلبی گفته است: وقتی بنی اسرائیل گفتند: «هرگز داخل آن سرزمین نمی‌شویم»، خداوند فرمود: «آن سرزمین برای همیشه بر ایشان حرام است»

با این حال فقط چهل سال در زمین سرگردان شدند. وی می‌گوید:

«هیچ‌یک از افرادی که با موسی علیه السلام بودند داخل نشدند و تمام ایشان در بیابان مردند مگر دو نفر: یوشع بن نون و کالب یوفنا.»

- [۲] سپس از «يَتِيهُونَ» جمله جدیدی آغاز می‌شود.

- [۳] با این توجه که تحریم ورود به سرزمین مقدس و سرگردانی در بیابان، چهل سال بوده است. در این صورت، «أَرْبَعِينَ» برای توضیح و تفسیر «مُحَرَّمَةً» منصوب شده است.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۲۴

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۲۶ / الْفَاسِقِينَ / تام

۲۷ / قَالَ لَأَقْتُلَنَّكَ / کافی

۲۷ / مِنَ الْمُتَّقِينَ / کافی

۲۸ / لَأَقْتُلَنَّكَ / کافی

۲۸ / رَبِّ الْعَالَمِينَ / کافی

۲۹ / مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ / کافی

۲۹ / جَزَاءِ الظَّالِمِينَ / کافی

۳۰ / مِنَ الْخَاسِرِينَ / کافی

۳۱ / سِوَاةَ أَخِيهِ / کافی

۳۱ / مِنَ النَّادِمِينَ / کافی

غیر کافی [۱] (قول نافع)

۳۲ / مِنْ أَجْلِ ذَلِكَ / محل وقف نیست [۲] (قول ضحاک و مؤلف) تام (قول نافع)

- [۱] نافع، «مِنْ أَجْلِ ذَلِكَ»، در ابتدای آیه ۳۲ را متعلق به «النَّادِمِينَ» یا «فَأَصْبَحَ» می‌داند و بنابراین وقف آخر آیه ۳۱ کافی نیست.

- [۲] زیرا «مِنْ أَجْلِ ذَلِكَ» متعلق به «كَتَبْنَا»- در ادامه آیه- می‌باشد و لذا از آن جدا نمی‌شود و تقدیر آن «من اجل قتل قابیل هابیل کتبنا علی بنی اسرائیل» می‌باشد.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۲۵

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۳۲ / أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا / تام

۳۲ / الْمُسْرِفُونَ / تام

۳۳ / أَوْ يَنْفُوا مِنَ الْأَرْضِ / کافی

۳۳ / خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا / کافی

۳۳ / عَذَابٌ عَظِيمٌ / کافی

۳۴ / مِنْ قَبْلِ أَنْ تَقْدِرُوا عَلَيْهِمْ / کافی

۳۴/ عَفُورٌ رَحِيمٌ / تام
 ۳۵/ تُفْلِحُونَ / تام
 ۳۶/ مَا تُقْبَلُ مِنْهُمْ / کافی
 ۳۷/ بِخَارِجِينَ مِنْهَا / کافی
 ۳۷/ عَذَابٌ مُّقِيمٌ / تام
 ۳۸/ تَكَالًا مِنَ اللَّهِ / کافی
 ۳۸/ عَزِيزٌ حَكِيمٌ / اکفی نسبت به موضع قبل
 ۳۹/ فَإِنَّ اللَّهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ / کافی
 ۳۹/ عَفُورٌ رَحِيمٌ / تام
 ۴۰/ وَيَعْفُرُ لِمَنْ يَشَاءُ / کافی
 ۴۰/ قَدِيرٌ / تام

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۲۶

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۴۱/ وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوبُهُمْ / کافی [۱] (قول مختار مؤلف) وقف کافی نیست [۲]
 ۴۱/ مِنَ الَّذِينَ هَادُوا / محل وقف نیست (قول مؤلف) کافی [۳] (بنابر قول دوم در قسمت اول آیه)
 ۴۱/ سَمَاعُونَ لِلْكَذِبِ [۴] / کافی
 ۴۱/ لَمْ يَأْتُوكَ / کافی
 ۴۱/ مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِهِ / کافی
 ۴۱/ فَاحْذَرُوا / کافی
 ۴۱/ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا / کافی
 ۴۱/ أَنْ يُطَهَّرَ قُلُوبَهُمْ / کافی

- [۱] اگر «سَمَاعُونَ لِلْكَذِبِ» مبتدا و مرفوع باشد و خبر آن «وَمِنَ الَّذِينَ هَادُوا» باشد.

- [۲] چنانچه «سَمَاعُونَ» خبر و مرفوع باشد و مبتدای آن ضمیر «هم» در نظر گرفته شود و «وَمِنَ الَّذِينَ هَادُوا» عطف بر «مِنَ الَّذِينَ قَالُوا» باشد. در این صورت تقدیر «من الذين هادوا قوم سماعون» خواهد شد.

- [۳] اگر «قُلُوبُهُمْ» محل وقف نباشد.

- [۴] معنا این است که: «یسمعون لیکذبوا» [می شنوند برای اینکه تکذیب کنند] در حالی که آنچه می شنوند حق است.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۲۷

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۴۱/ اللَّهُمَّ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ / اکفی نسبت به موضع قبل
 ۴۱/ عَذَابٌ عَظِيمٌ / اکفی نسبت به هر دو موضع قبل [۱]

/۴۲/ كَالْوَنَ لِّلسُّحْتِ / كافی
 /۴۲/ أَوْ أَعْرَضَ عَنْهُمْ / كافی
 /۴۲/ بِالْقِسْطِ / كافی
 /۴۲/ الْمُقْسَطِينَ / كافی نسبت به موضع قبل
 /۴۳/ مِنْ بَعْدَ ذَلِكَ / كافی
 /۴۳/ بِالْمُؤْمِنِينَ / تام
 /۴۴/ عَلَيْهِ شُهَدَاءَ / كافی
 /۴۴/ وَأَخْشَوْنَ / كافی
 /۴۴/ ثَمَنًا قَلِيلًا / كافی
 /۴۴/ الْكَافِرُونَ / كافی نسبت به موضع قبل
 /۴۵/ أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ / محل وقف نیست [۲] كافی [۳] اختلاف قرائت

- [۱] سپس از «سَمَاعُونَ» آیه بعد آغاز می‌شود و تقدیر «هم سماعون» است.
- [۲] بنابر قرائت «وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالْأَنْفَ بِالْأَنْفِ وَ... وَالْجُرُوحَ قِصَاصٌ» زیرا در اسامی بعد «العین - الانف ... الجروح» حرف «ان» عمل کرده و عطف به یکدیگر هستند. تمام این موارد در تورات بر بنی اسرائیل مقرر شده است.
- [۳] بنابر قرائت کسائی به صورت «وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالْأَنْفَ بِالْأَنْفِ ... وَالْجُرُوحَ قِصَاصٌ» زیرا این عبارات جدا از قبل بوده و از آنچه در تورات بر آنها مقرر شده است، نیستند.
- ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۲۸
- آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف
- /۴۵/ وَالسِّنَّ بِالسِّنِّ / محل وقف نیست [۱] كافی [۲] اختلاف قرائت
- /۴۵/ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ / كافی
- /۴۵/ الظَّالِمُونَ / تام
- /۴۶/ لِلْمُتَّقِينَ / كافی [۳] حسن [۴]
- /۴۷/ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فِيهِ / كافی

- [۱] زیرا «وَالْجُرُوحَ قِصَاصٌ» عطف بر آن است.
- [۲] در صورتی که بنابر قرائت ابن کثیر، ابو جعفر، ابو عمرو و ابن عامر آیه به صورت «وَالْأَنْفَ بِالْأَنْفِ وَ... وَالْجُرُوحَ قِصَاصٌ» خوانده شود، شروع از «وَالْجُرُوحَ قِصَاصٌ» خواهد بود، زیرا «أَنَّ» در «الْجُرُوحَ» عمل نمی‌کند.
- [۳] بنابر قرائت «وَلِيَحْكُمَ» در آیه بعد، زیرا امر جدیدی از سوی خداوند می‌باشد.
- [۴] بنابر قرائت حمزه در آیه بعد «وَلِيَحْكُمَ» که لام به معنای «لکی» است و به «وَأَتَيْنَاهُ الْإِنجِيلَ» تعلق دارد و تقدیر آن «کی یحکم اهلہ بما فیہ من حکم اللہ» می‌باشد.
- همچنین گفته شده است که تقدیر «وَلِيَحْكُمَ أَهْلُ الْإِنجِيلِ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فِيهِ» یا «انزلناه علیهم» می‌باشد، نمی‌توان از آیه

بعد آغاز نمود؛ البته ابتدا از آیه بعد به جهت اینکه «لِيَحْكُمَ» به فعل محذوفی تعلق دارد، حسن نیز می‌تواند باشد زیرا «أَنْزَلَ» به فعل محذوف دلالت دارد.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۲۹

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۴۷/ الْفَاسِقُونَ / تام

۴۸/ شَرَعَهُ وَ مِنْهَا جَاءَ [۱] / (کافی)

۴۸/ فِی مَا آتَاكُمْ / کافی

۴۸/ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ / اکفی نسبت به موضع قبل

۴۹/ إِلَيْكَ / کافی

۴۹/ بِيَعُضِ ذُنُوبِهِمْ / کافی

۴۹/ الْفَاسِقُونَ / محل وقف نیست [۲] وقف کافی بوده و از آیه بعد می‌توان آغاز کرد [۳]

۵۰/ يُوَقِّتُونَ / تام

۵۱/ وَالنَّصَارَىٰ أَوْلِيَاءَ / کافی

۵۱/ أَوْلِيَاءَ بَعْضٍ / اکفی نسبت به موضع قبل

۵۱/ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ / اکفی نسبت به دو موضع قبل

- [۱] یعنی دین و روش.

- [۲] بنابر قرائت «بِيعُونَ» در آیه بعد، زیرا این عبارت به «وَإِنَّ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ لَفَاسِقُونَ» در آیه ۴۹- باز می‌گردد و از آن جدا نمی‌شود.

- [۳] بنابر قرائت ابن عامر به صورت «تبغون» در آیه بعد؛ زیرا جمله جدید خطابی و تقدیر آن «قل لهم افحکم الجاهلیة تبغون» می‌باشد و جدا از قبل است.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۳۰

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۵۱/ الظَّالِمِينَ / اکفی نسبت به موضع قبل [۱]

۵۲/ نَادِمِينَ / محل وقف است [۲] محل وقف نیست [۳] [اختلاف قرائت

۵۳/ خَاسِرِينَ / تام

۵۴/ لَوْ مَهَّ لَانِمٍ / کافی

۵۴/ عَلِيمٍ / تام

۵۵/ رَاكِعُونَ / تام

۵۶/ الْغَالِبُونَ / تام

۵۷/ وَالْكَفَّارَ أَوْلِيَاءَ / کافی

۵۷/ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ / اکفی نسبت به موضع قبل

- [۱] بنابر بعضی از نسخه‌های کتاب.

- [۲] بنابر قرائت «وَيَقُولُ» و همچنین قرائت نافع، ابو جعفر، ابن کثیر و ابن عامر به صورت «يَقُولُ» در آیه بعد، زیرا آیه ۵۳ جمله جدیدی است.

- [۳] بنابر قرائت ابو عمرو و یعقوب به صورت «وَيَقُولُ» در آیه بعد؛ زیرا «وَيَقُولُ» عطف بر «أَنْ يَأْتِيَ» در آیه ۵۲ می‌باشد و تقدیر آن «فَعَسَىٰ أَنْ يَأْتِيَ اللَّهَ بِالْفَتْحِ وَيَقُولَ الَّذِينَ آمَنُوا» است.

- [۴] بنابر بعضی از نسخه‌های کتاب.

ترجمه المکنتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۳۱

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

/ ۶۰/ عِنْدَ اللَّهِ / کافی [۱] غیر کافی [۲]

/ ۶۳/ يَصْنَعُونَ / تام

/ ۶۴/ كَيْفَ يَشَاءُ / کافی

/ ۶۴/ الْمُفْسِدِينَ / تام

/ ۶۶/ وَمَنْ تَحْتَ أَرْجُلِهِمْ / کافی

/ ۶۶/ أُمَّةٌ مُّقْتَصِدَةٌ / کافی

/ ۶۶/ مَا يَعْمَلُونَ / تام

/ ۶۷/ مِنَ النَّاسِ / کافی

/ ۶۷/ الْكَافِرِينَ / تام [۳]

/ ۶۸/ مِنْ رَبِّكُمْ / کافی

/ ۶۸/ الْكَافِرِينَ / تام

/ ۶۹/ يَحْزَنُونَ / تام

/ ۷۰/ أَرْسُلًا / کافی

- [۱] اگر «مَنْ»، در عبارت بعد، خبر مرفوع ضمیر محذوف باشد و تقدیر آن «هُوَ مَنْ لَعَنَهُ اللَّهُ» در نظر گرفته شود.

- [۲] اگر «مَنْ» در عبارت بعد، [بدل از «شَر» در قسمت قبلی آیه و] تابع باشد.

- [۳] در بعضی از نسخه‌های کتاب به جای تام، اکفی نسبت به موضع قبل ذکر شده است و قولی هم در مورد تام بودن آن آمده است.

ترجمه المکنتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۳۲

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

/ ۷۱/ كَثِيرٌ مِنْهُمْ / کافی

/ ۷۱/ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ / تام

/ ۷۲/ وَمَا وَاهُ النَّارُ / کافی

٧٢/ من أنصار / تام
٧٣/ أَلَا إِلَهَ إِلاَّ وَاحِدٌ / كافي
٧٤/ غَفُورٌ رَحِيمٌ / تام
٧٥/ يَا كَلَانَ الطَّعَامِ / كافي
٧٥/ أَنِّي يُؤْفَكُونَ / تام
٧٦/ الْعَلِيمُ / تام
٧٧/ السَّبِيلِ / تام
٧٨/ يَعْتَدُونَ / تام
٧٩/ عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ / كافي
٧٩/ يَفْعَلُونَ / كافي
٨٠/ خَالِدُونَ / كافي
٨١/ فَاسْقُونَ / كافي
٨٢/ لَا يَسْتَكْبِرُونَ / كافي
٨٣/ الشَّاهِدِينَ / كافي
٨٤/ الصَّالِحِينَ / كافي

ترجمه المكتفى فى الوقف و الابتداء، متن، ص: ١٣٣

آيه / كلمه يا عبارت / نوع وقف
٨٥/ الْمُحْسِنِينَ / كافي
٨٦/ الْجَعِيمِ / تام
٨٧/ الْمُعْتَدِينَ / كافي
٨٨/ مُؤْمِنُونَ / تام
٨٩/ وَ أَحْفَظُوا أَيْمَانَكُمْ / كافي
٨٩/ تَشْكُرُونَ / تام
٩٠/ تُفْلِحُونَ / تام
٩١/ مُنْتَهُونَ / تام
٩٢/ وَ أَحْذَرُوا / كافي
٩٢/ الْمُيِّنُ / تام
٩٣/ الْمُحْسِنِينَ / تام
٩٤/ بِالْغَيْبِ / كافي
٩٤/ أَلِيمٌ / تام
٩٥/ فَيَنْتَقِمُ اللَّهُ مِنْهُ / كافي
٩٥/ ذُو أَنْتِقَامٍ / تام

٩٦/ صَيِّدُ الْبَحْرِ وَ طَعَامُهُ / كافي

٩٦/ وَالسَّيَّارَةُ / كافي

٩٦/ مَا دُمْتُمْ حُرْمًا / كافي

ترجمه المكتفى فى الوقف و الابتداء، متن، ص: ١٣٤

آيه / كلمه يا عبارت / نوع وقف

٩٦/ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ / تام

٩٧/ وَالْقَلَانِدَ / كافي

٩٧/ عَلِيمٌ / تام

٩٨/ رَحِيمٌ / تام

٩٩/ أَلَّا الْبَلَاغُ / كافي

٩٩/ تَكْتُمُونَ / تام

١٠٠/ كَثْرَةُ الْحَيْثِ / كافي

١٠٠/ تَفْلِحُونَ / تام

١٠١/ عَفَا اللَّهُ عَنْهَا / كافي

١٠١/ حَلِيمٌ / تام

١٠٢/ كَافِرِينَ / تام

١٠٣/ لَا يَعْقِلُونَ / تام

١٠٤/ وَلَا يَهْتَدُونَ / تام

١٠٥/ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ / كافي

١٠٥/ تَعْمَلُونَ / تام

١٠٦/ مُصِيبَةُ الْمَوْتِ / تام

١٠٧/ الْمَنَ الظَّالِمِينَ / كافي

١٠٨/ بَعْدَ آيْمَانِهِمْ / كافي

ترجمه المكتفى فى الوقف و الابتداء، متن، ص: ١٣٥

آيه / كلمه يا عبارت / نوع وقف

١٠٨/ وَأَسْمَعُوا / اكفى نسبت به موضع قبل

١٠٨/ الْفَاسِقِينَ [١] / تام

١٠٩/ لَا عِلْمَ لَنَا / كافي

١٠٩/ عَلَّامُ الْغُيُوبِ / تام

١١٠/ وَ كَهَذَا / كافي

١١٠/ سِحْرٌ مُبِينٌ / تام

١١١/ مُسْلِمُونَ / تام

۱۱۲/ مُؤْمِنِينَ / کافی

۱۱۳/ مِنَ الشَّاهِدِينَ / کافی

۱۱۴/ خَيْرُ الرَّازِقِينَ / کافی

۱۱۵/ مِنَ الْعَالَمِينَ / تام

۱۱۶/ مَا لَيْسَ لِي / محل وقف نیست [۲] (گفته شده) می توان وقف نمود و از بعدش شروع کرد [۳]

۱۱۶/ الْغُيُوبِ / تام

۱۱۷/ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ / کافی

۱۱۷/ شَهِيدٌ / تام

۱۱۸/ الْحَكِيمُ / تام

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۳۶

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۱۹/ صَدَقْتُهُمْ / کافی

۱۱۹/ وَ رَضُوا عَنْهُ / کافی

۱۱۹/ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ / تام

۱۲۰/ وَ مَا فِيهِنَّ / کافی

۱۲۰/ قَدِيرٌ / تام

- [۱] عامل ناصب در ظرف «يَوْمَ» - در ابتدای آیه ۱۰۹ - فعل مضمری نظیر «اتقوا»، «احذروا» یا «اذكروا» می باشد.

- [۲] زیرا «بِحَقِّ»، توضیح دهنده «لی» در همین عبارت است و معنای آن این است که «حق من نیست که این حرف را بزنم.»

- [۳] توجیه آن، این گونه است که «ب» در «بِحَقِّ» به «فَقَدْ عَلِمْتَهُ» برمی گردد با این تقدیر که «ان كنت قلته فقد علمته بحق» که این توجیه اشتباه است زیرا تقدیر گرفتن تأخیر انداختن «بِحَقِّ» از موارد مجاز [غیر حقیقت است و استعمال نمی شود مگر اینکه اشاره یا توفیقی نسبت به آن شده یا دلیل قاطعی داشته باشد.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۳۷

سوره انعام

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱/ يَعْدِلُونَ / تام

۲/ ثُمَّ قَضَىٰ أَجَلًا [۱] / کافی

۲/ وَ أَجَلٌ مُّسَمًّى عِنْدَهُ [۲-۲] /

۲/ تَمْتَرُونَ / تام

۳/ وَ هُوَ اللَّهُ / وقف تام نیست (گفته شده) تام

۳/ فی السَّمَاوَاتِ / وقف تام نیست (گفته شده) تام

۳/ تَكْسِبُونَ / تام [۳] (قول مؤلف و ابن عباس)

۴/ مُعْرِضِينَ / کافی

۵/ يَسْتَهْزِئُونَ / کافی

۶/ يَبْدُونَ بِهِمْ / کافی

- [۱] یعنی اجل فرزند آدم در دنیا.

- [۲] یعنی زمان برانگیخته شدن او [در آخرت . قتاده گوید: «ثُمَّ قَضَىٰ أَجَلًا» یعنی مرگ. «وَأَجَلَ مُسَمًّى عِنْدَهُ» یعنی بین مرگ تا برانگیخته شدن.

- [۳] زیرا بنا بر تقدیم و تأخیر عبارت، معنی چنین است: «و هو الله يعلم سرکم و جهرکم فی السَّمَاوَاتِ و فی الارض»؛ همچنین گفته شده معنی این است: «و هو المعبود فی السماوات و فی الارض»؛ و نیز گفته شده: «هو المنفرد فی التدبیر فیهن.»»

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۳۸

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۶/ قَرْنَا آخِرِينَ / کافی

۷/ سَحَرُ مَبِينٌ / کافی

۸/ لَمْ يَنْظُرُونَ / کافی

۹/ مَا يَلْبَسُونَ / کافی

۱۰/ يَسْتَهْزِئُونَ / کافی

۱۱/ عَاقِبَةُ الْمُكْذِبِينَ / کافی

۱۲/ اَقْلُ لِلَّهِ / کافی [۱]

۱۲/ الرَّحْمَةَ / کافی

۱۲/ لَا رَبَّ فِيهِ / تام [۲] (قول مختار مؤلف) وقف غیر تام و غیر کافی [۳]

۱۲/ لَا يُؤْمِنُونَ / تام

۱۳/ الْعَلِيمُ / تام

۱۴/ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ / کافی

۱۴/ وَلَا يُطْعَمُ / کافی

۱۴/ أَوَّلَ مَنْ أَسْلَمَ / کافی

- [۱] بنا بر بعضی از نسخه‌های کتاب.

- [۲] چنانچه «الَّذِينَ خَسِرُوا» در ادامه آیه، مبتدا و مرفوع باشد و خبر آن «فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ» باشد.

- [۳] اگر «الَّذِينَ خَسِرُوا» تابع [صفت و مجرور] «عَاقِبَةُ الْمُكْذِبِينَ» در آیه قبل باشد.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۳۹

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۴/ من الْمُسْرِكِينَ / تام

۱۵/ يَوْمٍ عَظِيمٍ / تام

۱۶/ فَقَدْ رَحِمَهُ / کافی

۱۶/ الْفَوْزُ الْمُبِينُ / تام

۱۷/ قَدِيرٌ / تام

۱۸/ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ / تام

۱۹/ قُلِ اللَّهُ / کافی

۱۹/ شَهِيدٌ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ / کافی

۱۹/ وَ مَنْ بَلَغَ [۱] / کافی [۲] (گفته شده) تام

۱۹/ لَا أَشْهَدُ / کافی

۱۹/ مِمَّا تُشْرِكُونَ / تام

۲۰/ كَمَا يَعْرِفُونَ آبْنَاءَهُمْ / کافی (گفته شده) تام

۲۰/ لَا يُؤْمِنُونَ / تام [۳]

- [۱] معنی این است: «و هر کس قرآن به او برسد.»

- [۲] ابتدا از عبارت بعدی «أَإِنَّكُمْ لَتَشْهَدُونَ» صحیح است و وقف بر «لَتَشْهَدُونَ» و ابتدا از بعد آن - یعنی «أَنَّ مَعَ اللَّهِ

آلِهَةٌ أُخْرَى - صحیح نمی باشد.

- [۳] بنابر بعضی از نسخه های کتاب.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۴۰

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۲۱/ أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ / کافی

۲۵/ وَ فِي آذَانِهِمْ وَقُرْأُ / کافی

۲۵/ لَا يُؤْمِنُوا بِهَا / کافی

۲۶/ وَ مَا يَشْعُرُونَ / تام

۲۷/ عَلَى النَّارِ / کافی [۱] (گفته شده) حسن [۲]

۲۹/ وَ مَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ / تام [۳]

۳۰/ تَكْفُرُونَ / تام

۳۱/ مَا يَزُرُونَ / تام

۳۲/ فَلَا تَعْقِلُونَ / تام

۳۳/ يَجْحَدُونَ / تام

۳۴/ الْمُرْسَلِينَ / تام

۳۵/ فَتَأْتِيَهُمْ بَأْيَهُ / کافی

۳۵/ مِنْ الْجَاهِلِينَ / تام

۳۶/ يُسْمَعُونَ / کافی (گفته شده) تام

۳۶/ يُرْجَعُونَ / تام

۳۷/ لَا يَعْلَمُونَ / تام

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۴۱

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۳۸/ أَمْثَالِكُمْ / کافی

-[۱] جواب آن، محذوف است.

-[۲] بنابر بعضی از نسخه‌های کتاب.

-[۳] گروهی بدون داشتن آشنایی و علم، وقف بر این مورد را انکار کرده‌اند؛ موارد زیر نیز از این دست است:

إِنَّكُمْ إِذَا مَثَلْتُمْ «۱»، وَ إِنَّكُمْ لَسَارِقُونَ «۲»، فَإِنَّ مَصِيرَكُمْ إِلَى النَّارِ «۳»، وَ لَنْ تُفْلِحُوا إِذَا أَبَدَأَ «۴»، وَ قَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَكَلْدًا «۵»، وَ إِنَّ عَلَيْكَ لَعْنَتِي إِلَى يَوْمِ الدِّينِ «۶»، لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكُمْ أَجْمَعِينَ «۷»، وَ لَأَصْلَبَنَّكُمْ أَجْمَعِينَ «۸»، فَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ «۹»، فَإِنَّ جَهَنَّمَ جَزَاؤُكُمْ جَزَاءً مَوْفُورًا «۱۰»، وَ لَتَعْلَمُنَّ أَيُّنَا أَشَدُّ عَذَابًا وَ أَبْقَى «۱۱». دلیل این انکار را به خاطر قبح و زشتی لفظ دانسته‌اند ولی آن گونه که آنها گمان کرده‌اند نیست، زیرا نقل قول توسط خداوند از جانب گوینده سخن بوده و وعیدی است که به کفار داده و لذا وقف و وصل آن یکسان است [با این توضیح که هر چند وقف تام باشد، اشکال ندارد به عبارت بعدی وصل و در جای مناسب دیگری وقف شود].

- (۱) نساء: ۱۴۰.

- (۲) یوسف: ۷۰.

- (۳) ابراهیم: ۳۰.

- (۴) کهف: ۲۰.

- (۵) بقره: ۱۱۶.

- (۶) ص: ۷۸.

- (۷) اعراف: ۱۸.

- (۸) شعراء: ۴۹.

- (۹) غافر: ۷۶.

- (۱۰) اسراء: ۶۳.

- (۱۱) طه: ۷۱.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۴۲

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۳۹/ فِي الظُّلُمَاتِ / تام

۳۹/ علی صراط مُسْتَقِيمٍ / اتم نسبت به موضع قبل

۴۱/ مَا تُشْرِكُونَ / تام

۴۵/ رَبِّ الْعَالَمِينَ / تام

۴۶/ يَا تَيْبُكُمْ بِهِ / کافی (گفته شده) تام

۴۶/ يَصْدُقُونَ / تام

۴۷/ الظَّالِمُونَ / تام

۴۸/ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ / تام

۴۹/ بما كانوا يَفْسُقُونَ / تام

۵۰/ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَىٰ / کافی

۵۰/ فَلَا تَتَفَكَّرُونَ / تام

۵۱/ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ / تام

۵۲/ مِنَ الظَّالِمِينَ / کافی [۱]

۵۴/ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ / تام [۲]

- [۱] بنابر بعضی از نسخه‌های کتاب.

- [۲] بنابر بعضی از نسخه‌های کتاب، وقف کافی است [که به نظر می‌رسد به صواب نزدیکتر باشد].

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۴۳

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۵۴/ الرَّحْمَةَ / کافی است و تام نیست [۱] محل وقف نیست [۲] وقف غیر تام و غیر کافی [اختلاف قرائت [۳]

۵۴/ وَأَصْلَحَ / محل وقف نیست [۴]

- [۱] بنابر قرائت «أَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ» در ادامه آیه، در صورتی که برای «أَنَّهُ» مبتدایی در نظر بگیریم و جمله به صورت

«هی آن» در تقدیر گرفته شود.

همچنین بنابر قرائت ابن کثیر، حمزه، کسایی، ابو عمرو و روایت خلف به صورت «أَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ» صحیح است

در صورتی که «أَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ» جمله جدیدی باشد.

- [۲] بنابر قرائت «أَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ» در ادامه آیه، چنانچه «أَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ» بدل از «الرَّحْمَةَ» باشد که

در آن صورت از آن جدا نمی‌شود.

- [۳] بنابر قرائت «أَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ» در ادامه آیه، در صورتی که «أَنَّهُ» تفسیر «الرَّحْمَةَ» یا «كُتِبَ» در عبارت قبل به

معنی «قال» باشد [یعنی «أَنَّهُ...» مقول قول فعل «قال» باشد] زیرا در این صورت جمله بعد، متعلق به «الرَّحْمَةَ» است.

- [۴] بنابر هر دو قرائت یعنی «فَأَنَّهُ» و «فَأَنَّهُ»؛ زیرا بعد از فاء جواب شرط واقع شده، یا برای تکرار [«ان» در عبارت

قبل مفتوح شده یا بنابر مقدر گرفتن مبتدا به کار رفته باشد که تقدیرش این چنین است «فَالَّذِي لَهُ» یا «فامرهُ انَّ الله

غفور رحيم له» یا خبر مقدری دارد به صورت «فله انه غفور رحيم» یعنی «فله غفرانه» زیرا فاء متصل به «ان» در هر دو

قرائت، جواب «من» است و بین شرط و جوابش فاصله نمی‌افتد.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۴۴

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۵۴/ غَفُورٌ رَحِيمٌ / تام

۵۵/ الْمُجْرِمِينَ / تام

۵۶/ الْمُهْتَدِينَ / تام

۵۷/ عَلَى بَيْنِهِ مِنْ رَبِّي / کافی

۵۷/ وَ كَذَّبْتُمْ بِهِ / کافی

۵۷/ مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِ / کافی

۵۷/ وَ هُوَ خَيْرُ الْفَاصِلِينَ / تام [۱]

۵۸/ بَيْنِي وَ بَيْنَكُمْ [۱] / کافی (گفته شده) تام

۵۸/ بِالظَّالِمِينَ / تام [۱]

۵۹/ مَبِينٍ / تام [۱]

۶۰/ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ / تام [۱]

۶۱/ وَ هُمْ لَا يُفْرطُونَ / تام [۱]

۶۲/ مَوْلَاهُمْ الْحَقُّ / کافی

۶۲/ أَلَا لَهُ الْحُكْمُ / کافی

۶۵/ بِأَسْبَغِ بَعْضٍ / کافی

۶۶/ بِوَكِيلٍ [۲] / تام

- [۱] بنابر بعضی از نسخه‌های کتاب.

- [۲] انتهای آیه در شمارش کوفی است.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۴۵

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۶۷/ مُسْتَقَرٌّ / کافی [۱]

۶۷/ تَعْلَمُونَ / اکفی نسبت به موضع قبل

۶۹/ يَتَّقُونَ / کافی

۷۰/ وَ لَا شَفِيعٌ / کافی

۷۰/ لَا يُؤْخَذُ مِنْهَا / کافی

۷۰/ بِمَا كَسَبُوا / کافی

۷۰/ يَكْفُرُونَ [۲] / تام

۷۱/ فِي الْأَرْضِ حَيْرَانَ / تام

۷۱/ إِلَى الْهُدَى اثْنَا [۳] / کافی

۷۱/ هُوَ الْهُدَى كَافِي

۷۱/ الرَّبُّ الْعَالَمِينَ / كَافِي

۷۲/ وَ اتَّقَوْهُ / كَافِي

۷۲/ تُحْشِرُونَ / كَافِي

۷۳/ بِالْحَقِّ / كَافِي

- [۱] سپس از «و سَوْفَ تَعْلَمُونَ» شروع می‌شود که عبارت تهدید آمیزی (برای کافران) است.

- [۲] در بعضی از نسخه‌ها، وقف این موضع کافی ذکر شده که ناصحیح است.

- [۳] یعنی «از ما پیروی کن.»

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۴۶

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۷۳/ وَ يَوْمَ يَقُولُ كُنْ فَيَكُونُ / كَافِي [۱]

۷۳/ قَوْلُهُ الْحَقُّ / كَافِي

۷۳/ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ / كَافِي [۲] وقف غیر کافی [۳]

۷۳/ وَ الشَّهَادَةَ / كَافِي

۷۳/ وَ هُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ / تام

۷۴/ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ / كَافِي

۷۵/ وَ الْأَرْضِ / كَافِي [۴]

۷۵/ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ / كَافِي

۷۶/ إِلَّا فِلِينَ / كَافِي

« [۱] یَوْمَ » با تقدیر اذکر منصوب است.

- [۲] وقف در صورتی کافی است که «عالم الغیب» در ادامه آیه، خبر مرفوع و تقدیر جمله «هو عالم الغیب» باشد.

- [۳] چنانچه «عالم الغیب» صفت برای «و هُوَ الَّذِي خَلَقَ»، در ابتدای همین آیه باشد.

- [۴] از «و لَيَكُونَنَّ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ» آغاز می‌شود و تقدیر آن «و لَيَكُونَنَّ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ بَرَبِّهِ» می‌باشد و لام [که در این جا

معنای «تا اینکه» دارد] متعلق به فعل مقدری بعد از خود می‌باشد، که عبارت ابتدای آیه - یعنی «و كَذَلِكَ نُزِّي

إِبْرَاهِيمَ» - بر آن دلالت دارد.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۴۷

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۷۷/ الضَّالِّينَ / كَافِي

۷۸/ مِمَّا تُشْرِكُونَ / كَافِي

۷۹/ مِنَ الْمُشْرِكِينَ / كَافِي

۸۰/ شَيْئًا / كَافِي

۸۰/عَلَمًا/کافی

۸۰/فَلَا تَتَذَكَّرُونَ/کافی

۸۱/إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ/کافی

۸۲/مُهْتَدُونَ/تام

۸۳/مَنْ نَشَاءُ/کافی

۸۵/وَإِلْيَاسَ/کافی

۸۵/الصَّالِحِينَ/کافی

۸۷/مُسْتَقِيمٍ/کافی

۸۸/مَنْ عِبَادَهُ/کافی

۸۸/يَعْمَلُونَ/کافی

۸۹/وَالنُّبُوَّةَ/کافی

۹۰/فِيهِدَاهُمْ أَقْتَدَهُ [۱]/تام

۹۰/لِلْعَالَمِينَ/تام

۹۱/وَهُدَى لِلنَّاسِ/محل وقف نیست [۲] محل وقف است [۳] [اختلاف قرائت

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۴۸

- [۱] ابو عمرو دانی گوید: «قرآء و علمای نحو، قطع تلاوت بر تمامی موارد «هَاء سکت» را در قرآن کریم می‌پسندند، نظیر «لَمْ يَتَسَنَّه» (۱)، «مَالِيَهُ» (۲)، «سُلْطَانِيَهُ» (۳)، «مَا هِيَ» (۴) و موارد مشابه دیگر؛ زیرا «هَاء سکت» برای رساندن معنی وقف و همچنین برای حفظ فتحه قبلش می‌آید. اگر این فایده [حفظ علامت حرف قبل نبود، به آن «هَاء سکت» نیاز نبود و آورده نمی‌شد. حال که چنین است، قطع [وقف در تمام مواضع آن لازم می‌باشد. هر یک از قرآء که «هَاء سکت» را وصل نموده، هاء را به قصد [نشان دادن حالت وقف، بر آن کلمه، تلفظ و قرائت کرده است [وقتی وصل می‌شود نیاز به «هَاء» نیست. از طرف دیگر، حذف آن مخالف با سیاهه رسم الخط است نقل شده ابو عمرو بصری می‌خواند: «و ما ادراك ما هيه» (۵) و بر آن وقف می‌کرد. از ابو عبید نیز روایت شده است که در تمام این موارد به دلیل همین فایده، وقف بر «هَاء سکت» نزد من خوشایندتر است.

- [۲] بنابر قرائت «تجعلونه قراطيس تبدونها و تخفون كثيرا»؛ زیرا این عبارت، مخاطب و متصل به عبارت خطابی

قبل - یعنی «قُلْ مَنْ أَنْزَلَ الْكِتَابَ» - می‌باشد و از آن جدا نمی‌شود.

- [۳] بنابر قرائت ابن کثیر و ابو عمرو «يجعلونه قراطيس يبدونها و يخفون كثيرا» صحیح است زیرا این عبارت جمله خبری جدا از قبل بوده و از آن منقطع است.

- (۱) بقره: ۲۵۹.

- (۲) حاقه: ۲۸.

- (۳) حاقه: ۲۹.

- (۴) قارعه: ۱۰.

- (۵) قارعه: ۱۰.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۴۹

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۹۱ / قُلِ اللَّهُ / کافی

۹۱ / يَلْعَبُونَ / تام

۹۲ / يُحَافِظُونَ / تام

۹۳ / مَا أَنْزَلَ اللَّهُ / کافی

۹۴ / وَرَاءَ ظُهُورِكُمْ / کافی

۹۴ / تَزْعُمُونَ / تام

۹۵ / وَالنَّوَى / کافی

۹۵ / مِنَ الْحَيِّ / کافی

۹۵ / تُؤَفِّكُونَ / کافی

۹۶ / حُسْبَانًا / کافی

۹۶ / الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ / تام

۹۷ / وَالْبَحْرِ / کافی

۹۷ / يَعْلَمُونَ / تام

۹۸ / مُسْتَوْدَعٌ [۱] / کافی

- [۱] از ابن عون نقل شده است که از ابراهیم نخعی در شب وفاتش سؤال شد:

معنای «المستقر و المستودع» چیست؟ او گفت: «المستقر» آن چیزی است که در رحم مادر است و «المستودع» آن است که در صلب پدر است.

از ابن مسعود در مورد آیه «فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوْدَعٌ» نقل شده است: «مستقر در آن جهان و مستودع آن در زمین یعنی قبر است.»

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۵۰

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۹۸ / يَعْلَمُونَ / تام

۹۹ / خَضْرَاءُ / کافی [۱]

۹۹ / دَانِيَةً / محل وقف نیست [۲] محل وقف است [۳] [اختلاف قرائت

۹۹ / وَغَيْرِ مَثَابِهِ / کافی

۹۹ / وَيَنْعَهُ / کافی (گفته شده) تام

۹۹ / يُؤْمِنُونَ / تام

۱۰۰/ شُرَكَاءَ الْجَنِّ / کافی

۱۰۲/ اِلَّا اِلَهَ اِلَّا هُوَ / کافی

۱۰۲/ فَاَعْبُدُوهُ / کافی

- [۱] در بعضی از نسخه‌های کتاب آمده است.

- [۲] بنا بر قرائت «وَجَنَّاتٍ» در ادامه آیه؛ زیرا «جَنَّاتٍ» منصوب و عطف بر «خَضِرًا» است و لذا از معطوف علیه جدا نمی‌شود.

- [۳] بنا بر قرائت «وَجَنَّاتٍ» صحیح است؛ زیرا عبارت «وَجَنَّاتٍ» و بعدش جمله جدیدی است که «جَنَّاتٍ» مبتدای مرفوع و خبر آن مقدر می‌باشد و تقدیر جمله، چنین است: «و هُنَاكَ جَنَّاتٍ» یا «لَهُمْ جَنَّاتٍ.»»
[این قرائت، در قرائات شاذ است.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۵۱

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۰۳/ الْخَبِيرُ / تام

۱۰۴/ بِحَفِيفٍ / کافی

۱۰۵/ يَعْلَمُونَ / کافی

۱۰۶/ الْمُشْرِكِينَ / کافی

۱۰۷/ بُوَكَيْلٍ / کافی

۱۰۸/ يَعْمَلُونَ / کافی

۱۰۹/ وَ مَا يُشْعِرُكُمْ [۱] / محل وقف نیست [۲] می‌توان وقف کرد و از بعدش آغاز نمود (قول ابن الانباری و

النَّحَّاسِ) [۳] تام [۴] اختلاف قرائت

۱۰۹/ اِلَّا يُؤْمِنُونَ / کافی [۵]

۱۱۰/ يَعْمَهُونَ / کافی [۵]

۱۱۱/ يَجْهَلُونَ / کافی [۵]

۱۱۲/ وَ مَا يَقْتُرُونَ / کافی [۵]

۱۱۳/ مُقْتَرُونَ / کافی [۵]

۱۱۴/ مُفْصَلًا / کافی

۱۱۴/ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ / تام

۱۱۵/ الْكَلِمَاتِ / کافی

- [۱] قبیل نقل کرده است: «از احمد بن محمد قوَّاس شنیدم که می‌گفت: هر جا

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۵۲

نفسمان قطع شود وقف می‌کنیم مگر سه جا که بر وقف آن تعمد داریم:

- ۱ در آیه ۷ سوره آل عمران «وَ مَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ اِلَّا اللّٰهُ»؛ سپس از «وَ الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ» شروع می‌کنیم.

۲- در آیه ۱۰۹ سوره انعام «وَمَا يُشْعِرُكُمْ»؛ سپس از «أَنَّهُا إِذَا جَاءَتْ» آغاز می‌کنیم.

۳- در آیه ۱۰۳ سوره نحل «بَشْرًا»، سپس از «لِسَانُ الَّذِي» شروع می‌کنیم.

از قواسم، مورد چهارمی را نیز ذکر کرده‌اند که وقف بر «مِنْ مَرَقِدِنَا» و شروع از «هَذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ» (۱) است.

-[۲] بنابر قرائت «أَنَّهُا» در ادامه آیه؛ چه آنکه برای «أَنَّهُا» کلمه «لَعَلَّهَا» در تقدیر گرفته شود یا «لا» در «لَا يُؤْمِنُونَ»

زائده باشد و تقدیر آن به صورت «و ما يشعركم أنها اذا جاءت لا يؤمنون [او يؤمنون]» - که معنای آن «أَنَّهُا لَوْ جَاءَتْ

لم يؤمنوا» - است؛ در هر دو صورت به قبل تعلق دارد و از آن جدا نمی‌شود.

-[۳] در صورتی که «أَنَّهُا» به معنای «لَعَلَّهَا» باشد، وقف را مجاز دانسته‌اند، زیرا در آن، معنای ایجاب است. [یعنی مانند

حالت قبل نیست که دو شکل داشته باشد (یا ایمان می‌آورند یا ایمان نمی‌آورند) بلکه می‌فرماید ایمان نمی‌آورند].

-[۴] بنابر قرائت ابن کثیر، ابو عمرو، یعقوب، خلف و یکی از طرق روایت شعبه از عاصم «أَنَّهُا» در ادامه آیه صحیح

است؛ زیرا تقدیر جمله قبل «و ما يشعركم ایمانهم» است سپس جمله بعدی آغاز و چنین پاسخ داده می‌شود: «أَنَّهُا ...»

لذا جمله بعد از آن جدا می‌باشد.

-[۵] بنابر بعضی از نسخه‌های کتاب.

- (۱) یس: ۵۲.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۵۳

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۱۵ / وَ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ / تام

۱۱۷ / بِالْمُهْتَدِينَ / تام

۱۱۸ / مُؤْمِنِينَ / کافی

۱۱۹ / إِلَّا مَا اضْطُرِرْتُمْ إِلَيْهِ / کافی [۱] (گفته شده) تام

۱۱۹ / بِالْمُعْتَدِينَ / کافی

۱۲۰ / وَ بَاطِنَهُ / کافی

۱۲۰ / يَقْتَرِفُونَ / کافی

۱۲۱ / الْفَسْقُ / کافی

۱۲۱ / الْمَشْرُكُونَ / کافی

۱۲۲ / أَلَيْسَ بِخَارِجٍ مِنْهَا / کافی

۱۲۲ / يَعْمَلُونَ / کافی

۱۲۳ / وَ مَا يَشْعُرُونَ / کافی

۱۲۴ / رُسُلُ اللَّهِ / کافی

۱۲۴ / رِسَالَتُهُ / اکفی نسبت به موضع قبل

۱۲۴ / يَمْكُرُونَ / تام

۱۲۵ / فِي السَّمَاءِ / کافی (گفته شده) تام

-[۱] بنابر بعضی از نسخه‌های کتاب.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۵۴

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

/۱۲۵/ لا يُؤْمِنُونَ / تام [۱]

/۱۲۶/ يَذْكُرُونَ / کافی

/۱۲۷/ يَعْمَلُونَ / محل وقف نیست [۲] محل وقف است [۳] [اختلاف قرائت

/۱۲۸/ حَكِيمٌ عَلِيمٌ / کافی

/۱۲۹/ يَكْسِبُونَ / تام

/۱۳۰/ أَنْفُسِنَا / کافی

/۱۳۰/ كَافِرِينَ / کافی

-[۱] بنابر بعضی از نسخه‌های کتاب.

-[۲] بنابر قرائت «وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ» در ابتدای آیه بعد، زیرا خبر دادن از اسم خداوند متعال - در آیه ۱۲۷ یعنی «وَهُوَ

وَلِيَّهُمْ» - است؛ لذا آیه بعد متعلق به این آیه است و از آن جدا نمی‌شود.

-[۳] بنابر روایت شعبه از عاصم و قرائت نافع، ابو جعفر، ابن کثیر، ابو عمرو، ابن عامر، حمزه، کسائی و خلف و

روایت رویس از یعقوب به صورت «و یوم نحشرهم» در آیه بعد صحیح است؛ زیرا جمله اخباری جدایی از خداوند است.

(لفظ جمع آن جهت تعظیم است و لذا از قبل جداست).

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۵۵

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

/۱۳۲/ مَمَّا عَمِلُوا / محل وقف نیست [۱] می‌توان وقف کرد و از بعدش شروع نمود [۲] [اختلاف قرائت

/۱۳۲/ عَمَّا يَعْمَلُونَ / تام

/۱۳۳/ آخِرِينَ / تام

/۱۳۴/ لَاتٍ / کافی

/۱۳۴/ بِمُعْجِزِينَ / تام

/۱۳۵/ إِنِّي عَامِلٌ / کافی [۳]

/۱۳۵/ الظَّالِمُونَ / تام

/۱۳۶/ إِلَىٰ شُرَكَائِهِمْ / کافی

/۱۳۶/ مَا يَحْكُمُونَ / تام

/۱۳۷/ دِينَهُمْ / کافی

/۱۳۷/ مَا فَعَلُوهُ / کافی

-[۱] بنابر قرائت «بغافل عما يعملون» در ادامه آیه؛ زیرا قسمت قبل و بعد این آیه، بر سیاق غایب است و هیچ قسمت از آن، از جزء دیگر جدا نمی‌شود.

-[۲] بنابر قرائت ابن عامر به صورت «بغافل عما تعملون»؛ زیرا قسمت بعد آیه، جمله مجزای خطابی است و معنای آن «قل ذلك يا محمد لهم» است و جدا از قبل.

-[۳] از «فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ»- بنابر تهدید- آغاز می‌شود.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۵۶

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۳۷/ يَفْتَرُونَ / تام

۱۳۸/ افْتَرَاءٌ عَلَيْهِ / کافی

۱۳۸/ يَفْتَرُونَ / تام

۱۳۹/ شُرَكَاءُ / کافی

۱۳۹/ وَصَفَّهُمْ / کافی

۱۳۹/ حَكِيمٌ عَلِيمٌ / تام

۱۴۰/ عَلَى اللَّهِ / کافی

۱۴۰/ مُهْتَدِينَ / تام

۱۴۱/ وَغَيْرَ مُتَّشَابِهٍ / کافی

۱۴۲/ حَمُولَةٌ وَفَرَشًا [۱] / کافی

۱۴۲/ عَدُوٌّ مُّبِينٌ / کافی [۲] (قول کسایی، فراء و علی بن سلیمان اخفش) وقف غیر کافی [۳] (قول ابو اسحاق زجاج و دیگران)

-[۱] از ابو اسحاق، ذیل آیه «حَمُولَةٌ وَفَرَشًا» نقل شده است: «الحمولة» یعنی چهارپایی که طاقت حمل چیزی را دارد و «الفرش» یعنی شتران کم سن و سال.

-[۲] اگر «ثَمَانِيَةَ أَزْوَاجٍ» در آیه بعد، به تقدیر «انشا» (بنابر قول کسائی یا فراء) یا «كلوا لحم» (بنابر قول اخفش) منصوب باشد.

-[۳] اگر «ثَمَانِيَةَ أَزْوَاجٍ» بدل از «حَمُولَةٌ وَفَرَشًا»، در آیه ۱۴۲ باشد (بنابر قول زجاج) یا بدل از «ما» در عبارت «مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ»- در آیه ۱۴۲- باشد؛ که در هر دو حالت، آیه بعد متعلق به این آیه است.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۵۷

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۴۴/ بِهَذَا / کافی

۱۴۴/ بِغَيْرِ عِلْمٍ / کافی

۱۴۴/ الظَّالِمِينَ / تام

۱۴۵/ رَجَسٌ / کافی

۱۴۵/ أَوْ فَسَقًا [۱-]
 ۱۴۵/ الْغَيْرِ اللَّهُ بِهِ / كافی
 ۱۴۵/ عَفُورٌ رَحِيمٌ / تام [۲]
 ۱۴۶/ بَعْظُمٍ / کافی
 ۱۴۶/ الْأَصَادِقُونَ / تام
 ۱۴۷/ الْمُجْرِمِينَ / تام
 ۱۴۸/ مِنْ شَيْءٍ / کافی
 ۱۴۸/ بِأَسْنَا / کافی
 ۱۴۸/ تَخْرُصُونَ / تام
 ۱۴۹/ أَجْمَعِينَ / تام
 ۱۵۰/ مَعَهُمْ / کافی

- [۱] عبارت «أَوْ فَسَقًا» عطف بر «أَوْ لَحْمَ خَنزِيرٍ» می‌باشد و تقدیر آن بنا بر تأخیر، عبارت «او لحم خنزیر او فسقا فانه رجس» می‌باشد.

- [۲] بنا بر بعضی از نسخه‌های کتاب.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۵۸

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۵۰/ بِالْآخِرَةِ / کافی
 ۱۵۰/ يَعْدِلُونَ / تام
 ۱۵۱/ إِحْسَانًا / کافی
 ۱۵۱/ إِلَّا بِالْحَقِّ / کافی
 ۱۵۲/ أَوْ فَوْا / کافی
 ۱۵۲/ تَدَّكَّرُونَ / محل وقف نیست [۱] تام [۲] [اختلاف قرائت
 ۱۵۳/ فَاتَّبِعُوهُ / کافی
 ۱۵۳/ عَنْ سَبِيلِهِ / کافی
 ۱۵۴/ وَ رَحْمَةً / کافی
 ۱۵۴/ يُؤْمِنُونَ / تام
 ۱۵۷/ وَ رَحْمَةً / کافی

- [۱] بنا بر قرائت «وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا» در آیه بعد؛ زیرا عطف به آیه ۱۵۲ و متعلق به آن است و از آن جدا نمی‌شود خواه آنکه عطف بر «ما» در عبارت «قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبِّي عَلَيْكُمْ» بوده و تقدیر آن «و اتل ما حرم و اتل ان هذا» می‌باشد یا عطف بر ضمیر «هاء» در عبارت «وَصَاكُم بِهِ» بوده و تقدیر آن «وصاکم به و بان هذا» باشد.

- [۲] بنا بر قرائت حمزه، کسائی و خلف به صورت «و ان هذا صراطی مستقیما» در آیه بعد؛ زیرا این جمله جدیدی

است و جدا از قبل .

ترجمه المکنتی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۵۹

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۵۷/ وَ صَدَفَ عَنْهَا / کافی

۱۵۷/ يَصْدُقُونَ / تام

۱۵۸/ بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ / کافی

۱۵۸/ خَيْرًا [۱] / کافی (گفته شده) تام

۱۵۸/ مُتَنظِرُونَ / تام

۱۵۹/ يَفْعَلُونَ / تام

۱۶۰/ لَا يُظْلَمُونَ / تام

۱۶۱/ مُسْتَقِيمٍ / حسن

۱۶۱/ مِنَ الْمُشْرِكِينَ / تام

۱۶۲/ رَبُّ الْعَالَمِينَ / حسن

۱۶۳/ لَا شَرِيكَ لَهُ / کافی تام (قول الدینوری)

۱۶۳/ أَمْرًا / کافی تام (قول الدینوری)

۱۶۳/ الْمُسْلِمِينَ / تام

۱۶۴/ وَ هُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ / کافی

---

[۱] - عید بن عمیر در مورد آیه ۱۵۸، از عبارت «يَوْمَ يَأْتِي» تا «خَيْرًا» گفته است:

«منظور طلوع خورشید از مغرب آن است.»

ترجمه المکنتی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۶۰

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۶۴/ إِلَّا عَلَيْهَا / کافی

۱۶۴/ وَ زُرَّ أُخْرَى / کافی

۱۶۴/ تَخْتَلِفُونَ / تام

۱۶۵/ فِي مَا آتَاكُمْ / کافی

۱۶۵/ الْعَفْوُ رَحِيمٌ / تام

ترجمه المکنتی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۶۱

سوره اعراف

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱/ المص / تام [۱] (قول ابن عباس) (گفته شده) کافی [۲]

۲/ حَرَجٌ مِنْهُ / محل وقف نیست کافی (قول ابو حاتم و ابن عبد الرزاق)

۲/ لِلْمُؤْمِنِينَ / تام

۳/ وَأَوْلِيَاءَ / تام

۳/ تَدَكَّرُونَ / اتم نسبت به موضع قبل

۷/ بَعْلِمُ / کافی

۷/ غَائِبِينَ / تام

۸/ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ / کافی

۸/ الْمُفْلِحُونَ / اکفی نسبت به موضع قبل

۹/ يَظْلَمُونَ / تام

۱۰/ فِيهَا مَعَايشَ / کافی

۱۰/ تَشْكُرُونَ / تام

۱۱/ مِنَ السَّاجِدِينَ / کافی

-[۱] معنای آن نزد ابن عباس «انا الله اعلم و افضل» است.

-[۲] زیرا آیه بعد، [خبر مبتدای محذوف می باشد] تقدیرش «هذا كتاب» است.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۶۲

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۲/ مِنْ طِينٍ / کافی

۱۳/ مِنَ الصَّاعِرِينَ / کافی

۱۴/ يُبْعَثُونَ / کافی

۱۵/ مِنَ الْمُنْظَرِينَ / کافی

۱۶/ الْمُسْتَقِيمِ / کافی

۱۷/ شَمَائِلِهِمْ / کافی

۱۷/ شَاكِرِينَ / کافی

۱۸/ مَدْحُورًا / کافی تام (قول ابو حاتم و ابن عبد الرزاق)

۱۸/ أَجْمَعِينَ / تام

۲۰/ مِنْ سَوَاءِ تَهُمَا / کافی (گفته شده) تام

۲۲/ بِغُرُورٍ / کافی

۲۴/ قَالَ أَهْبُطُوا / کافی

۲۴/ عَدُوًّا / اکفی نسبت به موضع قبل

۲۴/ إِلَى حِينٍ / اکفی نسبت به دو موضع قبل

۲۵/ وَمِنْهَا تُخْرَجُونَ / تام

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۶۳

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

/ ۲۶ و ریشاً محل وقف (کافی) است [۱] محل وقف نیست [۲] [اختلاف قرائت

/ ۲۶ ذلکَ خیرٌ / کافی] ۳]

/ ۲۶ یدَکَرُونِ / تام

/ ۲۷ لا تَرَوْنَهُمْ / کافی

/ ۲۸ أَمْرًا بِهَا / کافی

/ ۲۸ بِالْفَحْشَاءِ / اکفی نسبت به موضع قبل

/ ۲۸ مَا تَعْلَمُونَ / تام

- [۱] زیرا عبارت بعد مبتدا و مرفوع می‌باشد؛ «ذَلِکَ» نعت [عطف بیان است و «لباسُ» و «خیرٌ» خبر است. همچنین تقدیر عبارت، این است که «لباس التقوی المشار الیه خیر لمن اخذ به من الکسوة و الاثاث». و لباس تقوی یعنی «حیا و شرم»؛ لذا این عبارت، جدا از قبل خواهد بود.

- [۲] بنا بر قرائت نافع، ابو جعفر، ابن عامر و کسائی، در عبارت بعد، به صورت «و لباس التقوی» محل وقف نیست زیرا عطف به «لباساً» در ابتدای جمله می‌باشد و از آن جدا نمی‌شود.

- [۳] بنا بر هر دو قرائت مذکور.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۶۴

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

/ ۲۹ تَعُودُونَ [۱] / تام [۲] (قول مختار مؤلف) کافی] ۳]

/ ۳۰ الضَّلَالَةُ / کافی] ۴]

- [۱] انتهای آیه، در شمارش آیات به شیوه کوفی است.

- [۲] در صورتی که «فَرِيقًا» - در آیه بعد - منصوب به وسیله فعل «هَدَى» باشد و تقدیر آن «هدی فریقا و اضلّ فریقا» در نظر گرفته شود. حدیث مسند صحت این قول را تأیید می‌کند که از ابن عباس از رسول خدا صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ و آلِهِ روایت شده است که «انکم محشورون حفاة عراه غرلا» [شما در حالی محشور می‌شوید که بدون کفش و لباس و تمایلات جنسی هستید] سپس قرائت کرد: «کَمَا بَدَأْنَا اَوَّلَ خَلْقٍ نُّعِیدُهُ وَعَدَّا عَلَیْنَا اِنَّا کُنَّا فَاعِلِیْنَ» ۱.»

- [۳] چنانچه «فَرِيقًا»، منصوب به فعل «تَعُودُونَ» باشد، که تقدیر آن: «تعودون فریقین: فریقا هدی و فریقا حق علیهم الضلالة» است یعنی در حال هدایت و گمراهی بازمی‌گردید. روایت تفسیری نیز در این مورد رسیده است. از مجاهد در مورد این آیه نقل شده: «آن شقاوت و سعادت است». از ابو العالیة در مورد «کَمَا بَدَأْکُمْ تَعُودُونَ» نقل شده است: مردم به همان علم و آگاهی الهی که در مورد آنها بود بازگشتند. آیا نمی‌بینی که خداوند فرموده است: فَرِيقًا هَدَى وَ فَرِيقًا حَقَّ عَلَیْهِمُ الضَّلَالَةُ. [این روایت، با تفسیر مجاهد هماهنگی دارد].

- [۴] بنا بر هر دو وجه فوق الذکر.

- (۱) انبیاء: ۱۰۴.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۶۵

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

/ ۳۰ مُهْتَدُونَ / تام

/ ۳۲ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا / محل وقف نیست [۱] محل وقف است [۲] [اختلاف قرائت

/ ۳۲ يَوْمَ الْقِيَامَةِ / کافی [۳]

/ ۳۳ مَا لَا تَعْلَمُونَ / تام [۴]

/ ۳۴ وَ لَا يَسْتَفْتِدُونَ / تام

/ ۳۵ يَحْزَنُونَ / تام

/ ۳۶ خَالِدُونَ / تام

/ ۳۷ أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ / کافی

- [۱] زیرا ادامه آیه، «خَالِصَةً»، متعلق به «لِلَّذِينَ آمَنُوا» و حال برای آن است.

همچنین تقدیر آن «هی مستقره للذین آمنوا فی حال خلوصها یوم القیامه و ان شرکهم فیها غیرهم من الکفار فی

الحیاه الدنیا» است و لذا از آن جدا نمی شود.

- [۲] بنابر قرائت نافع، «خَالِصَةً» می توان بر کلمه «الدُّنْيَا» وقف کرد زیرا ادامه آیه، جدا بوده و خبری برای مبتدای

محذوف است. تقدیر آن «قل هی للذین آمنوا و لغيرهم فی الحیاه الدنیا و هی خالصه للمؤمنین یوم القیامه» می باشد.

- [۳] بنابر هر دو قرائت.

- [۴] بنابر بعضی از نسخه های کتاب.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۶۶

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

/ ۳۷ کَافِرِينَ / کافی

/ ۳۸ فِي النَّارِ / کافی

/ ۳۸ مِنَ النَّارِ [۱] / کافی

/ ۳۸ لَا تَعْلَمُونَ / تام [۲]

/ ۳۹ مِنْ فَضْلِ / کافی

/ ۳۹ تَكْسِبُونَ / تام

/ ۴۰ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ / کافی

/ ۴۱ غَوَاشٍ / کافی

/ ۴۱ الظَّالِمِينَ / تام

/ ۴۳ بِالْحَقِّ / کافی

/ ۴۳ تَعْمَلُونَ / تام (گفته شده) کافی [۳]

۴۴/ قَالُوا نَعَمْ / کافی

۴۴/ الظَّالِمِينَ / کافی

۴۵/ كَافِرُونَ / کافی

- [۱] انتهای آیه، در شمارش آیات به شیوه‌های مدنی اول، مدنی دوم و مکی است.

- [۲] بنا بر بعضی از نسخه‌های کتاب

- [۳] بنا بر نسخه‌ای از کتاب.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۶۷

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۴۶/ حِجَابٌ / کافی

۴۶/ بِسِيمَاهُمْ / کافی

۴۶/ أَنْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ / کافی

۴۶/ لَمْ يَدْخُلُوها [۱] / کافی کافی نیست [۲]

۴۶/ وَهُمْ يَطْمَعُونَ / کافی

۴۷/ الظَّالِمِينَ / کافی

۴۸/ تَسْتَكْبِرُونَ / کافی

۴۹/ بِرَحْمَةٍ / کافی (گفته شده) تام [۳]

۴۹/ الْجَنَّةِ / کافی [۴]

- [۱] معنی این است که «داخل نمی‌شوند درحالی که آنها طمع وارد شدن به بهشت دارند»؛ لذا جحد (نفی) بر دخول

تعلق می‌گیرد.

- [۲] چنانچه جحد (نفی) به طمع، متعلق باشد و تقدیر آن، این باشد: «دخولها و هم لا یطمعون فی دخولها» [با حالت

طمع داخل آن نمی‌شوند].

- [۳] تفسیر روایت شده از یحیی بن سلام بر این قول دلالت می‌کند؛ او گوید: «در اینجا سخن فرشتگان پایان

می‌پذیرد و سپس خداوند می‌فرماید «ادْخُلُوا الْجَنَّةَ» [داخل بهشت شوید].»

- [۴] بنا بر بعضی از نسخه‌های کتاب.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۶۸

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۴۹/ تَحْزُنُونَ / تام

۵۰/ عَلَى الْكَافِرِينَ / کافی [۱] غیر کافی [۲] (حسن)

۵۱/ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا / کافی

۵۱/ يَجْحَدُونَ / تام

۵۲/ يُؤْمِنُونَ / تام

۵۳/ تَأْوِيلُهُ / کافی

۵۳/ كُنَّا نَعْمَلُ / کافی

۵۳/ يَقْتَرُونَ / تام

۵۴/ عَلَى الْعَرْشِ / کافی

۵۴/ حَيْثُ / محل وقف نیست [۳] محل وقف است [۴] [اختلاف قرائت

- [۱] اگر «الَّذِينَ اتَّخَذُوا» در آیه بعد، منصوب و تقدیر آن «اعنی» باشد؛ یا «الَّذِينَ اتَّخَذُوا» در موضع رفع و تقدیر آن «هم الذین» باشد.

- [۲] در صورتی که «الَّذِينَ» صفت «الْكَافِرِينَ» باشد.

- [۳] زیرا کلمات بعد «وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ مَسْخَرَاتٌ بِأَمْرِهِ» عطف بر قبل بوده و از آن جدا نمی‌شود.

- [۴] بنابراین قرائت ابن عامر در کلمات بعد به صورت «وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ مَسْخَرَاتٌ بِأَمْرِهِ»

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۶۹

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۵۴/ بِأَمْرِهِ / کافی [۱] تام [۲] (قول ابن انباری)

۵۴/ لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ / کافی

۵۴/ رَبُّ الْعَالَمِينَ / تام

۵۵/ وَ خُفِيَةً / کافی

۵۵/ الْمُعْتَدِينَ / تام

۵۶/ خَوْفًا وَ طَمَعًا / کافی

۵۶/ مِنَ الْمُحْسِنِينَ / تام

۵۷/ الثَّمَرَاتِ / کافی

۵۷/ تَذَكَّرُونَ / تام

۵۸/ بِأَذْنِ رَبِّهِ / کافی [۳]

۵۸/ أَلَا نَكْدُ / [۴] / کافی

۵۸/ يَشْكُرُونَ / تام

۵۹/ غَيْرَهُ / کافی

۵۹/ يَوْمٍ عَظِيمٍ / کافی

- [۱] بنابراین هر دو قرائت.

- [۲] بنابراین بعضی از نسخه‌های کتاب.

- [۳] بنابراین نسخه‌ای از کتاب.

« - [۴] نکد» یعنی «کم و اندک».

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۷۰

آيه / كلمه يا عبارت / نوع وقف

٦٠/ ضَلَّالٌ مُّبِينٌ / كافي

٦١/ الْعَالَمِينَ / كافي

٦٢/ لَا تَعْلَمُونَ / كافي

٦٣/ تُرْحَمُونَ / كافي

٦٤/ قَوْمًا عَمِينَ / تام

٦٥/ فَلَا تَتَّقُونَ / كافي

٦٦/ مِنَ الْكَافِرِينَ / كافي

٦٧/ رَبِّ الْعَالَمِينَ / كافي

٦٨/ نَاصِحٌ أَمِينٌ / كافي

٦٩/ تَفْلِحُونَ / كافي

٧٠/ مِنَ الصَّادِقِينَ / كافي

٧١/ رَجَسٌ وَغَضَبٌ / كافي

٧٢/ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا / كافي

٧٢/ مُؤْمِنِينَ / تام

٧٣/ مِنْ رَبِّكُمْ / كافي

٧٣/ فِي أَرْضِ اللَّهِ / كافي

٧٣/ عَذَابٌ أَلِيمٌ / كافي

٧٤/ يُبَيِّنُهَا / كافي

ترجمه المكنفي في الوقف و الابتداء، متن، ص: ١٧١

آيه / كلمه يا عبارت / نوع وقف

٧٤/ مُفْسِدِينَ / كافي

٧٥/ مُؤْمِنُونَ / كافي

٧٦/ كَافِرُونَ / كافي

٧٧/ مِنَ الْمُرْسَلِينَ / كافي

٧٨/ جَائِمِينَ / كافي

٧٩/ النَّاصِحِينَ / تام

٨٠/ مِنَ الْعَالَمِينَ / كافي

٨١/ مُسْرِفُونَ / كافي

٨٢/ يَتَطَهَّرُونَ / كافي

٨٣/ الْغَابِرِينَ / كافي

٨٤/ الْمُجْرِمِينَ / كافي

٨٥/ وَ الْمِيزَانَ / كَافِي

٨٥/ الْمُؤْمِنِينَ / كَافِي

٨٦/ عَوَجًا / اَكْفَى نَسَبًا بِهِ مَوْضِعٌ قَبْلَ

٨٦/ فَكَثُرَ كُمْ / كَافِي

٨٦/ الْمُفْسِدِينَ / اَكْفَى نَسَبًا بِهِ مَوْضِعٌ قَبْلَ

٨٩/ عُلَمَاءَ / كَافِي

٨٩/ تَوَكَّلْنَا / كَافِي

ترجمه المكتفى فى الوقف و الابتداء، متن، ص: ١٧٢

آيه / كلمه يا عبارت / نوع وقف

٨٩/ خَيْرُ الْفَاتِحِينَ / تَام

٩١/ جَائِمِينَ / تَام

٩٢/ كَأَنَّ لَمْ يَغْتَوُوا فِيهَا / كَافِي

٩٢/ الْخَاسِرِينَ / كَافِي

٩٣/ كَافِرِينَ / تَام

٩٥/ حَتَّى عَفَوْا / كَافِي

٩٥/ بَغْتَةً / كَافِي

٩٥/ لَا يَشْعُرُونَ / كَافِي

٩٦/ يَكْسِبُونَ / كَافِي

٩٧/ نَائِمُونَ / كَافِي

٩٨/ يَلْعَبُونَ / كَافِي

٩٩/ فَأَمَّنُوا مَكْرَ اللَّهِ / كَافِي

٩٩/ الْخَاسِرُونَ / تَام

١٠٠/ يَدْنُوهُمْ / كَافِي

١٠٠/ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ / كَافِي

١٠١/ مِنْ أَنْبَائِهَا / كَافِي

١٠١/ مِنْ قَبْلُ / كَافِي

١٠١/ الْكَافِرِينَ / كَافِي

ترجمه المكتفى فى الوقف و الابتداء، متن، ص: ١٧٣

آيه / كلمه يا عبارت / نوع وقف

١٠٢/ مِنْ عَهْدٍ / كَافِي

١٠٢/ الْفَاسِقِينَ / تَام

١٠٣/ فَظَلَمُوا بِهَا / كَافِي

۱۰۳/ الْمُفْسِدِينَ / تام
۱۰۵/ إِلَّا الْحَقَّ / كافی
۱۰۵/ ابْنِي إِسْرَائِيلَ [۱] / كافی
۱۰۶/ مِنَ الصَّادِقِينَ / كافی
۱۰۷/ تُعْبَانُ مُبِينٌ / كافی
۱۰۸/ اللَّئَاطِرِينَ / كافی
۱۰۹/ السَّاحِرُ عَلِيمٌ / كافی
۱۱۰/ مَنْ أَرْضَكُمُ / كافی [۲]
۱۱۰/ تَأْمُرُونَ / كافی
۱۱۱/ حَاشِرِينَ / كافی
۱۱۲/ عَلِيمٌ / كافی
۱۱۳/ الْغَالِبِينَ / كافی
۱۱۴/ لَمَنْ الْمُقْرَبِينَ / كافی
۱۱۵/ نَحْنُ الْمُؤَلِّقِينَ / كافی

-[۱] انتهای آیه است.

-[۲] زیرا ادامه آیه، سخن فرعون است.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۷۴

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۱۶/ أَلْقُوا / كافی
۱۱۶/ وَ اسْتَرْهَبُوهُمْ / كافی
۱۱۶/ بِسِحْرِ عَظِيمٍ / كافی
۱۱۷/ يَا فُكُونًا / كافی
۱۱۸/ كَانُوا يَعْمَلُونَ / كافی
۱۱۹/ صَاغِرِينَ / كافی
۱۲۰/ سَاجِدِينَ / كافی
۱۲۱/ الْعَالَمِينَ / كافی
۱۲۲/ وَ هَارُونَ / كافی
۱۲۳/ أَهْلَهَا / كافی
۱۲۳/ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ / كافی
۱۲۴/ أَجْمَعِينَ / كافی
۱۲۵/ مُنْقَلِبُونَ / كافی

۱۲۶/ لَمَّا جَاءَنَا / کافی

۱۲۶/ صَبْرًا / کافی

۱۲۶/ مُسْلِمِينَ / تام

۱۲۷/ وَيَذْرُكَ وَآلِهَتِكَ / کافی

۱۲۸/ مِنْ عِبَادِهِ / کافی

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۷۵

آیه/ کلمه یا عبارت/ نوع وقف

۱۲۸/ اللَّمَّتَقِينَ / تام

۱۲۹/ مَا جِئْنَا / کافی

۱۲۹/ تَعْمَلُونَ / اکفی نسبت به موضع قبل

۱۳۱/ هَذِهِ / کافی

۱۳۱/ وَمَنْ مَعَهُ / کافی

۱۳۱/ لَا يَعْلَمُونَ / اکفی نسبت به موضع قبل

۱۳۲/ بِمُؤْمِنِينَ / کافی [۱]

۱۳۳/ مُجْرِمِينَ / کافی [۱]

۱۳۴/ بَنِي إِسْرَائِيلَ / کافی [۱]

۱۳۵/ يَنْكُتُونَ / کافی [۱]

۱۳۶/ غَافِلِينَ / کافی

۱۳۷/ بَارَكْنَا فِيهَا / کافی

۱۳۷/ بِمَا صَبَرُوا / کافی

۱۳۷/ يَعْرِشُونَ / کافی

۱۳۸/ عَلَىٰ أَصْنَامٍ لَهُمْ / کافی

۱۳۸/ تَجْهَلُونَ / کافی

۱۳۹/ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ / کافی

-[۱] بنابر بعضی از نسخه‌های کتاب.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۷۶

آیه/ کلمه یا عبارت/ نوع وقف

۱۴۰/ عَلَىٰ الْعَالَمِينَ / کافی [۱] محل وقف نیست [۲] [اختلاف قرائت

۱۴۱/ سُوءَ الْعَذَابِ / کافی

۱۴۱/ عَظِيمٍ / تام

۱۴۲/ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً / کافی

۱۴۲/ سَبِيلَ الْمُفْسِدِينَ / تام
۱۴۴/ مِنَ الشَّاكِرِينَ / تام
۱۴۵/ بِأَحْسَنِهَا / کافی
۱۴۵/ دَارَ الْفَاسِقِينَ / کافی
۱۴۶/ يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا / کافی
۱۴۶/ غَافِلِينَ / کافی
۱۴۷/ حَبَطَتْ أَعْمَالُهُمْ / کافی
۱۴۷/ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ / تام

- [۱] می‌توان از آیه بعد آغاز نمود زیرا سخن موسی علیه السّلام در آیه ۱۴۰ به اتمام می‌رسد.
- [۲] بنابر قرائت ابن عامر در آیه بعد به صورت «و اذ انجاکم»؛ زیرا آیه بعد، ادامه کلام حضرت موسی علیه السّلام می‌باشد که از خداوند متعال خبر داده است و به دنبال آیه «قَالَ أَعْبَدُ اللَّهَ أَبْغِيكُمْ إِلَهًا» می‌باشد و از آن جدا نمی‌شود.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۷۷

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۴۸/ لَهُ خُورًا / کافی
۱۵۰/ أَمْرَ رَبِّكُمْ / کافی
۱۵۰/ يَقْتُلُونَنِي / کافی
۱۵۰/ الظَّالِمِينَ / اکفی نسبت به موضع قبل
۱۵۱/ فِي رَحْمَتِكَ / کافی
۱۵۱/ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ / تام
۱۵۲/ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا / تام [۱] کافی [۲]
۱۵۲/ الْمُفْتَرِينَ [۳] / تام
۱۵۳/ الْغَفُورُ رَحِيمٌ / تام
۱۵۴/ يَرْهَبُونَ / تام
۱۵۵/ وَإِيَّايَ / کافی
۱۵۵/ وَأَرْحَمْنَا / کافی
۱۵۵/ خَيْرُ الْغَافِرِينَ / کافی

- [۱] در صورتی تام است که تا این قسمت، سخن موسی علیه السّلام باشد- که خداوند آن را نقل نموده- و ادامه

آیه کلام الهی باشد. این قول، با سیاق آیات مناسب‌تر به نظر می‌رسد.

- [۲] چنانچه تمام آیه سخن خداوند متعال باشد.

- [۳] سفیان در مورد این عبارت گوید: «تمام بدعت گذاران ذلیل هستند.»

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۷۸

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۵۶/ اَنَا هُدْنَا إِلَيْكَ / کافی

۱۵۶/ مَنْ أَسَاءَ / کافی

۱۵۷/ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ / کافی

۱۵۷/ كَانَتْ عَلَيْهِمْ / کافی

۱۵۷/ هُمُ الْمُفْلِحُونَ / تام

۱۵۸/ يُحْيِي وَيُمِيتُ / کافی

۱۵۸/ تَهْتَدُونَ / تام

۱۵۹/ وَبِهِ يَعْدِلُونَ / تام

۱۶۰/ أَسْبَاطًا أُمَّمًا / کافی

۱۶۰/ مَشْرَبُهُمْ / کافی

۱۶۰/ يَظْلِمُونَ / کافی

۱۶۱/ خَطِينًا تَكُفُّمُ / کافی

۱۶۲/ بِمَا كَانُوا يَظْلِمُونَ / اکفی نسبت به موضع قبل

۱۶۳/ لَا تَأْتِيهِمْ / کافی (گفته شده) تام

۱۶۳/ يَفْسُقُونَ / کافی

۱۶۴/ عَذَابًا شَدِيدًا / کافی

۱۶۴/ يَتَّقُونَ / کافی

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۷۹

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۶۵/ يَفْسُقُونَ / کافی

۱۶۶/ خَاسِئِينَ / کافی

۱۶۷/ سُوءَ الْعَذَابِ / کافی

۱۶۷/ رَحِيمٍ / کافی

۱۶۸/ أُمَّمًا / کافی

۱۶۸/ دُونَ ذَلِكَ / اکفی نسبت به موضع قبل

۱۶۸/ يَرْجِعُونَ / کافی

۱۶۹/ يَا خُدُوهُ / کافی

۱۶۹/ إِلَّا الْحَقَّ / کافی

۱۶۹/ وَ دَرَسُوا مَا فِيهِ / کافی

۱۶۹/ فَلَا تَعْقُلُونَ / کافی

۱۷۰/ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ / کافی

۱۷۰/ الْمُصْلِحِينَ / تام

۱۷۱/ تَتَّقُونَ / تام

۱۷۲/ قَالُوا بَلَى تَام [۱] (قول مختار مؤلف، نافع، محمد بن عیسی، قتیبی و دینوری) وقف تام نیست [۲] [اختلاف

قرائت

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۸۰

- [۱] زیرا «أَنْ تَقُولُوا» به «شَهَدْنَا» تعلق دارد. بنابر اینکه این وقف تام باشد.

«شَهَدْنَا» سخن فرشتگان است در زمانی که خداوند پشت آدم را لمس کرد و فرزندان او را از او خارج کرد و فرمود:

آیا من پروردگارتان نیستم؟ گفتند: بله؛ و به بندگی خدا اقرار نمودند.

سپس به فرشتگان فرمود: شاهد باشید. آنها نیز گفتند: گواه هستیم.

این عقیده مجاهد، ضحاک و سدی است.

همچنین از کلبی نقل شده است که گفت: خداوند پشت آدم را لمس نموده و تمام مخلوقات که خالق آنها خواهد

بود را بیرون آورده، فرمود: آیا پروردگارتان نیستم؟ گفتند: بله؛ و سپس به فرشتگان فرمود: گواهی دهید. آنها هم

گفتند:

شاهدیم.

حسن [بصری گوید: سپس تمام آنها را به صلب آدم بازگرداند.

گفته شده است: «شَهَدْنَا» سخن خدا و فرشتگان است و معنایش این است که بر اقرار شما انسان‌ها، [نسبت به توحید]

گواهییم. این نظر ابو مالک است که از سدی هم نقل شده است.

به عقیده کوفیان «أَنْ تَقُولُوا» یعنی: تا اینکه نگویید. به عقیده بصریان یعنی: به این دلیل که خودداری کنید از اینکه

بگویید.

- [۲] بنابر قرائت ابو عمرو به صورت «ان یقولوا»، وقف بر «بَلَى تَام نیست؛ زیرا این عبارت به عبارت «وَأَشْهَدُهُمْ»

تعلق دارد. (قول ابن انباری نیز چنین است).

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۸۱

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۷۲/ شَهَدْنَا / محل وقف نیست کافی [۱] (قول احمد بن موسی، ابو حاتم، اخفش و ابن عبد الرزاق)

۱۷۴/ يَرْجِعُونَ / تام

۱۷۶/ وَ اتَّبَعَ هَوَاهُ / کافی

۱۷۶/ يَلْهَثُ / کافی

۱۷۶/ بَايَاتِنَا / کافی

۱۷۶/ يَتَفَكَّرُونَ / تام

۱۷۷/ يَظْلَمُونَ / تام

۱۷۸/ هُمُ الْخَاسِرُونَ / تام

۱۷۹/ وَاَلْاِنْسِ / کافی
۱۷۹/ بَلْ هُمْ اَصْلُ / کافی
۱۷۹/ هُمْ اَلْغَافِلُونَ / تام

-[۱] بنا بر طبق این عقیده، «شَهِدْنَا» سخن فرزندان آدم و معنای آن چنین است:

گواهی دادیم تو پروردگار و معبود مایی. این نظریه بن کعب و ابن عباس است چنان که از ابن عباس نقل شده است: خداوند، آدم را در هند به زمین فرستاد. سپس پشت وی را لمس نمود و تمام انسان‌هایی که تا روز قیامت خلق خواهد کرد را از او خارج کرد. سپس فرمود: آیا من پروردگار شما نیستم؟ گفتند: بله بر این گواهییم.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۸۲

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۸۰/ فَادْعُوهُ بِهَا / کافی

۱۸۰/ اَسْمَاءَهُ / اکفی نسبت به موضع قبل

۱۸۰/ يَعْمَلُونَ / تام

۱۸۱/ يَعْدِلُونَ / تام

۱۸۳/ وَاَمْلِي لَهُمْ / کافی

۱۸۳/ مَتِينٌ / تام

۱۸۴/ اَوْ لَمْ يَتَفَكَّرُوا / تام

۱۸۴/ مِنْ جَنَّةٍ / کافی

۱۸۴/ نَذِيرٌ مُّبِينٌ / تام

۱۸۵/ اَجْلَهُمْ / کافی

۱۸۵/ يُؤْمِنُونَ / تام

۱۸۶/ فَلَا هَادِيَ لَهُ / محل وقف (کافی) است [۱] محل وقف نیست [۲] [اختلاف قرائت

-[۱] بنا بر قرائت عاصم، ابو عمرو و یعقوب در ادامه آیه به صورت «وَيَذَرُهُمْ» و همچنین قرائت نافع، ابو جعفر، ابن کثیر و ابن عامر به صورت «و نذرهم» می‌توان بر «فَلَا هَادِيَ لَهُ» وقف و از ادامه آیه شروع کرد، چون ادامه آیه جمله کامل و جدیدی است که عطف بر جمله کامل اول شده است. البته طبق قرائت «و نذرهم» شروع از ادامه آیه بهتر است زیرا در این صورت جدا از قبل است ولی «وَيَذَرُهُمْ» به نام خداوند در اول آیه بازمی‌گردد.

-[۲] بنا بر قرائت حمزه، کسایی و خلف به صورت «وَيَذَرُهُمْ»، عبارت «فَلَا هَادِيَ لَهُ» محل وقف نیست زیرا ادامه آیه، عطف بر محل «ف» در «فَلَا هَادِيَ لَهُ» است و از آن جدا نمی‌شود.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۸۳

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۸۷/ اِلَّا هُوَ / کافی

۱۸۷/ اِلَّا بَعْتُهُ / کافی

۱۸۷/ حَفِيٌّ عَنْهَا [۱] / کافی
 ۱۸۷/ عِنْدَ اللَّهِ / کافی
 ۱۸۷/ لَا يَعْلَمُونَ / تام
 ۱۸۸/ مَا شَاءَ اللَّهُ / کافی
 ۱۸۸/ وَمَا مَسَّنِيَ السُّوءُ / اکفی نسبت به موضع قبل
 ۱۸۸/ يُؤْمِنُونَ / تام
 ۱۸۹/ لَيْسَ كُنَّ إِلَيْهَا / کافی
 ۱۸۹/ فَمَرَّتْ بِهِ / کافی
 ۱۹۰/ فِيمَا آتَاهُمَا / تام [۲] (قول مؤلف) کافی (قول دیگران)
 ۱۹۰/ عَمَّا يُشْرِكُونَ [۳] / کافی

-[۱] معنای آن «یستلونک عنها کانک حفی بهم» است. مجاهد گفته است: «کانک عالم بها.»
 -[۲] زیرا اینجا پایان ماجرای آدم و حواست و موضوع بعدی جدا از آن است.
 -[۳] منظور، مشرکان عرب است. قتاده در مورد «جَعَلَا لَهُ شُرَكَاءَ فِيمَا آتَاهُمَا» گفته است: آن فرزند، شریک پدر و مادرش در اطاعت ابلیس بود از آن جهت که نامش را عبد الحارث نهادند ولی در بندگی شیطان، شریک نبودند.
 سپس گوید: قصه آدم و حوا تمام شد. «فَتَعَالَى اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ» یعنی مشرکان از فرزندان حضرت آدم علیه السلام.
 ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۸۴

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۹۲/ يَنْصُرُونَ / تام
 ۱۹۳/ لَا يَتَّبِعُكُمْ / کافی
 ۱۹۳/ صَامِتُونَ / تام
 ۱۹۴/ صَادِقِينَ / تام
 ۱۹۵/ يَسْمَعُونَ بِهَا / کافی
 ۱۹۵/ فَلَا تُنظَرُونَ / تام
 ۱۹۶/ نَزَّلَ الْكِتَابَ / کافی
 ۱۹۶/ الصَّالِحِينَ / تام
 ۱۹۷/ يَنْصُرُونَ / تام
 ۱۹۸/ لَا يَسْمَعُوا / کافی
 ۱۹۸/ وَهُمْ لَا يَبْصُرُونَ / تام
 ۲۰۰/ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ / کافی
 ۲۰۰/ سَمِعَ عَلِيمٌ / تام
 ۲۰۱/ مُبْصِرُونَ / تام

۲۰۲/ تَمْ لَا يُفْصِرُونَ / کافی

۲۰۳/ لَوْ لَا اجْتَبَيْتَهَا / کافی

۲۰۳/ مَنْ رَبِّي / کافی

۲۰۳/ يُؤْمِنُونَ / تام

ترجمه المکنفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۸۵

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۲۰۴/ تُرْحَمُونَ / تام

۲۰۵/ الْغَافِلِينَ / کافی

۲۰۶/ يَسْجُدُونَ / تام] ۱]

-[۱] بنابر نسخه‌ای از کتاب.

ترجمه المکنفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۸۷

سوره انفال

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱/ وَالرَّسُولِ / کافی

۱/ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ / تام

۳/ يُنْفِقُونَ / کافی

۴/ حَقًّا / کافی

۴/ وَرِزْقٍ كَرِيمٍ / کافی

۵/ بِالْحَقِّ [۱] / حسن

۶/ وَهُمْ يَنْظُرُونَ / تام

۷/ تَكُونُ لَكُمْ / کافی

۸/ الْمُجْرِمُونَ / کافی

۱۰/ عَزِيزٌ حَكِيمٌ / کافی

۱۱/ الْأَقْدَامِ / کافی

۱۲/ فَتَبَتُوا الَّذِينَ آمَنُوا / کافی

۱۲/ كُلَّ بَنَانٍ / کافی

۱۳/ وَرَسُولُهُ / کافی

۱۴/ فَذُوقُوهُ / کافی] ۲]

-[۱] جواب «كَمَا أَخْرَجَكَ رَبُّكَ مِنْ بَيْتِكَ بِالْحَقِّ» در ادامه آیه است یعنی عبارت «وَإِنَّ فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ»

لَكَارَهُونَ.»

- [۲] سپس، از ادامه آیه می‌توان آغاز کرد و فعل «اعلموا» را در تقدیر گرفت. (این نظر فراء است)

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۸۸

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۴/ عَذَابَ النَّارِ / تام

۱۶/ وَأَمَّا أَهْلِ الْجَهَنَّمَ / کافی

۱۶/ وَأَبْسَ الْمَصِيرُ / کفی نسبت به موضع قبل

۱۸/ كَيْدَ الْكَافِرِينَ / تام

۱۹/ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ / کافی

۱۹/ وَلَوْ كَثُرَتْ / محل وقف کافی نیست [۱] کافی [۲] [اختلاف قرائت

۱۹/ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ / تام

۲۰/ وَأَنْتُمْ تَسْمَعُونَ / کافی

۲۳/ لَأَسْمَعَهُمْ / کافی

۲۳/ وَهُمْ مُعْرِضُونَ / تام

۲۴/ لَمَّا يُحْيِيكُمْ / کافی

۲۴/ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ / کافی

۲۵/ خَاصَّةً / کافی

- [۱] به جهت تعلق داشتن ادامه آیه به جملات قبل، وقف بر «وَلَوْ كَثُرَتْ» و شروع از «وَأَنَّ اللَّهَ» صحیح نیست، زیرا

تقدیر آن چنین است: «و لو کثرت و لان الله مع المؤمنین». [زیرا خدا خود امر کرده است.

- [۲] اگر ادامه آیه - طبق روایت شعبه و قرائات ابن کثیر، ابو عمرو، حمزه، کسائی، خلف و یعقوب - به صورت «وَأَنَّ اللَّهَ» قرائت شود، زیرا جمله بعد جداست.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۸۹

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۲۵/ شَدِيدُ الْعِقَابِ / کافی

۲۶/ تَشْكُرُونَ / تام

۲۸/ أَجْرٌ عَظِيمٌ / تام

۲۹/ وَيَغْفِرْ لَكُمْ / کافی

۲۹/ الْعَظِيمِ / تام

۳۰/ أَوْ يُخْرِجُوكَ / کافی

۳۰/ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ / تام

۳۳/ وَأَنْتَ فِيهِمْ / کافی [۱] تام [۲] (قول ضحاک)

۳۳/ وَ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ / کافی
۳۴/ وَ مَا كَانُوا أَوْلِيَاءَهُ / کافی (گفته شده) تام
۳۴/ لَا يَعْلَمُونَ / تام
۳۵/ وَ تَصَدِيقَهُ / کافی
۳۵/ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ / تام
۳۶/ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ / کافی

- [۱] بنابراین که ضمیر در «وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ» به کفار باز گردد.
- [۲] ضحاک گفته ضمیر در ادامه آیه، به مؤمنان بازمی گردد. البته ضمیر «لِيُعَذِّبَهُمْ» در ابتدای آیه، طبق نظر مشهور به کافران بازمی گردد.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۹۰

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف
۳۶/ ثُمَّ يَغْلِبُونَ [۱] / کافی
۳۷/ فِي جَهَنَّمَ / کافی
۳۷/ هُمُ الْخَاسِرُونَ / تام
۳۹/ كُلُّهُ لِلَّهِ / کافی
۴۰/ مَوْلَاكُمْ / کافی
۴۰/ وَ نِعْمَ النَّصِيرُ / تام
۴۱/ يَوْمَ التَّقَى الْجَمْعَانِ / کافی
۴۱/ قَدِيرٌ / اکفی نسبت به موضع قبل
۴۲/ مَنْ هَلَكَ عَنْ بَيْنَةٍ / محل وقف تام نیست [۲] تام (قول ابن عبد الرزاق)
۴۳/ عَنْ بَيْنَةٍ / تام
۴۳/ وَ لَكِنَّ اللَّهَ سَلَّمَ / کافی
۴۴/ كَانَ مَفْعُولًا / کافی
۴۴/ تُرْجَعُ الْأُمُورُ / تام
۴۷/ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ / کافی
۴۸/ مَا لَا تَرَوْنَ / کافی

- [۱] در شمارش آیات، به شیوه‌های بصری و شامی، انتهای آیه است.
- [۲] وقف تام نیست، زیرا ادامه آیه «وَيَحْيِي مَنْ حَيَّ عَنْ بَيْنَةٍ» عطف بر عبارت قبل است.
ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۹۱
آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف
۴۹/ دِينُهُمْ / تام [۱]

۴۹/ حَكِيمٌ / تام
 ۵۰/ اَلَّذِينَ كَفَرُوا / محل وقف نیست تام [۲] (قول نافع)
 ۵۰/ وَ اَدْبَارَهُمْ / کافی
 ۵۲/ كَدَّابِ آلِ فِرْعَوْنَ / حسن تام (قول نافع)
 ۵۲/ مِنْ قَبْلِهِمْ / حسن تام (قول دینوری)
 ۵۳/ مَا بَانْفُسِهِمْ / کافی
 ۵۸/ عَلٰی سَوَاءٍ / کافی
 ۵۹/ سَبَقُوا / کافی [۳] محل وقف نیست [۴]

- [۱] زیرا ادامه آیه سخن خداوند متعال است.
- [۲] طبق عقیده نافع، ادامه آیه مبتدا و خبر جداگانه‌ای است و معنای بخش اول آیه، «اذ یتوفی الله الذین کفروا» می‌باشد؛ البته عقیده علمای گذشته این طور نبوده است.
- [۳] ادامه آیه، جمله جدیدی است.
- [۴] بنا بر قرائت ابن عامر در ادامه آیه، «انهم»، [بر «سَبَقُوا» نمی‌توان وقف کرد و] از ادامه آیه نباید آغاز کرد زیرا متعلق به قبل بوده، تقدیر آن «لانهم لا یعجزون» است.
- ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۹۲
- آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف
- ۵۹/ لا یُعْجِزُونَ / تام
- ۶۰/ لا تَعْلَمُونَهُمْ / محل وقف نیست تام (قول محمد بن عیسی)
- ۶۰/ یَعْلَمُهُمْ / کافی (گفته شده) تام [۱]
- ۶۳/ بَیِّنَ قُلُوبِهِمْ / کافی
- ۶۳/ اَلْفَ بَیْنَهُمْ [۲] / کافی نسبت به موضع قبل
- ۶۳/ حَكِيمٌ / تام
- ۶۴/ حَسْبُكَ اللَّهُ / کافی [۳] غیر کافی [۴]

- [۱] طبق عقیده محمد بن عیسی که وقف بر «لا تَعْلَمُونَهُمْ» را تام می‌دانست، وقف بر «یَعْلَمُهُمْ» - نسبت به آن - اتمّ است.
- [۲] عبد الله [بن مسعود] در مورد این آیه گوید: «منظور عاشقان خداست.»
- [۳] در صورت‌های زیر، وقف کافی است:
- «وَمَنْ اتَّبَعَكَ» مبتدا و در موضع رفع و تقدیر آن «وَمَنْ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ كَذَلِكَ» باشد.
- «وَمَنْ اتَّبَعَكَ» در محل نصب و تقدیر آن «يَكْفِيكَ اللَّهُ وَ يَكْفِيكَ مِنْ اتَّبَعَكَ» باشد.
- [۴] در حالتی که «وَمَنْ اتَّبَعَكَ»، عطف بر نام خداوند باشد.
- ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۹۳

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف
 / ۶۴ من الْمُؤْمِنِينَ / تام
 / ۶۶ يَا ذَنْبَ اللَّهِ / کافی
 / ۶۶ مَعَ الصَّابِرِينَ / تام
 / ۶۹ رَحِيمٌ / تام
 / ۷۰ وَيَغْفِرْ لَكُمْ / کافی
 / ۷۱ فَأَمْكَنَ مِنْهُمْ / کافی
 / ۷۱ حَكِيمٌ / تام
 / ۷۲ وَأَوْلِيَاءُ بَعْضٍ / کافی
 / ۷۲ حَتَّىٰ يُهَاجِرُوا / تام (قول نافع)
 / ۷۲ بَصِيرٌ / کافی [۱]
 / ۷۳ وَأَوْلِيَاءُ بَعْضٍ / کافی
 / ۷۳ وَفَسَادٌ كَبِيرٌ / اکفی نسبت به موضع قبل
 / ۷۴ حَقًّا / کافی
 / ۷۴ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ / کافی
 / ۷۵ فَأُولَٰئِكَ مِنْكُمْ / کافی تام (قول احمد بن موسی)
 / ۷۵ فِي كِتَابِ اللَّهِ / کافی
 / ۷۵ عَلِيمٌ / تام [۱]

- [۱] بنابر بعضی از نسخه‌های کتاب.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۹۵

سوره توبه

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف
 / ۱ مِنَ الْمُشْرِكِينَ [۱] / کافی
 / ۲ غَيْرُ مُعْجِزِي اللَّهِ / کافی
 / ۲ مُخْزِي الْكَافِرِينَ / اکفی نسبت به دو موضع قبل
 / ۳ وَرَسُولِهِ / کافی
 / ۳ غَيْرُ مُعْجِزِي اللَّهِ / کافی
 / ۴ الْمُتَّقِينَ / تام
 / ۵ رَحِيمٌ / تام
 / ۶ ثُمَّ أبلغه مأمنه / کافی

۶/ لَا يَعْلَمُونَ / كافی
۷/ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ / كافی
۷/ فَاسْتَقِيمُوا لَهُمْ / كافی
۷/ الْمُتَّقِينَ / كافی
۸/ إِلَّا وَلَا ذِمَّةً / كافی
۸/ فَاسْقُونَا / كافی
۹/ عَنْ سَبِيلِهِ / كافی
۹/ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ / كافی
۱۰/ إِلَّا وَلَا ذِمَّةً / كافی

-[۱] انتهای آیه است.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۹۶

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۰/ هُمُ الْمُعْتَدُونَ / كافی
۱۱/ فِي الدِّينِ / تام
۱۱/ يَعْلَمُونَ / كافی
۱۲/ يَنْتَهُونَ / كافی
۱۳/ أَوَّلَ مَرَّةٍ / كافی
۱۳/ تَخْشَوْنَهُمْ / كافی
۱۳/ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ / كافی
۱۴/ مُؤْمِنِينَ / كافی
۱۵/ غِيْظَ قُلُوبِهِمْ / كافی (گفته شده) تام
۱۵/ عَلَى مَنْ يَشَاءُ / كافی
۱۵/ حَكِيمٌ / كافی
۱۶/ وَلِيَجْزِيَ / كافی
۱۶/ بِمَا تَعْمَلُونَ / كافی
۱۷/ هُمْ خَالِدُونَ / كافی
۱۸/ مِنَ الْمُهْتَدِينَ / كافی
۱۹/ عِنْدَ اللَّهِ / كافی
۱۹/ الظَّالِمِينَ / كافی

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۹۷

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

/۲۰ هُمُ الْفَائِزُونَ / كافی
 /۲۱ نَعِيمٌ مُّقِيمٌ / كافی
 /۲۲ أَبْدَأُ / كافی
 /۲۲ أَجْرٌ عَظِيمٌ / تام
 /۲۳ عَلَى الْإِيمَانِ / كافی
 /۲۳ هُمُ الظَّالِمُونَ / تام
 /۲۴ حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهَ بِأَمْرِهِ / كافی
 /۲۴ الْفَاسِقِينَ / تام
 /۲۷ عَلَى مَنْ يَشَاءُ / كافی
 /۲۷ رَحِيمٌ / تام [۱]
 /۲۸ إِنْ شَاءَ / كافی (گفته شده) تام
 /۲۸ حَكِيمٌ / تام
 /۲۹ وَ هُمْ صَاغِرُونَ / تام
 /۳۱ وَ الْمَسِيحِ ابْنِ مَرْيَمَ / كافی
 /۳۱ إِلَيْهَا وَاحِدًا / كافی
 /۳۳ الْمُشْرِكُونَ / تام
 /۳۴ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ / تام

- [۱] بنابر اکثر نسخه‌های کتاب.

ترجمه المكتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۹۸

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

/۳۵ مَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ / تام

/۳۶ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ / كافی

/۳۶ أَنفُسِكُمْ / كافی

/۳۶ مَعَ الْمُتَّقِينَ / تام

/۳۷ مَا حَرَّمَ اللَّهُ / كافی

/۳۷ سُوءُ أَعْمَالِهِمْ / كافی نسبت به موضع قبل

/۳۷ الْكَافِرِينَ / تام

/۳۸ مِنَ الْآخِرَةِ / كافی

/۳۸ إِلَّا قَلِيلٌ / تام

/۳۹ وَ لَا تَضُرُّهُ شَيْئًا / كافی

/۳۹ قَدِيرٌ / تام

۴۰/ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا / کافی

۴۰/ عَلَيْهِ / کافی [۱] (قول مختار مؤلف) وقف کافی نیست [۲]

- [۱] اگر ضمیر در «عَلَيْهِ» به ابو بکر متعلق باشد، وقف کافی است.

از سعید بن جبیر نقل شده است که در مورد این آیه گفت: «[آرامش بر ابو بکر نازل شد زیرا آرامش همواره با پیامبر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آله است.»

- [۲] اگر ضمیر در «عَلَيْهِ» به پیامبر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آله بازگردد، وقف بر آن کافی نخواهد بود؛ البته [بنا بر آنچه در بعضی از نسخه‌های کتاب آمده و قول تمام علما] ضمیر در «أَيْدُهُ» به آن حضرت بازمی‌گردد.

ترجمه المکنتی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۱۹۹

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۴۰/ السُّفْلَى کافی محل وقف کافی نیست [۱] [اختلاف قرائت

۴۰/ هِيَ الْعُلْيَا / کافی] ۲

۴۰/ حَكِيمٌ / تام

۴۳/ عَفَا اللَّهُ عَنْكَ / کافی] ۳

۴۳/ وَ تَعَلَّمَ الْكَاذِبِينَ / تام

۴۴/ وَ أَنْفُسَهُمْ / کافی

۴۷/ سَمَّاعُونَ لَهُمْ / کافی

۴۸/ وَ هُمْ كَارِهُونَ / تام

۴۹/ وَ لَا تَفْتِنِّي / کافی

۴۹/ سَقَطُوا / اکفی نسبت به موضع قبل

۴۹/ بِالْكَافِرِينَ / اکفی نسبت به دو موضع قبل

- [۱] بنا بر قرائت یعقوب در ادامه آیه، «وَ كَلِمَةُ اللَّهِ»، وقف بر «السُّفْلَى کافی نخواهد بود زیرا دومی عطف بر اولی است.

- [۲] وقف بر آن، بنا بر هر دو قرائت کافی خواهد بود.

- [۳] هنگامی است که این عبارت، شروع کلام باشد، چنان که گفته می‌شود:

«عزک الله! ایس کان کذا و کذا؟»، یعنی: «خدا عزیزت گرداند! آیا چنین و چنان نبود؟.»

ترجمه المکنتی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۰۰

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۵۱/ هُوَ مَوْلَانَا / کافی (گفته شده) تام

۵۱/ الْمُؤْمِنُونَ / اکفی و اتم نسبت به موضع قبل

۵۲/ مَتَرَبُّصُونَ / کافی

۵۳/ فَاسْقِينِ / کافی

/۵۴ وَ هُمْ كَارْهُونَ / کافی
 /۵۵ وَلَا أَوْلَادَهُمْ / کافی [۱] (قول حسن) غیر کافی [۲] (قول ابن عباس)
 /۵۵ کافِرُونَ / کافی
 /۵۶ یَفْرُقُونَ / کافی
 /۵۷ وَ هُمْ یَجْمَعُونَ / تام
 /۵۸ إِذَا هُمْ یَسْخَطُونَ / کافی [۳]
 /۵۹ رَاغِبُونَ / تام
 /۶۰ مِنَ اللَّهِ / کافی

-[۱] در صورتی که منظور از عذاب در آیه، انفاق از روی اجبار- در دنیا- باشد.
 -[۲] چنانچه منظور از عذاب، عذاب آخرت باشد و تقدیر آن، «فلا تعجبک اموالهم و لا اولادهم فی الحیاة الدنیا
 انما یرید الله لیعذبهم بها فی الآخرة» باشد؛ در این حالت «فِی الْحَیَاةِ الدُّنْیَا» متصل به تعجب ابتدای آیه است.
 -[۳] بنابر بعضی از نسخه‌های کتاب.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۰۱

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

/۶۰ حَکِیمٌ / تام
 /۶۱ هُوَ اُذُنٌ / کافی
 /۶۱ مِنْكُمْ / تام
 /۶۱ عَذَابُ اَلِیْمٍ / اتم نسبت به موضع قبل
 /۶۲ مُؤْمِنِینَ / کافی
 /۶۳ خَالِدًا فِیْهَا / کافی
 /۶۳ ذَلِکَ الْخِزْیُ الْعَظِیْمُ / کافی
 /۶۴ تَحْذَرُونَ / کافی
 /۶۵ نَخُوضُ وَ نَلْعَبُ / کافی
 /۶۶ کُنْتُمْ تَسْتَهْزِؤْنَ / کافی
 /۶۶ لَا تَعْتَدِرُوا / حسن تام [۱] (قول نافع)
 /۶۶ کَانُوا مُجْرِمِینَ / تام
 /۶۷ فَنَسِیَهُمْ / کافی
 /۶۷ هُمُ الْفَاسِقُونَ / تام
 /۶۸ هِیَ حَسْبُهُمْ / کافی
 /۶۸ وَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ / کافی

-[۱] محمد بن عیسی هم گفته است: «گروهی عقیده دارند می‌توان بر این کلمه وقف کرد»؛ معنای سخن نافع «لا

تعذروا بقولكم انا كنا نخوض و نلعب» است.

ترجمه المكنفى فى الوقف و الابتداء، متن، ص: ٢٠٢

آيه / كلمه يا عبارت / نوع وقف

٦٨/ عَذَابٌ مُّقِيمٌ / كفى نسبت به موضع قبل

٧٠/ يَظْلِمُونَ / تام

٧١/ حَكِيمٌ / تام

٧٢/ عَدْنٌ / كفى

٧٢/ أَكْبَرُ / تام

٧٢/ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ / اتم نسبت به موضع قبل

٧٣/ جَهَنَّمَ / كفى

٧٣/ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ / تام

٧٤/ مَا قَالُوا / كفى

٧٤/ بِمَا لَمْ يَنَالُوا / كفى

٧٤/ مِنْ فَضْلِهِ / كفى

٧٤/ خَيْرَ لَّهُمْ / كفى

٧٤/ وَالْآخِرَةَ / كفى

٧٤/ وَلَا نَصِيرُ / تام

٧٨/ عَلَّامُ الْغُيُوبِ / تام

٧٩/ سَخَّرَ اللَّهُ مِنْهُمْ / كفى

٧٩/ عَذَابٌ أَلِيمٌ / تام

٨٠/ الْفَاسِقِينَ / تام

ترجمه المكنفى فى الوقف و الابتداء، متن، ص: ٢٠٣

آيه / كلمه يا عبارت / نوع وقف

٨١/ فِي الْحَرِّ / كفى

٨١/ لَوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ / كفى

٨٢/ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ / كفى

٨٣/ مَعَ الْخَالِفِينَ / كفى

٨٤/ وَهُمْ فَاسِقُونَ / كفى

٨٥/ وَأَوْلَادُهُمْ / كفى [١] (قول حسن) غير كفى [١] (قول ابن عباس)

٨٥/ وَهُمْ كَافِرُونَ / تام

٨٧/ مَعَ الْخَوَالِفِ / كفى

٨٧/ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ / تام

۸۹/ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ / تام
۹۰/ وَرَسُولُهُ / کافی
۹۰/ عَذَابُ أَلِيمٌ / تام
۹۱/ لِلَّهِ وَرَسُولِهِ / کافی
۹۱/ مِنْ سَبِيلٍ / کافی
۹۱/ رَحِيمٌ / تام [۲]

- [۱] به پاورقی آیه ۵۵ همین سوره رجوع شود.

- [۲] زیرا آیه بعد، در مورد عرباض بن ساریه و یارانش نازل شده است.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۰۴

۹۲/ مَا يَنْفِقُونَ [۱] / تام
۹۳/ مَعَ الْخَوَالِفِ / کافی
۹۴/ لَنْ نُؤْمِنَ لَكُمْ / کافی
۹۴/ وَرَسُولُهُ / کافی
۹۶/ عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ / تام
۹۷/ حَكِيمٌ / تام
۹۸/ بِكُمْ الدَّوَابِّ / کافی
۹۸/ دَائِرَةُ السُّوءِ / کافی
۹۸/ عَلِيمٌ / تام
۹۹/ وَصَلَوَاتِ الرَّسُولِ / کافی
۹۹/ قُرْبَةً لَهُمْ / کافی
۹۹/ فِي رَحْمَتِهِ / کافی
۹۹/ رَحِيمٌ / تام
۱۰۰/ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ / تام
۱۰۱/ عَذَابٍ عَظِيمٍ / تام

- [۱] از عبد الرحمن بن عمرو سلمی و حجر کلامی نقل می کنند: «بر عرباض بن ساریه وارد شدیم. او از جمله افرادی است که آیه «وَلَا عَلَى الَّذِينَ إِذَا مَا اتَّوَكَّلْتَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ لَا أُجِدُّ مَا أَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ...» در مورد ایشان نازل شد. در آن حال او مریض بود». سپس بقیه سخن ایشان را نقل می کنند.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۰۵

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۰۲/ رَحِيمٌ / تام
۱۰۳/ سَكَنٌ لَهُمْ / کافی

۱۰۳/ عَلِيمٌ / تام
 ۱۰۴/ الرَّحِيمُ / تام
 ۱۰۵/ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ / تام
 ۱۰۶/ حَكِيمٌ / کافی [۱] تام [۲] [اختلاف قرائت
 ۱۰۷/ الْكَافِرُونَ / تام
 ۱۰۸/ لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا / کافی (گفته شده) تام
 ۱۰۸/ أَنْ تَقُومَ فِيهِ / کافی
 ۱۰۸/ أَنْ يَتَطَهَّرُوا / کافی
 ۱۰۸/ الْمُطَهَّرِينَ / اکفی نسبت به موضع قبل

- [۱] بنابر اینکه آیه بعد، «وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا»، عطف بر عبارات قبلی و معنای آن چنین باشد: «و منهم الذين اتخذوا مسجدا ضارا».

- [۲] بنابر قرائت نافع، ابو جعفر و ابن عامر در آیه بعد «الَّذِينَ اتَّخَذُوا»، [بدون واو] وقف در انتهای آیه ۱۰۶ تام است، زیرا «الَّذِينَ» مبتدا و خبر آن «لَا يَزَالُ بُنْيَانُهُمْ» است؛ البته خبر آن را «لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا» یا محذوف و با تقدیر «ينتقم منهم» و یا «يعذبون» نیز گفته‌اند.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۰۶

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۰۹/ فِي نَارِ جَهَنَّمَ / کافی
 ۱۰۹/ الظَّالِمِينَ / تام
 ۱۱۰/ قُلُوبِهِمْ / کافی
 ۱۱۰/ حَكِيمٌ / تام
 ۱۱۱/ وَالْقُرْآنِ / کافی
 ۱۱۱/ بَايَعْتُمْ بِهِ / کافی
 ۱۱۱/ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ / تام [۱] کافی [۲]
 ۱۱۲/ الْحُدُودِ اللَّهِ / کافی
 ۱۱۲/ الْمُؤْمِنِينَ / تام
 ۱۱۴/ تَبَرَّأَ مِنْهُ / کافی
 ۱۱۴/ الْآوَاهِ حَلِيمٌ / تام
 ۱۱۵/ مَا يَتَّقُونَ / کافی
 ۱۱۵/ عَلِيمٌ / کافی
 ۱۱۶/ وَلَا نَصِيرٍ / کافی
 ۱۱۷/ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ / کافی

-[۱]سپس از «التَّائِبُونَ» آغاز می‌شود و تقدیر آن «هم التَّائِبُونَ» است.

-[۲]بنابر نسخه‌ای از کتاب.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۰۷

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۱۸/الرَّحِيمُ/ تام

۱۱۹/مَعَ الصَّادِقِينَ/ تام

۱۲۰/عَنْ نَفْسِهِ/ کافی

۱۲۰/عَمَلٌ صَالِحٌ/ کافی

۱۲۱/إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ/ کافی [۱] تام [۲] (قول ابو حاتم)

۱۲۱/مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ/ تام

۱۲۲/يَحْذَرُونَ/ تام

۱۲۳/غَلْظَةً/ کافی

۱۲۳/مَعَ الْمُتَّقِينَ/ تام

-[۱]زیرا حرف لام در ادامه آیه «لِيَجْزِيَهُمُ اللَّهُ» به معنای «تا اینکه» است و لذا متعلق به قسمت قبلی آیه - «إِلَّا كُتِبَ

لَهُمْ» می‌باشد و وقف در اینجا تام نیست.

-[۲]ابو حاتم گفته است: لام در «لِيَجْزِيَهُمُ اللَّهُ»، لام قسم است و اصل آن «لِيَجْزِيَنَّهُمُ اللَّهُ» بوده است، ولی نون حذف

شده و [به همین علت در چنین مواردی لام مکسور می‌شود.

علمای عربی اجماع دارند که آنچه او گفته خطاست؛ این سخن نه طبق کاربرد لغت است و نه مطابق قواعد. از ابو

الحسن بن کیانی شنیده شده است که در این مورد بر ابو حاتم اشکال می‌گرفت و نظر خودش این بود که لام به

معنای «تا اینکه» است.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۰۸

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۲۵/وَهُمْ كَافِرُونَ/ محل وقف اختیاری نیست [۱] محل وقف است [۲] [اختلاف قرائت

۱۲۷/ثُمَّ أَنْصَرَفُوا/ کافی [۳] غیر کافی] ۴

۱۲۷/لَا يَفْقَهُونَ/ تام

۱۲۸/حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ/ محل وقف نیست [۵] کافی [۶] (قول احمد بن موسی و اخفش)

۱۲۸/رَحِيمٌ/ تام

-[۱]زیرا عبارت آیه بعد به کافران برمی‌گردد.

-[۲]بنابر قرائت حمزه و یعقوب در ابتدای آیه بعد «ا و لا ترون»، می‌توان بر آیه ۱۲۵ وقف کرد زیرا جمله بعد

خطاب جدیدی است.

- [۳] این در صورتی است که ادامه آیه - یعنی «صَرَفَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ» - دعایی باشد. از حسن نقل شده است که «ثُمَّ أَنْصَرَفُوا» یعنی «عزموا علی الکفر» [بنابر کفر گذاشتند] و «صَرَفَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ» دعایی است.

- [۴] در صورتی که ادامه آیه، «صَرَفَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ»، خبر در نظر گرفته شود.

- [۵] به نظر می‌رسد که تمام کلام، به هم متصل باشد.

- [۶] در صورتی وقف کافی خواهد بود، که کلام در عبارت «حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ» قطع شود و مربوط به اهل مکر باشد و سپس از «بِالْمُؤْمِنِينَ» سخن جدیدی آغاز شود.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۰۹

سوره یونس

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱/ الر (هرجا واقع شود، نوع وقف بر آن مطابق همین سوره است) / تام [۱] (قول مختار مؤلف) (گفته شده) کافی

۱/ الْكِتَابِ الْحَكِيمِ / تام

۲/ قَدَمَ صِدْقٍ [۲] عِنْدَ رَبِّهِمْ / کافی تام (قول ابو حاتم)

۲/ لَسَاحِرٌ مُّبِينٌ / تام

۳/ اِلَّا مِنْ بَعْدِ اِذْنِهٖ / کافی

۳/ فَاعْبُدُوهُ / کافی

۴/ جَمِيعًا / کافی

۴/ حَقًّا / کافی

۴/ يُعِيدُهُ / کافی [۳]

۴/ بِالْقِسْطِ / اکفی نسبت به موضع قبل

- [۱] بنابر قول ابن عباس که معنای «الر» نزد او «انا الله اری» می‌باشد.

- [۲] از زید بن اسلم نقل شده: منظور از «قَدَمَ صِدْقٍ» در این آیه حضرت محمد صلی الله علیه و آله است.

- [۳] تام نیست زیرا عبارت بعد از لام به معنای «تا اینکه» است و متعلق به قبل خواهد بود.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۱۰

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۴/ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ / تام

۵/ وَالْحِسَابِ / کافی

۵/ بِالْحَقِّ / غیر کافی [۱] کافی [۲] [اختلاف قرائت]

۵/ يَعْلَمُونَ / تام

۶/ يَتَّقُونَ / تام

۸/ یَکْسُبُونَ / تام
۹/ یَا یَمَانِهِمْ / کافی (گفته شده) تام
۱۰/ اِسْلَامٌ / کافی
۱۰/ اَرَبٌ الْعَالَمِینَ / تام
۱۱/ اَجْلُهُمْ / کافی
۱۱/ یَعْمَهُونَ / تام

- [۱] بنابر قرائت مشهور، «یُفَصِّلُ» - در ادامه آیه - به نام خداوند در «ما خَلَقَ اللَّهُ» بازمی‌گردد و لذا از آن جدا نمی‌شود.

- [۲] بنابر روایت شعبه از عاصم و قرائات نافع، ابو جعفر، ابن عامر، حمزه، کسائی و خلف در ادامه آیه به صورت «نفضل» وقف کافی خواهد بود.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۱۱

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۲/ اَضْرَهُ مَرًّا / محل وقف نیست [۱] (گفته شده) می‌توان وقف کرد [۲]

۱۲/ مَسَّهُ / کافی

۱۲/ ما کَانُوا یَعْمَلُونَ / تام

۱۴/ کَیْفَ تَعْمَلُونَ / تام

۱۵/ اَوْ بَدَلَهُ / کافی

۱۵/ اِلَّا مَا یُوحِیْ اِلَیَّ / کافی

۱۵/ اَعْدَابَ یَوْمٍ عَظِیمٍ / اکفی نسبت به موضع قبل

۱۶/ ما تَلَوْتُهُ عَلَیْكُمْ / محل وقف نیست [۳] محل وقف است [۴] [اختلاف قرائت

- [۱] قول ابو حاتم است.

- [۲] این قول مورد اعتنا نیست.

- [۳] بنابر قرائت مشهور «وَلَا اَدْرَاکُمْ بِهِ» زیرا در این صورت فعل منفی، عطف بر «ما تَلَوْتُهُ عَلَیْكُمْ» و متعلق به تلاوت می‌باشد و همچنین همراه آن در نفی است لذا از آن جدا نمی‌شود.

- [۴] بنابر روایت قبل و یکی از طرق روایت بزی از ابن کثیر که «و لادرکم به» خوانده، می‌توان از آن ابتدا کرد

زیرا خبر جدیدی نسبت به واقع شدن فهم نسبت به قرآن از جانب خداوند برای آنهاست و لذا از فعل نفی قبلی جدا می‌باشد.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۱۲

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۶/ وَلَا اَدْرَاکُمْ بِهِ / صالح [۱]

۱۶/ فَلَا تَعْقُلُونَ / تام

۱۷/ أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ / کافی
۱۷/ الْمُجْرُمُونَ / تام
۱۸/ عِنْدَ اللَّهِ / کافی
۱۸/ عَمَّا يُشْرِكُونَ / تام
۱۹/ فَاخْتَلَفُوا / کافی
۱۹/ يَخْتَلِفُونَ / تام
۲۰/ اللَّهُ / کافی
۲۰/ مِنَ الْمُنتَظِرِينَ / تام
۲۱/ أَسْرَعُ مَكْرًا / کافی
۲۱/ مَا تَمْكُرُونَ / کافی
۲۲/ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ / کافی
۲۳/ بَغِيرِ الْحَقِّ / کافی

-[۱] بنابر هر دو قرائت در آن کلمه.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۱۳

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۲۳/ عَلَى أَنْفُسِكُمْ / محل وقف نیست [۱] کافی [۲] [اختلاف قرائت

۲۳/ مَتَاعَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا / کافی

۲۴/ فَاخْتَلَطَ بِهِ / محل وقف نیست [۳] تام [۴] (ابو یعقوب ازرق)

-[۱] بنابر قرائت معروف [که در بین راویان قراء عشره فقط از حفص از عاصم نقل شده است در کلمه «مَتَاعَ» دو

وجه وجود دارد که بنابر هر دو وجه، نمی توان بر «أَنْفُسِكُمْ» وقف کرد.

الف) تقدیر عبارت، «یبغون متاع الحیاة الدنیا» می باشد که در این صورت، کلمه «مَتَاعَ»، مفعول «بَغِيكُم» خواهد بود.

ب) اگر تقدیر عبارت مثل حالت قبل باشد و مصدری که «بَغِيكُم» بر آن دلالت دارد، عمل فعلی انجام شده باشد که باز هم از قبل جدا نمی شود.

همچنین بنابر قرائت تمام راویان قراء عشره غیر از حفص از عاصم - به صورت «مَتَاعَ» - چنانچه، «بَغِيكُم» مبتدا و خبر آن «مَتَاعَ» باشد، وقف بر «أَنْفُسِكُمْ» صورت نمی گیرد.

-[۲] بنابر قرائت «مَتَاعَ»، چنانچه «بَغِيكُم» مبتدا و «عَلَى أَنْفُسِكُمْ» خبر آن باشد، «مَتَاعَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا» جمله جدیدی

خواهد بود.

-[۳] زیرا معنی این است که «به وسیله آن باران، انواع رستنی ها که بعضی از آنها با بقیه مختلط هستند می رویند.»

-[۴] سخن ابو یعقوب ازرق هیچ توجیهی ندارد.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۱۴

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۲۴/ وَالْأَنْعَامُ / کافی
 ۲۴/ بِالْأَمْسِ / کافی
 ۲۴/ يَتَفَكَّرُونَ / تام
 ۲۵/ مُسْتَقِيمٍ / تام
 ۲۶/ وَزِيَادَةٌ [۱] / کافی
 ۲۶/ وَلَا ذَلَّةٌ [۲] / کافی
 ۲۶/ خَالِدُونَ / کافی
 ۲۷/ مُظْلَمًا / کافی
 ۲۷/ خَالِدُونَ / کافی
 ۲۸/ فَرَيْلَنَا بَيْنَهُمْ / کافی
 ۲۸/ يَعْبُدُونَ / کافی
 ۲۹/ الْغَافِلِينَ / کافی
 ۳۰/ يَفْتَرُونَ / تام
 ۳۱/ فَلَا تَتَّقُونَ / کافی
 ۳۲/ فَأَنَّى تُصْرَفُونَ / کافی

- [۱] نقل شده است ابو بکر این آیه را خواند یا بر او خوانده شد، آنگاه گفت: «آیا می‌دانید «زیادة» چیست؟ آن عبارت است از: نگاه کردن به چهره پروردگارمان.»

- [۲] از عبد الرحمن بن ابی لیلی نقل شده است که در مورد عبارت «وَلَا يَرَهُقُ وُجُوهُهُمْ قَتْرٌ وَلَا ذَلَّةٌ» گفت: بعد از نگاه کردن به پروردگارشان است.

ترجمه المکنتی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۱۵

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۳۳/ لَا يُؤْمِنُونَ / کافی
 ۳۴/ فَأَنَّى تُؤْفَكُونَ / کافی
 ۳۵/ إِلَّا أَنْ يُهْدَى / کافی
 ۳۵/ فَمَا لَكُمْ / محل وقف نیست حسن [۱] (قول ابن انباری) نیکو (قول ابو حاتم) تام [۲] (قول زجاج)
 ۳۵/ كَيْفَ تَحْكُمُونَ / تام
 ۳۹/ تَأْوِيلُهُ / کافی
 ۴۰/ مَنْ لَا يُؤْمِنُ بِهِ / کافی
 ۴۵/ يَتَعَارَفُونَ بَيْنَهُمْ / کافی
 ۴۹/ إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ / کافی
 ۵۳/ فَلْإِي وَرَبِّي / محل وقف نیست [۳] حسن [۴] (قول ابن انباری)

-[۱] معنای توبیخ دارد.

-[۲] معنی و جمله تمام است؛ یعنی: در بندگی بت‌ها چه چیزی برای شما وجود دارد؟

-[۳] زیرا این عبارت قسم و بر سر عبارت بعدی آمده است، لذا عبارت بعدی از این جدا نمی‌شود.

-[۴] استدلال ابن انباری این است که مثل عبارت «قسم به جان خودم» می‌باشد و سپس از «إِنَّهُ لَحَقُّ» جمله دیگری آغاز می‌شود.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۱۶

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

/۵۳/ إِنَّهُ لَحَقُّ / محل وقف (کافی) است

/۵۳/ بِمُعْجِزِينَ / تام

/۵۴/ لَأَفْتَدَتْ بِهِ / کافی

/۵۵/ وَالْأَرْضِ / کافی

/۵۶/ تُرْجَعُونَ / تام [۱]

/۵۷/ لَلْمُؤْمِنِينَ / تام [۱]

/۵۸/ مِمَّا يَجْمَعُونَ / تام [۱]

/۵۹/ تَتَفَرَّوْنَ / تام [۱]

/۶۰/ يَوْمَ الْقِيَامَةِ / کافی

/۶۰/ لَا يَشْكُرُونَ / تام

/۶۱/ إِذْ تُفِيضُونَ فِيهِ / تام [۱] (گفته شده) کافی

/۶۱/ أَلَا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ / تام

/۶۴/ وَ فِي الْآخِرَةِ [۲] / کافی

/۶۴/ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ / کافی

/۶۴/ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ / تام

-[۱] بنا بر بعضی از نسخه‌های کتاب.

-[۲] معنی این است: برای متقین در هنگام مرگ و زمان برانگیخته شدن از قبرهایشان، بشارت [الهی هست].

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۱۷

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

/۶۵/ قَوْلُهُمْ / کافی

/۶۵/ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ / تام

/۶۶/ أَلَا يَخْرُصُونَ / تام

/۶۷/ يَسْمَعُونَ / تام

/۶۸/ مَا لَا تَعْلَمُونَ / تام

۶۹/ لَا يُفْلِحُونَ [۱] / تام] ۲ [ ]
 ۷۰/ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ / تام
 ۷۱/ وَلَا تُنظَرُونَ / کافی
 ۷۲/ مِنَ الْمُسْلِمِينَ / کافی
 ۷۳/ عَاقِبَةُ الْمُنْذَرِينَ / کافی
 ۷۴/ عَلَى قُلُوبِ الْمُعْتَدِينَ / کافی
 ۷۵/ مُجْرِمِينَ / کافی
 ۷۶/ لَسَحَرٌ مُّبِينٌ / کافی
 ۷۷/ سِحْرٌ هَذَا / تام] ۳ [ ]

-[۱] یحیی بن سلام گفته است: در کلمه «لَا يُفْلِحُونَ»، کلام قطع می شود.
 -[۲] سپس از «مَتَاعٌ فِي الدُّنْيَا» آغاز می شود یعنی [«آن بهره ای است»]. ذلك متاع.
 -[۳] زیرا قسمت انتهای آیه «وَلَا يُفْلِحُ السَّاحِرُونَ» سخن خداوند است. از یحیی بن سلام نقل شده است که در مورد
 این آیه گفت: خداوند فرمود «وَلَا يُفْلِحُ السَّاحِرُونَ.»
 ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۱۸

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۷۷/ السَّاحِرُونَ / کافی
 ۷۸/ بِمُؤْمِنِينَ / کافی
 ۷۹/ عَلِيمٍ / کافی
 ۸۰/ مُلْقُونَ / کافی
 ۸۱/ مَا جِئْتُمْ بِهِ / محل وقف نیست [۱] می توان وقف کرد [۲] [اختلاف قرائت
 ۸۱/ الْمُفْسِدِينَ / کافی
 ۸۲/ الْمُجْرِمُونَ / کافی
 ۸۳/ أَنْ يَفْتَنَهُمْ / کافی

-[۱] بنابر قرائت مشهور در ادامه آیه، «السَّحْرُ»، این کلمه خبر است زیرا «ما» اسم ناقص [و موصول به معنای «الذی»
 است؛ جمله «جِئْتُمْ بِهِ» صله این موصول می باشد و «ما» مبتدا و در محل رفع و «السَّحْرُ» خبر آن است. بنابراین از آن
 جدا نمی شود.

همچنین بنابر قرائت ابو جعفر و ابو عمرو در «السَّحْرُ» چنانکه این کلمه بدل از «ما» باشد متصل به قبل است و لذا
 نمی توان بر «به» وقف کرد.

-[۲] بنابر قرائت «السَّحْرُ» در صورتی که این کلمه برای استفهام و مبتدای مرفوع باشد و خبر آن محذوف باشد که
 تقدیر عبارت، «السحر هو» می باشد پس می توان بر «به» وقف نمود.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۱۹

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۸۳/ لَمِنَ الْمُسْرِفِينَ / کافی

۸۴/ إِنْ كُنْتُمْ مُسْلِمِينَ / کافی

۸۵/ الظَّالِمِينَ / کافی

۸۶/ الْكَافِرِينَ / تام

۸۸/ عَنْ سَبِيلِكَ / کافی

۸۹/ لَا يَعْلَمُونَ / تام

۹۰/ قَالَ آمَنْتُ / محل وقف نیست [۱] حسن [۲] [اختلاف قرائت

۹۰/ بَنُوا إِسْرَائِيلَ / کافی

۹۰/ مِنَ الْمُسْلِمِينَ / اکفی نسبت به موضع قبل [۳]

۹۲/ آيَةٌ / تام

- [۱] بنا بر قرائت مشهور در ادامه آیه به صورت «أَنَّهُ»، ادامه آیه مفعول فعل «آمَنْتُ» است و از آن جدا نمی‌شود.

همچنین بنا بر قرائت حمزه، کسایی و خلف به صورت «أَنَّهُ» در صورتی که فعل «قلت» در تقدیر گرفته شود، یعنی «قال آمنت؛ قلت: انه» باشد، جمله «أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا الَّذِي» حکایت [سخن فرعون است و نمی‌توان بر «آمَنْتُ» وقف کرد.

- [۲] بنا بر قرائت «أَنَّهُ» در ادامه آیه و نیز در صورتی که «أَنَّهُ» به بعد، جمله جدید و جدا فرض شود، وقف بر «آمَنْتُ» حسن می‌باشد.

- [۳] بنا بر اکثر نسخه‌های کتاب.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۲۰

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۹۲/ لَعَا فُلُونِ / اتم نسبت به موضع قبل

۹۳/ مِنَ الطَّيِّبَاتِ / کافی

۹۳/ الْعِلْمُ / کافی

۹۳/ يَخْتَلِفُونَ / تام

۹۴/ مِنْ قَبْلِكَ / کافی [۱]

۹۵/ مِنَ الْخَاسِرِينَ / تام

۹۸/ إِلَى حِينٍ / تام

۹۹/ كُلُّهُمْ جَمِيعًا / کافی

۹۹/ حَتَّى يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ / تام

۱۰۰/ إِيَّا يَأْذَنُ اللَّهُ / حسن [۲] کافی [۳] [اختلاف قرائت

۱۰۰/ لَا يَعْقِلُونَ / تام

- [۱] در بعضی از نسخه‌های کتاب، وقف بر این عبارت تام و در قول غیر مشهوری کافی ذکر شده است.

-[۲] بنابر قرائت مشهور در ادامه آیه به صورت «وَيَجْعَلُ»، زیرا ادامه آیه به ابتدای آن تعلق دارد.

-[۳] بنابر روایت شعبه از عاصم، به صورت «و نجعل».»

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۲۱

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

/ ۱۰۱/ وَأَلْأَرْضِ / کافی [۱] غیر کافی [۲]

/ ۱۰۱/ الْأَيُّؤْمُنُونَ / تام

/ ۱۰۲/ مِنْ قَبْلِهِمْ / کافی

/ ۱۰۲/ مِنَ الْمُنتَظِرِينَ / تام

/ ۱۰۳/ وَالَّذِينَ آمَنُوا / کافی

/ ۱۰۳/ كَذَلِكَ / تام نیست تام [۳] (قول قبلی)

/ ۱۰۳/ الْمُؤْمِنِينَ / تام

/ ۱۰۴/ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ / کافی

/ ۱۰۵/ مِنَ الْمُشْرِكِينَ / کافی

/ ۱۰۶/ مِنَ الظَّالِمِينَ / کافی

/ ۱۰۷/ إِلَّا هُوَ / کافی

« [۱] ما» در ادامه آیه، نافی است.

-[۲] اگر «ما» در ادامه آیه، استفهامی باشد، وقف بر «وَأَلْأَرْضِ» کافی نیست، چرا که عطف بر «ما» در ابتدای آیه

خواهد بود.

-[۳] کاف از «كَذَلِكَ» در محل نصب و صفتی برای مصدر محذوف است و به معنای «كما فعلنا ذلك من قبل»

می باشد؛ البته بنابر قول برخی دیگر، کاف مبتدا و در محل رفع است.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۲۲

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

/ ۱۰۷/ فَلَا رَادَّ لِفَضْلِهِ / کافی

/ ۱۰۷/ الرَّحِيمِ / تام

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۲۳

سوره هود

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

/ ۱/ الر / تام [۱] (قول ابن عباس) (گفته شده) کافی غیر کافی [۲]

/ ۲/ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ / کافی

/ ۳/ فَضْلَهُ / کافی

۳/ یَوْمٍ كَبِيرٍ / تام [۳]
 ۴/ قَدِيرٌ / تام
 ۵/ لَيْسَتْخَفُوا مِنْهُ / کافی
 ۵/ مَا يُعْلَنُونَ / کافی نسبت به موضع قبل
 ۵/ بِذَاتِ الصُّدُورِ / تام
 ۶/ فِي كِتَابٍ مُبِينٍ / تام
 ۷/ أَحْسَنُ عَمَلًا / کافی
 ۷/ سَحَرٌ مُبِينٌ / کافی
 ۸/ مَا يَحْبِسُهُ / کافی
 ۸/ يَسْتَهْزِؤْنَ / کافی

- [۱] در صورتی است که «کتاب» [خبر] مرفوع و تقدیر آن، «هذا کتاب» باشد.

- [۲] اگر «کتاب» به وسیله «الر» مرفوع شود.

- [۳] بنا بر بعضی از نسخه‌های کتاب.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۲۴

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۹/ كَفُورٌ / کافی

۱۰/ ذَهَبَ السَّيِّئَاتُ عَنِّي / کافی

۱۰/ فَخُورٌ / کافی

۱۱/ وَ أَجْرٌ كَبِيرٌ / تام

۱۲/ إِنَّمَا أَنْتَ نَذِيرٌ / کافی

۱۲/ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ / تام

۱۴/ مُسْلِمُونَ / تام

۱۶/ يَعْمَلُونَ / تام

۱۷/ شَاهِدٌ مِنْهُ [۱] / کافی

۱۷/ يُؤْمِنُونَ بِهِ / کافی

۱۷/ مِنْ رَبِّكَ / کافی

۱۷/ لَا يُؤْمِنُونَ / تام

۱۸/ الَّذِينَ كَذَّبُوا عَلَى رَبِّهِمْ / تام [۲]

- [۱] منظور از «شاهد» حضرت جبرئیل علیه السلام است. از محمد بن علی بن حنیفه در مورد این آیه نقل شده

است: منظور از بینه، حضرت ختمی مرتبت صلی الله علیه و آله است و منظور از شاهد، زبان اوست.

- [۲] در صورتی که ادامه آیه «أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ» سخن خداوند متعال باشد نه ادامه سخن گواهان.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۲۵

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۲۰/ لَهْمُ الْعَذَابُ / کافی [۱] غیر کافی [۲]

۲۲/ هُمُ الْآخَسْرُونَ / تام

۲۴/ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا / کافی

۲۴/ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ / تام

۲۵/ إِلَى قَوْمِهِ / غیر کافی [۳] محل وقف است (قول ابن انباری)

۲۵/ نَذِيرٌ مُّبِينٌ / کافی

۲۶/ يَوْمَ أَلِيمٍ / کافی

۲۷/ بَلْ نُنَظِّمُ كَادِبِينَ / کافی

- [۱] چنانچه «ما» در عبارت «ما كانوا يَسْتَطِيعُونَ السَّمْعَ»، نافیه باشد.

- [۲] اگر «ما» در ادامه آیه، در محل نصب باشد و تقدیر آن «بما كانوا» باشد [یا ظرف و در محل نصب باشد].

- [۳] بنابر هر دو قرائت «إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ» و «إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ» در ادامه آیه؛ زیرا در صورت اول، تقدیر آیه چنین است: «فقال انی لكم ...» یعنی «ان» و جمله بعدش مقول قول است و در صورت دوم، تقدیر آیه به صورت «بأنی

لكم ...» است یعنی مفعول فعل «أرسلنا» خواهد بود. پس در هر دو صورت، ادامه آیه به فرستاده شدن نوح علیه السلام تعلق دارد، بنابراین قول ابن انباری صحیح نیست.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۲۶

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۲۸/ لَهَا كَارِهُونَ / کافی

۲۹/ قَوْمًا تَجْهَلُونَ / کافی

۳۰/ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ / کافی

۳۱/ لَنْ يُؤْتِيَهُمُ اللَّهُ خَيْرًا / کافی

۳۱/ لَمَنِ الظَّالِمِينَ / کافی نسبت به موضع قبل

۳۳/ إِنْ شَاءَ / کافی

۳۴/ أَنْ يُغْوِيَكُمْ [۱] / کافی

۳۴/ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ / تام

۳۵/ مِمَّا تُجْرِمُونَ / تام

۳۶/ إِيَّا مَنْ قَدْ آمَنَ / کافی

۳۷/ بِأَعْيُنِنَا وَوَحَيْنَا / کافی

۳۸/ كَمَا تَسْخَرُونَ / کافی [۲]

۳۹/ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ / محل وقف نیست کافی [۳] (قول فرآء)

« [۱] أَنْ يُغْوِيَكُمْ » یعنی اینکه شما را گمراه کند.

- [۲] آیه بعد با تهدید آغاز می‌شود.

- [۳] فراء جایز دانسته «مَنْ» در عبارت «مَنْ يَأْتِيهِ» مبتدا و مرفوع بوده، خیر آن «يُخْزِيهِ» باشد و در این صورت وقف بر «فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ» کافی خواهد بود.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۲۷

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۴۰/ وَأَهْلِكَ / اکفی نسبت به موضع قبل

۴۰/ وَمَنْ آمَنَ / اکفی نسبت به دو موضع قبل

۴۰/ إِلَّا قَلِيلٌ / تام

۴۱/ وَمُرْسَاهَا / کافی

۴۱/ رَحِيمٌ / تام

۴۳/ إِلَّا مَنْ رَحِمَ / کافی

۴۴/ يَا سَمَاءُ أَقْلَعِي / کافی

۴۴/ عَلَيَّ الْجُودِيَّ / کافی [۱]

۴۴/ لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ / تام

۴۵/ أَحْكُمُ الْحَاكِمِينَ / کافی [۲]

۴۶/ مِنْ أَهْلِكَ / وقف خوب است (کافی) و از بعدش آغاز می‌شود [۳] محل وقف نیست و از بعدش نباید آغاز

کرد [۴]

- [۱] زیرا ادامه آیه، از جمله سخنان حضرت نوح علیه السلام و ایمان آورندگان است.

- [۲] بنابر بعضی از نسخه‌های کتاب.

- [۳] منظور از ادامه آیه، سؤال از خداوند و پاسخ آن می‌باشد، یعنی «انَّ سؤَالِكَ أَيَّای ان انجی کافرا، عمل غیر صالح» که در این صورت ادامه آیه، منقطع از عبارت قبل است؛ این نحوه تقدیر، از ابو عمرو بن علاء و غیر او نقل شده است.

- [۴] منظور از «إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ»، پسر حضرت نوح علیه السلام باشد و تقدیر آن «بانه ذو عمل غیر صالح»

می‌باشد.

همچنین بنابر قرائت کسائی و یعقوب که به صورت «إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ» است نیز منظور، پسر حضرت نوح علیه السلام است.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۲۸

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۴۸/ مَمَّنْ مَعَكَ / کافی

۴۸/ عَذَابٌ أَلِيمٌ / کافی
۴۹/ إِنَّ الْعَاقِبَةَ لِلْمُتَّقِينَ / تام
۵۰/ أَلَا مُفْتَرُونَ / کافی
۵۱/ فَلَا تَعْقُلُونَ / کافی
۵۲/ مُجْرِمِينَ / کافی تام [۱]
۵۳/ بِمُؤْمِنِينَ / کافی
۵۴/ بَعْضُ آلِهَتِنَا بِسُوءٍ / کافی [۲]
۵۵/ ثُمَّ لَا تَنْظُرُونَ / کافی
۵۶/ بِنَاصِيَتِهَا / کافی
۵۶/ مُسْتَقِيمٍ / تام
۵۷/ حَفِيفٌ / تام
۵۸/ مِنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ / تام
۵۹/ كُلُّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ / تام
۶۰/ وَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ / کافی (گفته شده) تام

- [۱] بنا بر نسخه‌ای از کتاب.

- [۲] زیرا این عبارت، پایان کلام مخالفان حضرت هود علیه السلام است.

ترجمه المکنفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۲۹

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۶۰/ لَعَادَ قَوْمِ هُودٍ / تام
۶۱/ قَرِيبٌ مُجِيبٌ / تام
۶۲/ مُرِيبٌ / تام
۶۳/ إِنَّ عَصِيَتَهُ / کافی
۶۳/ غَيْرَ تَحْسِيرٍ / کافی
۶۴/ عَذَابٌ قَرِيبٌ / کافی
۶۵/ وَعَدٌ غَيْرٌ مَكْذُوبٌ / کافی
۶۶/ وَمِنْ خِزْيِ يَوْمِنَا / کافی
۶۶/ هُوَ الْقَوِيُّ الْعَزِيزُ / کافی
۶۷/ جَائِمِينَ / کافی
۶۸/ كَأَن لَّمْ يَغْنَوْا فِيهَا / کافی
۶۸/ لَثْمُودٍ / تام
۶۹/ قَالَ سَلَامٌ / کافی

۶۹/ أَنْ جَاءَ بِعَجَلٍ حَنِيدٍ / کافی

۷۰/ قَالُوا لَا تَخَفْ / کافی

۷۰/ إِلَى قَوْمِ لُوطٍ [۱] / تام

- [۱] بنا بر اجماع و در تمام شیوه‌های شمارش آیات قرآن، انتهای آیه است.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۳۰

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۷۱/ فَبَشِّرْ نَاهَا بِإِسْحَاقَ / محل وقف نیست [۱] محل وقف است [۲] [اختلاف قرائت

۷۳/ مَنْ أَمَرَ اللَّهُ / کافی

۷۳/ أَهْلَ الْبَيْتِ / کافی

۷۳/ حَمِيدٌ مَجِيدٌ / کافی اکفی نسبت به موضع قبل [۳]

۷۴/ فِي قَوْمِ لُوطٍ [۴] / تام

۷۶/ غَيْرِ مَرْدُودٍ / تام

- [۱] در صورتی که ادامه آیه به صورت «وَمِنْ وَرَاءِ إِسْحَاقَ يَعْقُوبَ» خوانده شود، زیرا «يَعْقُوبَ» به عبارت «فَبَشِّرْ نَاهَا بِإِسْحَاقَ» برمی‌گردد، از این جهت که بر فعل عامل در کلمه «يَعْقُوبَ» دلالت دارد (نه از جهت اینکه یعقوب هم در بشارت، با اسحاق مشترک است) و تقدیر جمله چنین می‌شود «فبشّرناها باسحاق و وهبنا له يعقوب من ورائه» زیرا بشارت، بر بخشش دلالت دارد.

- [۲] بنا بر روایت شعبه از عاصم و قرائات نافع، ابو جعفر، ابن کثیر، ابو عمرو، کسائی، خلف و یعقوب در ادامه آیه، «وَمِنْ وَرَاءِ إِسْحَاقَ يَعْقُوبَ» زیرا یعقوب مبتدا و مرفوع است و خبر، عبارت «وَمِنْ وَرَاءِ إِسْحَاقَ» است.

- [۳] بنا بر نسخه‌ای از کتاب.

- [۴] در کلیه شیوه‌های شمارش آیات غیر از روش بصری، انتهای آیه است.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۳۱

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۷۷/ يَوْمَ عَصِيبٍ / کافی

۷۸/ رَجُلٌ رَشِيدٌ / کافی

۷۹/ تُرِيدُ / کافی

۸۰/ إِلَى رُكْنٍ شَدِيدٍ / کافی

۸۱/ أَلَا أَمْرًا تَكُ / کافی [۱]

۸۱/ مَا أَصَابَهُمْ / کافی نسبت به موضع قبل

۸۱/ إِنْ مَوْعِدَهُمُ الصُّبْحُ / کافی نسبت به دو موضع قبل [۲]

۸۲/ مِنْ سَجِيلٍ مَنصُودٍ / تام نیست [۳] تام (قول نافع، الاخفش و محمد بن عیسی)

-[۱] خواه آنکه «إِلَّا أَمْرَاتُكَ» خوانده شود که کلمه «امرات» منصوب و مستثنی از کلمه «اهل»- در عبارت «فَأَسْرِبْ بِأَهْلِكَ»- باشد یا مستثنی از «وَلَا يَلْتَفِتُ مِنْكُمْ أَحَدٌ» خواه اینکه بنا بر یکی از طرق غیر مشهور روایت ابن جمّاز از ابو جعفر و قرائات ابن کثیر و ابو عمرو «إِلَّا أَمْرَاتُكَ» بدل از «أَحَدٌ» باشد.

-[۲] علت اکفی بودن این موضع نسبت به مواضع قبل، این است که بعضی از مفسرین گفته‌اند: لوط علیه السّلام [به فرشتگان گفت: ایشان را تا صبح به تأخیر نیندازید! فرشتگان گفتند: أَلَيْسَ الصُّبْحُ بِقَرِيبٍ.

-[۳] نام نیست زیرا «مُسَوَّمَةٌ» در آیه بعد، صفت برای «حِجَارَةٌ» در آیه قبل است.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۳۲

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۸۳/عَنْدَ رَبِّكَ [۱] / کافی (گفته شده) تام

۸۳/بِيعِيد / تام

۸۴/يَوْمٍ مُّحِيطٍ / کافی

۸۵/مُفْسِدِينَ / کافی

۸۶/إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ [۲] / کافی

۸۶/بِحَفِيفٍ / کافی

۸۷/الْحَلِيمِ الرَّشِيدِ / کافی

۸۸/رِزْقًا حَسَنًا / کافی

۸۸/وَأِلَيْهِ أُنِيبُ / کافی

۸۹/أَوْ قَوْمٍ صَالِحٍ / کافی

۸۹/بِيعِيد / اکفی نسبت به موضع قبل

۹۰/رَحِيمٍ وَدُودٍ / کافی

۹۱/بِعَزِيزٍ / کافی

۹۲/مُحِيطٍ / کافی

-[۱] این عبارت در آیه بعد است یعنی آیه ۸۳.

-[۲] در شمارش آیات به شیوه‌های مدنی اول، مدنی اخیر و مکی، انتهای آیه است.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۳۳

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۹۳/إِنِّي عَامِلٌ / کافی است و ادامه آیه، با تهدید آغاز می‌شود

۹۳/سَوْفَ تَعْلَمُونَ / محل وقف نیست [۱] محل وقف است [۲] (قول ابو العباس یا عباس بن فضل)

۹۳/رَقِيبٍ / کافی

۹۴/جَاثِمِينَ / کافی

۹۵/كَأَنَّ لَمْ يَغْنَوْا فِيهَا / تام

۹۷/ فَاتَّبِعُوا أَمْرَ فِرْعَوْنَ / کافی (گفته شده) تام
 ۹۷/ بَرَشِيدٍ / اکفی نسبت به موضع قبل
 ۹۹/ يَوْمَ الْقِيَامَةِ / کافی (گفته شده) تام
 ۱۰۰/ قَائِمٌ وَ حَصِيدٌ / تام
 ۱۰۳/ عَذَابَ الْآخِرَةِ / اکفی نسبت به موضع بعد
 ۱۰۳/ مَجْمُوعٌ لَهُ النَّاسُ / کافی
 ۱۰۵/ اشْقَىُّ وَ سَعِيدٌ / کافی

- [۱] محل وقف نیست مگر بنا بر قول فراء که [در پی نوشت شماره ۱۱ ذیل آیه ۳۹ همین سوره ذکر شد و به اجماع، انتهای آیه نیست.

- [۲] محل وقف است و انتهای آیه.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۳۴

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۰۷/ إِلَا مَا شَاءَ رَبُّكَ / کافی

۱۰۸/ إِلَا مَا شَاءَ رَبُّكَ / کافی

۱۰۹/ مِمَّا يَعْبُدُ هَؤُلَاءِ / کافی

۱۰۹/ أَبَاؤُهُمْ مِنْ قَبْلُ / کافی اکفی نسبت به موضع قبل [۱]

۱۰۹/ غَيْرَ مَنقُوصٍ / تام

۱۱۰/ فَاخْتَلَفَ فِيهِ / کافی

۱۱۰/ الْقَضَى بَيْنَهُمْ / کافی

۱۱۱/ رَبُّكَ أَعْمَالَهُمْ / کافی

۱۱۲/ وَ مَنْ تَابَ مَعَكَ / کافی

۱۱۲/ وَ لَا تَطْغَوْا / کافی

۱۱۳/ فَتَمَسَّكُمْ النَّارُ / کافی

۱۱۳/ مِنْ أَوْلِيَاءِ / کافی

۱۱۳/ ثُمَّ لَا تَنْصَرُونَ / تام

۱۱۴/ وَ زُلْفًا مِنَ اللَّيْلِ / کافی

۱۱۴/ يُذْهِبُ السَّيِّئَاتِ / کافی

۱۱۶/ مِمَّنْ أَنْجَيْنَا مِنْهُمْ / کافی (گفته شده) تام

- [۱] بنا بر نسخه ای از کتاب.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۳۵

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۱۶/ مُجْرِمِينَ / تام
 ۱۱۷/ مُصْلِحُونَ / تام
 ۱۱۸/ أُمَّةً وَاحِدَةً / کافی
 ۱۱۹/ وَ لَذَلِكَ خَلَقَهُمْ [۱] / کافی
 ۱۲۰/ بِهِ فُؤَادَكَ / کافی (گفته شده) تام
 ۱۲۲/ مُنْتَظِرُونَ / تام
 ۱۲۳/ وَ تَوَكَّلْ عَلَيْهِ / کافی

«- [۱] وَ لَذَلِكَ خَلَقَهُمْ» یعنی: برای اختلاف در آن. و نیز گفته شده است: برای رحمت.

از موسی قبتی در مورد این آیه نقل شده است: برای رحمت.

از مطر نقل شده است: «وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ» برمی گردد به یهود و نصاری؛ منظور از «إِلَّا مَنْ رَحِمَ رَبُّكَ» یعنی این امت است و «وَلَذَلِكَ خَلَقَهُمْ» [یعنی این امت را برای رحمت خلق کرد.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۳۷

سوره یوسف

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف
 ۱/ الر / تام [۱] (گفته شده) کافی
 ۱/ الْكِتَابِ الْمُبِينِ / تام
 ۲/ أَلَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ / تام
 ۳/ لَمِنَ الْغَافِلِينَ [۲] / تام [۳]
 ۴/ سَاجِدِينَ / کافی
 ۵/ فَيَكِيدُوا لَكَ كَيْدًا / کافی
 ۵/ مُبِينٍ / کافی
 ۶/ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ / کافی
 ۶/ عَلِيمٍ حَكِيمٍ / تام
 ۷/ اللَّسَّائِلِينَ / کافی
 ۸/ مُبِينٍ / کافی

- [۱] در ابتدای سوره بقره، در مورد نوع وقف بر حروف مقطعه، مطلب بیان شده است.

- [۲] از قاسم روایت شده است: اصحاب رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آله بسیار ملول و گرفته شدند و به آن حضرت عرض کردند: یا رسول الله! برای ما سخن بگو. خداوند این آیات را نازل کرد: «نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ...»

- [۳] آخر هر بخش در سوره یوسف نیز چنین است [یعنی وقف تام.

ترجمه المكتفى فى الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۳۸

آيه / كلمه يا عبارت / نوع وقف

۹/صَالِحِينَ / كافي

۱۰/أَفَاعِلِينَ / كافي

۱۱/الْمَنَاصِحُونَ / كافي

۱۲/يَرْتَعُ وَيَلْعَبُ / كافي

۱۲/الْحَافِظُونَ / كافي

۱۳/أَغْفُلُونَ / كافي

۱۴/الْخَاسِرُونَ / تام

۱۵/لَا يَشْعُرُونَ / تام

۱۶/يَبْكُونَ / كافي

۱۷/صَادِقِينَ / كافي

۱۸/أَعْلَى مَا تَصِفُونَ / تام

۱۹/هَذَا غُلَامٌ / كافي

۱۹/وَأَسْرُوهُ بِضَاعَةً / كافي

۱۹/بِمَا يَعْمَلُونَ / كافي

۲۰/مَنْ الزَّاهِدِينَ / تام

۲۱/أَوْ تَتَّخِذَهُ وَلَدًا / كافي

۲۱/مَنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ / كافي

۲۱/لَا يَعْلَمُونَ / تام

۲۲/الْمُحْسِنِينَ / تام

ترجمه المكتفى فى الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۳۹

آيه / كلمه يا عبارت / نوع وقف

۲۳/الظَّالِمُونَ / كافي

۲۴/وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهِ / كافي (گفته شده) تام [۱]

۲۴/بُرْهَانَ رَبِّهِ / كافي

۲۴/وَالْفَحْشَاءِ / كافي

۲۴/الْمُخْلِصِينَ / كافي

۲۵/أَوْ عَذَابِ أَلِيمٍ / كافي

۲۶/رَأَوْدَتِنِي عَنْ نَفْسِي / كافي

۲۶/مِنَ الْكَاذِبِينَ / كافي

۲۷/مِنَ الصَّادِقِينَ / كافي

۲۸/ مَنْ كَيْدُكُنَّ / كافی

۲۸/ عَظِيمٌ / كافی

۲۹/ أَعْرَضَ عَنْ هَذَا / تام

-[۱] بنابر مذهب ابو عبیده و هر کس گمان برد که پیامبران علیهم السّلام معصومند. این عقیده به تقدیم و تأخیر بازگردانده شده یعنی: «لو لا ان رای برهان ربه لهم بها» ولی قاطبه علما قائل به خلاف آن هستند. در مورد این آیه از ابن عباس سؤال شد. وی گفت: حضرت یوسف علیه السّلام کمر بند را محکم بست و در نزد زلیخا به صورت کاملاً بی رغبت نشست [و تمایل گناهی نسبت به او نداشت].

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۴۰

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۲۹/ مِنَ الْخَاطِئِينَ / اتم نسبت به موضع قبل

۳۰/ مُبِينٍ / کافی

۳۱/ مَا هَذَا بَشَرًا / کافی

۳۱/ كَرِيمٌ / کافی

۳۲/ فَاسْتَعْصَمَ / کافی (گفته شده) تام

۳۲/ مِنَ الصَّاعِرِينَ / کافی

۳۳/ مِنَ الْجَاهِلِينَ / کافی

۳۴/ عَنْهُ كَيْدَهُنَّ / کافی

۳۴/ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ / اکفی نسبت به موضع قبل

۳۵/ حَتَّىٰ حِينٍ / تام

۳۶/ الْمُحْسِنِينَ / کافی

۳۷/ قَبْلَ أَنْ يَأْتِيَكُمَا / کافی (گفته شده) تام

۳۷/ مِمَّا عَلَّمَنِي رَبِّي / کافی

۳۷/ كَافِرُونَ / کافی

۳۸/ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ / کافی (گفته شده) تام

۳۸/ بِاللَّهِ مِنْ شَيْءٍ / کافی

۳۸/ وَعَلَى النَّاسِ / اکفی نسبت به موضع قبل

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۴۱

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۳۸/ لَا يَشْكُرُونَ / تام

۳۹/ الْقَهَّارُ / کافی

۴۰/ لَا يَعْلَمُونَ / تام

- ۴۱/ مِنْ رَأْسِهِ / تام [۱]
 ۴۱/ تَسْتَفْتِيَانِ / تام
 ۴۲/ بَضَعَ سِنِينَ / تام
 ۴۳/ وَأُخِرَ يَابِسَاتٍ / کافی
 ۴۳/ تَعْبُرُونَ / کافی
 ۴۴/ أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ / کافی [۲]
 ۴۴/ بِعَالَمِينَ / کافی
 ۴۵/ بَتَّأَوْ يَلَهُ / کافی [۳]
 ۴۵/ بَتَّأَوْ يَلَهُ فَأَرْسُلُونَ / تام [۲] (گفته شده) کافی
 ۴۶/ وَأُخِرَ يَابِسَاتٍ / کافی [۲]

- [۱] به این جهت تام است که وقتی یوسف علیه السلام خواب آن دو را بر چیزی تعبیر کرد که دوست نداشتند، گفتند: «دروغ گفتیم و چیزی در خواب ندیدیم». یوسف علیه السلام فرمود: «قُضِيَ الْأَمْرُ الَّذِي فِيهِ تَسْتَفْتِيَانِ». (این رأی وهب بن منبه و قتاده است).

- [۲] در نسخه‌ای از کتاب وجود ندارد.

- [۳] در نسخه‌ای از کتاب وجود دارد.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۴۲

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

- ۴۶/ يَعْلَمُونَ / کافی
 ۴۷/ تَأْكُلُونَ / کافی
 ۴۸/ تُحْصِنُونَ / کافی
 ۴۹/ يَعْصِرُونَ / تام
 ۵۰/ عَلِيمٌ / کافی
 ۵۱/ مِنْ سُوءٍ / کافی
 ۵۱/ أَلَا أَنْ حَصَّحَصَّ الْحَقُّ / کافی [۱]
 ۵۱/ لَمَنْ الصَّادِقِينَ [۲] / کافی
 ۵۲/ كَيْدَ الْخَائِنِينَ / تام [۳]
 ۵۳/ غَفُورٌ رَحِيمٌ / تام
 ۵۴/ مَكِينٌ أَمِينٌ / کافی
 ۵۵/ حَفِيفٌ عَلِيمٌ / کافی

- [۱] در نسخه‌ای از کتاب وجود ندارد.

- [۲] همسر عزیز گفت: «أَنَا رَاوَدْتُهُ عَنْ نَفْسِهِ وَإِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ». حضرت یوسف علیه السلام فرمود: «ذَلِكَ لِيَعْلَمَ

أَتَى لَمْ أَخْنَهُ بِالْغَيْبِ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي كَيْدَ الْخَائِنِينَ.»

جبرئیل گفت: آیا آن زمانی که قصد خیانت نسبت به همسر عزیز داشتی [نیز به او خیانت نکردی؟ آن گاه یوسف علیه السلام گفت: «وَمَا أُبْرِيءُ نَفْسِي إِنَّ النَّفْسَ...»]. [این عقیده از نظر علمای شیعه و بسیاری از صاحب نظران اهل سنت مردود است

- [۳] بنابر یکی از نسخه های کتاب.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۴۳

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

/ ۵۶ حَيْثُ يَشَاءُ / کافی [۱] صالح [۲] [اختلاف قرائت

/ ۵۶ مَنْ نَشَاءُ / کافی نسبت به موضع قبل

/ ۵۶ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ / کافی

/ ۵۷ وَ كَانُوا يَتَّقُونَ / تام

/ ۵۸ مُتَكِرُونَ / کافی

/ ۵۹ خَيْرِ الْمُنْزَلِينَ / کافی

/ ۶۰ وَ لَا تَقْرَبُونَ / کافی

/ ۶۱ أَلْفَاعِلُونَ / کافی

/ ۶۲ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ / کافی

/ ۶۳ لِحَافِظُونَ / کافی

/ ۶۴ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ / کافی

/ ۶۵ مَا نَبَغِي / کافی

/ ۶۵ كَيْلٌ يَسِيرٌ / کافی

/ ۶۶ إِنْ أَنْ يُحَاطَ بِكُمْ / کافی

/ ۶۶ وَ كَيْلٌ / کافی

/ ۶۷ أَلْمَتَوَكِّلُونَ / کافی

- [۱] بنابر قرائت مشهور «حَيْثُ يَشَاءُ...»

- [۲] بنابر قرائت ابن کثیر «حَيْثُ نَشَاءُ...»

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۴۴

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

/ ۶۸ لَا يَعْلَمُونَ / تام

/ ۶۹ يَعْمَلُونَ / تام

/ ۷۰ لَسَارِقُونَ / کافی

/ ۷۱ تَفْقَدُونَ / کافی

۷۲/ زَعِيمٌ / کافی
 ۷۳/ سَارِقِينَ / کافی
 ۷۴/ كَاذِبِينَ / کافی
 ۷۵/ الظَّالِمِينَ / کافی
 ۷۶/ كَدْنَا لِيُوسُفَ / کافی (گفته شده) تام
 ۷۶/ اَلَا اَنْ يَشَاءَ اللّٰهُ / کافی [۱] محل وقف نیست [۲] [اختلاف قرائت
 ۷۶/ مَنْ نَشَاءُ [۳] / کافی] [۴]

- [۱] بنابر قرائت مشهور «رَفَعُ دَرَجَاتٍ مَنْ نَشَاءُ.»

- [۲] بنابر قرائت یعقوب به صورت «یرفع درجات»، کلام واحدی است که قسمتی از آن از بخش دیگر جدا نمی شود.

- [۳] یعنی با علم [هر که را بخواهیم، درجاتی بالا می بریم.

- [۴] بنابر هر دو قرائت «نرفع» و «یرفع.»

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۴۵

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۷۶/ عَلِيمٌ / تام

۷۷/ قَالَ اَنْتُمْ شَرُّ مَكَانًا [۱] / کافی

۷۷/ بِمَا تَصِفُونَ / اکفی نسبت به موضع قبل [۲] ۲

۷۸/ مِنَ الْمُحْسِنِينَ / کافی

۷۹/ الظَّالِمُونَ / کافی

۸۰/ مَوْتَقًا مِنَ اللّٰهِ / کافی [۳] ۳

۸۰/ مَا فَرَطْتُمْ فِي يُوْسُفَ / کافی

۸۰/ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ / کافی

۸۱/ حَافِظِينَ / کافی

۸۲/ اَنَا لَصَادِقُونَ / کافی

۸۳/ فَصَبْرٌ جَمِيلٌ / کافی

۸۳/ الْحَكِيمُ / کافی

۸۴/ فَهُوَ كَبِيمٌ / کافی

- [۱] (ابن عیینه گفته است) زیرا آنچه یوسف در ضمیر خود پنهان کرد و آن را آشکار نکرد همان جمله «اَنْتُمْ شَرُّ

مَكَانًا» بود [و جمله «وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا تَصِفُونَ»] را به زبان آورد، از این رو میان این دو جمله فاصله لازم است.

- [۲] بنابر نسخه ای از کتاب.

- [۳] در صورتی که «ما» در عبارت «مَا فَرَطْتُمْ»، تأکیدی یا مصدری باشد و تقدیر آن «و من قبل تفریطکم» باشد.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۴۶

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۸۵/ مِنْ أَهْلِ الْكَيْفِ / کافی

۸۶/ مَا لَا تَعْلَمُونَ / کافی

۸۷/ الْكَافِرُونَ / تام

۸۸/ الْمُتَصَدِّقِينَ / کافی

۸۹/ جَاهِلُونَ / کافی

۹۰/ قَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا / کافی

۹۰/ الْمُحْسِنِينَ / کافی

۹۱/ لِخَاطِئِينَ / کافی

۹۲/ لَا تَثْرِبَ عَلَيْكُمْ أَيُّومَ [۱] / کافی (گفته شده) تام

۹۲/ يَغْفِرُ اللَّهُ لَكُمْ [۲] - /

۹۲/ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ / اتم نسبت به موضع قبل

۹۳/ بِأَهْلِكُمْ أَجْمَعِينَ / تام

۹۴/ أَنْ تُفْنَدُونَ / کافی

۹۵/ الْقَدِيمِ / تام

« [۱] لَا تَثْرِبَ » یعنی «لا تعبیر» [سرزنشی نیست . از سفیان در این آیه [نیز] نقل شده که در مورد «لَا تَثْرِبَ عَلَيْكُمْ أَيُّومَ» گفت: «لا تعبیر علیکم الیوم.»»

- [۲] عبارت «يَغْفِرُ اللَّهُ لَكُمْ» بیان دعایی برای ایشان [برادران حضرت یوسف علیه السلام است .

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۴۷

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۹۶/ مَا لَا تَعْلَمُونَ / کافی

۹۷/ خَاطِئِينَ / کافی

۹۸/ سَوْفَ أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّي [۱] / کافی

۹۸/ الْعَفُورُ الرَّحِيمُ / تام [۲]

۹۹/ آمِنِينَ / کافی

۱۰۰/ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ / کافی

۱۰۱/ بِالصَّالِحِينَ / کافی

۱۰۲/ وَهُمْ يَمْكُرُونَ / کافی

۱۰۳/ بِمُؤْمِنِينَ / کافی

۱۰۴/ لِلْعَالَمِينَ / تام

- [۱] گفته شده است: حضرت یعقوب علیه السلام استغفار برای آنها را تا هنگام سحر شب جمعه به تأخیر انداخت. از محمد بن علی بن حنفیه روایت شده که گفت: برادران یوسف گفتند: «ای پدر! تو و برادرمان [یوسف ما را بخشیدید. چگونه به مغفرت خدا راه یابیم؟». فرمود: «به زودی برای شما طلب آمرزش می کنم». محمد بن علی گوید: «[طلب آمرزش برای آنها را تا سحر به تأخیر انداخت سپس برای ایشان استغفار کرد.»»

ابراهیم تیمی یا تیمی نیز در مورد این سخن یعقوب علیه السلام گوید: آنها را تا سحر به تأخیر انداخت. - [۲] بنا بر اکثر نسخه های کتاب.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۴۸

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

/ ۱۰۵ / يَمْرُونُ عَلَيْهَا [۱] / کافی

/ ۱۰۸ / ادْعُوا إِلَى اللَّهِ / کافی [۲] بعضی بر مورد بعدی وقف کرده اند

/ ۱۰۸ / اَنَا وَ مَنْ اتَّبَعَنِي / محل وقف بنا بر قول بعضی که بر موضع قبل وقف نمی کنند [۳]

/ ۱۰۸ / اَوْ مَا اَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ / کافی

/ ۱۰۹ / مِنْ اَهْلِ الْقُرَى / کافی (گفته شده) تام [۴]

/ ۱۰۹ / عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ / کافی

/ ۱۰۹ / اَفْلا تَعْقُلُونَ / تام

/ ۱۱۰ / فَانجِيْ مَنْ نَّشَاءُ / تام

« - [۱] يَمْرُونُ عَلَيْهَا یعنی «یمرن بها» [با نشانه های خدا برخوردارند].

- [۲] در این صورت، «اَنَا وَ مَنْ اتَّبَعَنِي» - در ادامه آیه - مبتدای مرفوع و «عَلَى بَصِيرَةً» خبر خواهد بود.

- [۳] در این صورت «اَنَا» تأکید برای فاعل «ادْعُوا» است و «عَلَى بَصِيرَةً» جار و مجرور متعلق به «ادْعُوا» است و معنی

این چنین می شود: «ادعوا علی بصیره لا علی غیر بصیره.»»

- [۴] در نسخه ای از کتاب ذکر شده: «وقف تام است و کافی نیز گفته شده». البته جملات بعد، بیانگر ناصحیح بودن

این عبارت است.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۴۹

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

/ ۱۱۰ / الْمُجْرِمِينَ / تام

/ ۱۱۱ / الْقَوْمِ يُؤْمِنُونَ / تام [۱]

- [۱] بنا بر نسخه ای از کتاب.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۵۰

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف
 ۱/ المر [۱] / تام (گفته شده) کافی [۲]
 ۱/ تَلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ / تام [۳] (قول مختار مؤلف)
 ۱/ مِنْ رَبِّكَ الْحَقُّ / کافی
 ۱/ لَا يُؤْمِنُونَ / تام
 ۲/ الَّذِي رَفَعَ السَّمَاوَاتِ / کافی [۴]
 ۲/ لِأَجَلٍ مُّسَمًّى / کافی
 ۲/ تُوقِنُونَ / تام
 ۳/ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ / کافی
 ۳/ النَّهَارِ / کافی
 ۳/ الْقَوْمِ يَتَفَكَّرُونَ / تام
 ۴/ فِي الْأَكْمَلِ / کافی

- [۱] از ابن عباس روایت شده است: «المر» یعنی «انا الله اعلم و اری». حکم وقف بر آن در ابتدای سوره بقره ذکر شده است.

- [۲] در نسخه‌ای از کتاب، ذکر شده «وقف کافی است و تام نیز گفته شده است.»

- [۳] در صورتی که «وَالَّذِي أَنْزَلَ إِلَيْكَ» مبتدای مرفوع و «الْحَقُّ» خبر آن باشد.

- [۴] سپس از «بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرْوَنَهَا» آغاز می‌شود و معنای آن چنین است «ترونها بلا عمد.»

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۵۲

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف
 ۴/ الْقَوْمِ يَعْقِلُونَ / تام
 ۵/ خَالِدُونَ / تام [۱]
 ۶/ الْمُثَلَّاتُ / کافی
 ۷/ إِنَّمَا أَنْتَ مُنذِرٌ / کافی (گفته شده) تام
 ۷/ وَ لِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ / تام (گفته شده) کافی
 ۸/ وَ مَا تَزِدَادُ / کافی (گفته شده) تام
 ۸/ بِمِقْدَارٍ / تام [۲] (گفته شده) کافی [۳]
 ۹/ الْمُتَعَالِ / تام
 ۱۰/ وَ مَنْ جَهَرَ بِهِ / کافی
 ۱۰/ وَ سَارِبٌ بِالنَّهَارِ [۴] / کافی
 ۱۱/ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ [۵] / تام

- [۱] بنابر اکثر نسخه‌های کتاب.

-[۲] بنابر برخی از نسخه‌های کتاب.

-[۳] انتهای آیه است.

-[۴] تمام موارد بیان شده در آیه ۱۰ بنابر اکثر نسخه‌های کتاب است.

«-[۵] مِنْ أَمْرِ اللَّهِ» یعنی «بامر الله.»»

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۵۳

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۱/ ما بَأْنفُسِهِمْ / کافی (گفته شده) تام

۱۱/ أَفَلَا مَرَدُّ لَهُ / اتم نسبت به موضع قبل

۱۱/ مَنْ وَال / تام

۱۴/ اللَّهُ دَعْوَةُ الْحَقِّ / تام

۱۴/ وَ مَا هُوَ بِبَالِغِهِ / تام

۱۴/ إِيَّا فِي ضَلَالٍ / تام

۱۵/ وَالْأَصَالِ / تام

۱۶/ قُلِ اللَّهُ / کافی

۱۶/ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا / کافی

۱۶/ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورِ / کافی

۱۷/ فَيَمُكِّتُ فِي الْأَرْضِ / کافی

۱۷/ يَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ [۱] / تام (قول مختار مؤلف) تام نیست [۲] (قول ابن عبد الرزاق)

-[۱] انتهای آیه است.

-[۲] زیرا «الْحُسْنَى صِفَتِ الْأَمْثَالَ» است و کلام بدون آن تمام نیست و معنی با این تقدیم و تأخیر چنین است:

«الامثال الحسنی للذین استجابوا لربهم.»»

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۵۴

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۸/ رَبِّهِمُ الْحُسْنَى [۱] / تام

۱۸/ لَأَقْتَدُوا بِهِ / کافی

۲۰/ وَلَا يَنْفُضُونَ الْمِيثَاقَ [۲] / کافی

۲۱/ سُوءَ الْحِسَابِ / کافی

۲۲/ عُقْبَى الدَّارِ / کافی

۲۳/ مَنْ كُلِّ بَابٍ [۳] / کافی (گفته شده) تام [قول نافع و ابو عبد الله

۲۴/ عُقْبَى الدَّارِ / تام

۲۵/ سُوءَ الدَّارِ / تام

« [۱] الْحُسْنَى در اینجا یعنی بهشت. کلمه «الْحُسْنَى مبتدا و مرفوع است و خبر آن جار و مجرور قبلش - یعنی «لَلَّذِينَ اسْتَجَابُوا» - است. از قتاده نقل شده: «الْحُسْنَى یعنی بهشت.

- [۲] انتهای آیه است.

- [۳] انتهای آیه در غیر از دو روش مدنی و همچنین شیوه کوفی است. در بعضی از نسخه‌ها غیر از مدنی و مکی آمده که صحیح است [زیرا در شمارش کوفی انتهای آیه است.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۵۵

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۲۶/ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا / کافی

۲۶/ أَلَا مَتَاعٌ / اکفی نسبت به موضع قبل

۲۷/ مَنْ أَنَابَ / کافی

۲۸/ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ [۱] / کافی (گفته شده) تام

۲۹/ وَ حُسْنُ مَا بَ / کافی

۳۰/ الَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ / کافی

۳۰/ وَ هُمْ يَكْفُرُونَ بِالرَّحْمَنِ / کافی

۳۰/ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ / کافی

۳۰/ وَإِلَيْهِ مَتَابٍ / تام (گفته شده) کافی [۲] (گفته شده) تام نیست [۳]

۳۱/ بِهِ الْمَوْتَى [۴] / کافی (قول اخفش) تام

- [۱] از مجاهد شنیده شده است که در آیه «و تَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ» منظور، اصحاب پیامبر صلی الله علیه و آله است.

- [۲] در نسخه‌ای از کتاب، ذکر شده: وقف کافی است و تام نیز گفته شده است.

- [۳] چنانچه جواب شرط در آیه بعد - در آیه ۳۰ - باشد و تقدیر آن «و هم یکفرون بالرحمن و لو فعل بهم ذلک» باشد.

- [۴] جواب شرط در تقدیر و چنین است: «لکان هذا القرآن.»

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۵۶

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۳۱/ بَلْ لِلَّهِ الْأَمْرُ جَمِيعًا / تام

۳۲/ ثُمَّ أَخَذْتَهُمْ / کافی

۳۲/ عَقَابٍ / تام

۳۳/ عَلَيَّ كُلِّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ [۱] / تام

۳۳/ قُلْ سَمُوهُمْ [۲] / (قول احمد بن موسى) تام

۳۳/ من الْقَوْلِ / كافی

۳۳/ وَ صَدُّوا عَنِ السَّبِيلِ / كافی

۳۳/ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ / كافی

۳۴/ وَ لَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَشَقُّ / كافی

۳۴/ من واق / تام [۳]

۳۵/ وَ ظَلُّهَا / تام

۳۵/ عُقْبَى الَّذِينَ اتَّقَوْا / اتم نسبت به موضع قبل

۳۵/ وَ عُقْبَى الْكَافِرِينَ النَّارُ / اتم نسبت به دو موضع قبل

۳۶/ مَنْ يَنْكُرْ بَعْضَهُ / كافی

- [۱] معنی چنین است: «مانند معبودهایشان که ضرر و سودی ندارند» و این عبارت به خاطر دلالت قسمت بعدی

آیه - یعنی «و جعلوا له شركاء» - حذف شده است.

« - [۲] قُلْ سَمُوهُمْ » یعنی: از ایشان در آفرینش و فایده رساندن یاد کنید.

- [۳] سپس از «مَثَلُ الْجَنَّةِ» آغاز می شود که مبتدای مرفوع است و خبر آن، محذوف است و تقدیر آیه چنین است:

«فیما نقص علیکم مثل الجنة.»

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۵۷

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۳۸/ وَ ذُرِّيَّةٌ / كافی

۳۸/ أَلَا بِإِذْنِ اللَّهِ / تام

۳۸/ لِكُلِّ أَجَلٍ كِتَابٌ / تام

۳۹/ مَا يَشَاءُ وَيُثَبِّتُ / كافی

۳۹/ أُمُّ الْكِتَابِ / تام

۴۱/ من أطرافها / تام

۴۲/ فَلِلَّهِ الْمَكْرُ جَمِيعًا / تام

۴۲/ مَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ / تام

۴۳/ شَهِيدًا بَيْنِي وَ بَيْنَكُمْ / محل وقف نیست محل وقف است [۱] [اختلاف قرائت

- [۱] اگر ادامه آیه خوانده شود «وَمَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ»، محل وقف است. این قرائت از برخی از صحابه روایت

شده است از جمله از ابن عباس.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۵۹

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱/الر / تام (گفته شده) / کافی [۱]

۲/الْحَمِيد / محل وقف نیست [۲] / محل وقف است [۳]

۲/وَمَا فِي الْأَرْضِ / تام [۴]

۳/فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ / تام

۴/الْبَيِّنَ لَهُمْ / کافی

۴/وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ / کافی

۴/الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ / تام

- [۱] در نسخه‌ای از کتاب، ذکر شده «وقف کافی است و تام نیز گفته شده است.»

[در سوره بقره حکم وقفش ذکر شد.

- [۲] بنا بر قرائت مشهور، که ابتدای آیه سوم به صورت «اللَّهُ» خوانده شده و بدل از «الْحَمِيد» است.

- [۳] بنا بر قرائت نافع، ابو جعفر و ابن عامر که ابتدای آیه سوم به صورت «اللَّهُ» خوانده شده و لفظ جلاله مبتدا و ادامه

آیه خبر آن است. [بنا بر روایت رويس از يعقوب که لفظ جلاله در وصل به صورت مجرور و در ابتدا به صورت

مرفوع خوانده شده است، هم می‌توان وقف کرد و هم می‌توان وصل نمود].

- [۴] بنا بر دو قرائت مذکور در همین آیه [اللَّهُ الَّذِي ... - اللَّهُ الَّذِي ...]

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۶۰

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۵/لَكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ / تام [۱]

۶/عَظِيمٍ / تام [۱]

۷/لَشَدِيدٍ / تام [۱]

۸/لِغَنِيٍّ حَمِيدٍ / تام [۱]

۹/وَعَادٍ وَثُمُودٍ / تام (گفته شده) / کافی

۹/إِلَّا اللَّهُ / کافی

۹/مُرِيبٍ / کافی

۱۰/إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى / کافی (گفته شده) / تام

۱۰/بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ / کافی

۱۱/فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ / کافی

۱۲/فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ / کافی

۱۳/لَنْ نُهْلِكَنَّ الظَّالِمِينَ / کافی

۱۴/مَنْ بَعْدَهُمْ / کافی

۱۴/وَخَافَ وَعِيدٍ / تام

۱۷/ وَا مَا هُوَ بِمَيِّتٍ / تام (گفته شده) کافی

-[۱] بنابر نسخه‌ای از کتاب، وقف کافی است.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۶۱

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۱۷/ عَذَابٌ غَلِيظٌ / اتم نسبت به موضع قبل [۱]

۱۸/ اَعْلَى شَيْءٍ / کافی

۱۸/ هُوَ الضَّلَالُ البَعِيدُ / تام

۱۹/ بِالْحَقِّ / کافی

۲۰/ بَعَزِيزٍ / تام

۲۲/ مِنْ قَبْلُ / تام

۲۳/ يَا ذَنْ رَبِّهِمْ / تام

۲۳/ سَلَامٌ [۲] / تام

۲۵/ يَا ذَنْ رَبِّهَا / کافی

۲۶/ مِنْ قَرَارٍ / تام (گفته شده) کافی

۲۷/ وَ فِي الآخِرَةِ / تام

۲۷/ الظَّالِمِينَ / کافی

۲۷/ مَا يَشَاءُ / تام

۲۹/ جَهَنَّمَ يَصَلُّونَهَا / کافی

۲۹/ وَ بِئْسَ الْقَرَارُ / تام

۳۰/ عَنْ سَبِيلِهِ / کافی

-[۱] بنابر نسخه‌ای از کتاب، وقف تام است.

-[۲] انتهای آیه است.

ترجمه المکتفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۶۲

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۳۰/ اِلَى النَّارِ / تام

۳۱/ وَ لَا خِلَالَ / تام

۳۴/ مَا سَأَلْتُمُوهُ / تام

۳۴/ لَا تُحْصُوها / کافی

۳۴/ الظُّلُومُ كَفَّارٌ / تام

۳۶/ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ / کافی (گفته شده) تام

۳۸/ مَا نُعَلِنُ / تام

۳۸/ وَ لَا فِي السَّمَاءِ [۱] / تام
۴۰/ وَ تَقَبَّلَ دُعَاءَ [۱] / کافی (گفته شده) تام
۴۱/ يَقُومُ الْحِسَابُ / کافی
۴۳/ طَرَفُهُمْ / کافی (گفته شده) تام
۴۳/ وَ أَفْنَدْتُهُمْ هَوَاءً [۱] / تام
۴۴/ وَ نَتَّبِعِ الرُّسُلَ / تام

- [۱] انتهای آیه است.

ترجمه المکنفی فی الوقف و الابتداء، متن، ص: ۲۶۳

آیه / کلمه یا عبارت / نوع وقف

۴۴/ مِنْ زَوَالٍ [۱] / تام [۲]

۴۵/ الْأَمْثَالَ / تام [۳]

۴۷/ رُسُلَهُ / کافی

۴۸/ وَالسَّمَاوَاتُ [۴] / کافی (گفته شده) تام

۵۱/ مَا كَسَبَتْ / کافی

۵۱/ سَرِيْعِ الْحِسَابِ / تام

۵۲/ وَ لِيُنذِرُوا بِهِ / محل وقف نیست [۵] کافی (قول ابن عبد الرزاق)

- [۱] یحیی بن سلام در مورد «مَا لَكُمْ مِنْ زَوَالٍ» گفته است: «[زوال و هلاکتی از دنیا به آخرت]». پس کلام قطع می شود و خداوند به معاصران پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می فرماید: «و سکنتم فی مساکن الذین ظلموا انفسهم»، یعنی هلاک شدگان از امت های گذشته.

- [۲] زیرا عبارت بعد، خطاب به غیر ایشان [غیر ستمگران است].

- [۳] بنابر بعضی از نسخه های کتاب.

- [۴] از عایشه نقل شده است: در مورد عبارت «يَوْمَ تَبْدَلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَاوَاتُ» از پیامبر صلی الله علیه و آله سؤال کردم: مردم در چنین روزی کجایند؟ حضرت فرمودند: روی صراط. [این روایت، با دو سند مختلف از عایشه نقل شده است].

- [۵] عبارت بعد به قبلش تعلق دارد.

درباره مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

بسم الله الرحمن الرحيم

جَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (سوره توبه آیه ۴۱)

با اموال و جانهای خود، در راه خدا جهاد نمایید؛ این برای شما بهتر است اگر بدانید حضرت رضا (علیه السلام): خدا

رحم نماید بنده‌ای که امر ما را زنده (و برپا) دارد ... علوم و دانشهای ما را یاد گیرد و به مردم یاد دهد، زیرا مردم اگر سخنان نیکوی ما را (بی آنکه چیزی از آن کاسته و یا بر آن بیافزایند) بدانند هر آینه از ما پیروی (و طبق آن عمل) می‌کنند

بنادر البحار- ترجمه و شرح خلاصه دو جلد بحار الانوار ص ۱۵۹

بنیانگذار مجتبع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان شهید آیت الله شمس آبادی (ره) یکی از علمای برجسته شهر اصفهان بودند که در دلدادگی به اهل بیت (علیهم السلام) بخصوص حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) و امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) شهره بوده و لذا با نظر و درایت خود در سال ۱۳۴۰ هجری شمسی بنیانگذار مرکز و راهی شد که هیچ وقت چراغ آن خاموش نشد و هر روز قوی تر و بهتر راهش را ادامه می‌دهند. مرکز تحقیقات قائمیه اصفهان از سال ۱۳۸۵ هجری شمسی تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن امامی (قدس سره الشریف) و با فعالیت خالصانه و شبانه روزی تیمی مرکب از فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مختلف مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

اهداف: دفاع از حریم شیعه و بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام) تقویت انگیزه جوانان و عامه مردم نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی، جایگزین کردن مطالب سودمند به جای بلوتوث های بی محتوا در تلفن های همراه و رایانه ها ایجاد بستر جامع مطالعاتی بر اساس معارف قرآن کریم و اهل بیت علیهم السلام با انگیزه نشر معارف، سرویس دهی به محققین و طلاب، گسترش فرهنگ مطالعه و غنی کردن اوقات فراغت علاقمندان به نرم افزار های علوم اسلامی، در دسترس بودن منابع لازم جهت سهولت رفع ابهام و شبهات منتشره در جامعه عدالت اجتماعی: با استفاده از ابزار نو می توان بصورت تصاعدی در نشر و پخش آن همت گمارد و از طرفی عدالت اجتماعی در تزریق امکانات را در سطح کشور و باز از جهتی نشر فرهنگ اسلامی ایرانی را در سطح جهان سرعت بخشید.

از جمله فعالیتهای گسترده مرکز:

- الف) چاپ و نشر ده ها عنوان کتاب، جزوه و ماهنامه همراه با برگزاری مسابقه کتابخوانی
- ب) تولید صدها نرم افزار تحقیقاتی و کتابخانه ای قابل اجرا در رایانه و گوشی تلفن همراه
- ج) تولید نمایشگاه های سه بعدی، پانوراما، انیمیشن، بازیهای رایانه ای و ... اماکن مذهبی، گردشگری و ...
- د) ایجاد سایت اینترنتی قائمیه www.ghaemiyeh.com جهت دانلود رایگان نرم افزار های تلفن همراه و چندین سایت مذهبی دیگر

ه) تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و ... جهت نمایش در شبکه های ماهواره ای

و) راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی (خط ۰۲۳۵۰۵۲۴)

ز) طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خود کار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و ...

ح) همکاری افتخاری با دهها مرکز حقیقی و حقوقی از جمله بیوت آیات عظام، حوزه های علمیه، دانشگاهها، اماکن مذهبی مانند مسجد جمکران و ...

ط) برگزاری همایش ها، و اجرای طرح مهد، ویژه کودکان و نوجوانان شرکت کننده در جلسه

ی) برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم و دوره های تربیت مربی (حضور و مجازی) در طول سال
دفتر مرکزی: اصفهان/خ مسجد سید/ حد فاصل خیابان پنج رمضان و چهارراه وفائی / مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه
اصفهان

تاریخ تأسیس: ۱۳۸۵ شماره ثبت: ۲۳۷۳ شناسه ملی: ۱۰۸۶۰۱۵۲۰۲۶

وب سایت www.ghaemiyeh.com: ایمیل Info@ghaemiyeh.com: فروشگاه اینترنتی:

www.eslamshop.com

تلفن ۲۵-۲۳۵۷۰۲۳-۲۳۵۷۰۲۲ (۰۳۱۱) فکس ۲۳۵۷۰۲۲ (۰۳۱۱) دفتر تهران ۸۸۳۱۸۷۲۲ (۰۲۱) بازرگانی و فروش

۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹ امور کاربران (۲۳۳۳۰۴۵) ۰۳۱۱)

نکته قابل توجه اینکه بودجه این مرکز؛ مردمی، غیر دولتی و غیر انتفاعی با همت عده ای خیر اندیش اداره و تامین گردیده و لی جوابگوی حجم رو به رشد و وسیع فعالیت مذهبی و علمی حاضر و طرح های توسعه ای فرهنگی نیست، از اینرو این مرکز به فضل و کرم صاحب اصلی این خانه (قائمیه) امید داشته و امیدواریم حضرت بقیه الله الاعظم عجل الله تعالی فرجه الشریف توفیق روزافزونی را شامل همگان بنماید تا در صورت امکان در این امر مهم ما را یاری نمایند انشاءالله.

شماره حساب ۶۲۱۰۶۰۹۵۳، شماره کارت: ۶۲۷۳-۶۲۳۱-۵۳۳۱-۳۰۴۵-۱۹۷۳ و شماره حساب شب-۰۰۰۰-۰۱۸۰-۰۰۰۰-۰۰۰۰ IR۹۰:

۵۳-۰۶۰۹-۰۶۲۱-۰۰۰۰ به نام مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان نزد بانک تجارت شعبه اصفهان - خیابان

مسجد سید

ارزش کار فکری و عقیدتی

الاحتجاج - به سندش، از امام حسین علیه السلام: - هر کس عهده دار یتیمی از ما شود که محنت غیبت ما، او را از ما جدا کرده است و از علوم ما که به دستش رسیده، به او سهمی دهد تا ارشاد و هدایتش کند، خداوند به او می فرماید: «ای بنده بزرگوار شریک کننده برادرش! من در کرم کردن، از تو سزاوارترم. فرشتگان من! برای او در بهشت، به عدد هر حرفی که یاد داده است، هزار هزار، کاخ قرار دهید و از دیگر نعمت ها، آنچه را که لایق اوست، به آنها ضمیمه کنید.»

التفسیر المنسوب إلى الإمام العسکری علیه السلام: امام حسین علیه السلام به مردی فرمود: «کدام یک را دوست تر

می داری: مردی اراده کشتن بینوایی ضعیف را دارد و تو او را از دستش می رهانی، یا مردی ناصبی اراده گمراه

کردن مؤمنی بینوا و ضعیف از پیروان ما را دارد، اما تو دریچه ای [از علم] را بر او می گشایی که آن بینوا، خود را

بدان، نگاه می دارد و با حجّت های خدای متعال، خصم خویش را ساکت می سازد و او را می شکند؟.»

[سپس] فرمود: «حتماً رهاندن این مؤمن بینوا از دست آن ناصبی. بی گمان، خدای متعال می فرماید: «او هر که او را

زنده کند، گویی همه مردم را زنده کرده است.»؛ یعنی هر که او را زنده کند و از کفر به ایمان، ارشاد کند، گویی

همه مردم را زنده کرده است، پیش از آن که آنان را با شمشیرهای تیز بکشد.»

مسند زید: امام حسین علیه السلام فرمود: «هر کس انسانی را از گمراهی به معرفت حق، فرا بخواند و او اجابت کند،

اجری مانند آزاد کردن بنده دارد.»